

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI
BANKACILIK VE FİNANS YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KISA VADELİ TARIMSAL FİNANSMANDA TEMİNAT SORUNU:
ÖZEL SOĞUK HAVA DEPOSU EMANET SENETLERİNİN
TEMİNAT OLARAK KULLANILABİLİRLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Sıddık KAYA

TEZ DANIŐMANI

Doç. Dr. Adalet HAZAR

ANKARA - 2016

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI
BANKACILIK VE FİNANS YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KISA VADELİ TARIMSAL FİNANSMANDA TEMİNAT SORUNU:
ÖZEL SOĞUK HAVA DEPOSU EMANET SENETLERİNİN
TEMİNAT OLARAK KULLANILABİLİRLİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Sıddık KAYA

TEZ DANIŐMANI

Doç. Dr. Adalet HAZAR

ANKARA - 2016

Sıddık KAYA tarafından hazırlanan “Kısa Vadeli Tarımsal Finansmanda Teminat Sorunu: Özel Soğuk Hava Deposu Emanet Senetlerinin Teminat Olarak Kullanılabilirliği” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi:13/06/2016

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı-Soyadı ve Kurumu):

İmzası

Jüri Üyesi :Doç. Dr. Onur SUNAL, Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi :Doç. Dr. Şenol BABUŞCU, Başkent Üniversitesi

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Adalet HAZAR

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../20....

Prof. Dr. Doğan TUNCER

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada tarım sektörünün kısa vadeli finansmanında teminat sorunu ele alınmış, özel soğuk hava depolarına teslim edilen ürünler karşılığında verilen emanet senetlerinin kredi teminatı olarak kullanılıp kullanılmayacağı hususu örnek ürün olarak alınan elma üzerinden incelenmiştir.

Tarımın finansmanı yakın zaman kadar kamu tarafından ziraat Bankası üzerinden sağlanmıştır. Ancak, son yıllarda özel bankalar tarım bankacılığı birimleri kurarak tarım sektörüne yönelik yenilikçi kredi ürünleri, hasat döneminde ödemeli banka ve kredi kartları gibi ihtiyaca yönelik ürünlerle tarım sektörü kredilerindeki paylarını artırmaya başlamışlardır.

Ancak hem kamu bankalarının sağladığı hem de özel bankaların sağladığı bu krediler genellikle hasat öncesiyle sınırlıdır. Uygun teminatlar veya kefaletlerle sadece üretime hazırlık aşaması ve üretim dönemi kredilendirilmekte ve hasat dönemini takip eden kısa bir süre içinde de krediler kapatılmaktadır. Fakat özellikle küçük üreticilerin bankalar tarafından kabul gören teminatlar konusunda sıkıntıları vardır. Kırsal kesimde ekspertiz değeri düşük olan veya kayıtdışı olan varlıkların bankalarca kabul edilmemesi bu kesime verilen kredi miktarını da azaltmaktadır.

Üretim döneminde harcanan emek, yapılan masraflar ve geçen zaman içinde elde edilen ürünler piyasada arzın en yüksek olduğu hasat zamanında genellikle daha düşük fiyattan alıcı bulabilmektedir. Aradan geçen birkaç ay içinde ise tasnif edilip depolanmış ürünler daha yüksek fiyatlardan yeni alıcılara ve tüketicilere intikal etmektedir. Aradaki fiyat farkı sadece bu ürünlerin ayıklama, tasnif ve muhafaza masraflarını karşılamakla kalmayıp, aracılara da kar bırakmaktadır.

Çalışmamızda elmanın bizzat kendisinin kredi teminatı olarak kullanılıp kullanılmayacağı araştırılarak, belirli özelliklerinin ortaya konulması, geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığı sektörlerinin dikkatine sunularak üreticinin hasat zamanındaki kısa dönem finansman ihtiyacının kredilerle karşılanması ile daha sonraki

fiyat artışlarından bu kesimin refah artışına katkı sağlanıp sağlanamayacağı değerlendirilmiştir.

Mevcut durumda hububat, yağlı tohumlar, pamuk, kuru kayısı, zeytin ve zeytinyağı gibi ürünler için 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kapsamında söz konusu olan hasat dönemi kredi imkânlarının hasat dönemi bir iki ay ile sınırlı olduğu halde tüketimi bütün yıla yayılan meyveler için de yeni bir mevzuata ihtiyaç duyulmadan uygulanması önerilmektedir.

Uygulamanın öncelikle elma üretim bölgelerinden başlamak üzere soğuk hava depolarında muhafaza edilebilen meyvelerin yetiştiricileri için kredi imkanlarını ve bunların refah seviyesini artıracak, geleneksel bankaların ve katılım bankalarının bu bölgelerde özellikle kısa vadeli kaynak kullandırmalarında önemli artışlar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar kelimeler: Tarımsal, kredi, teminat, depo, emanet senedi,

ABSTRACT

In this study, issue of collateral for short term financing of agricultural sector is studied and potential usage of warehouse receipts, issued by cold atmosphere warehouses in exchange for the products stored, as collateral against agricultural credits on harvesting period is evaluated.

Agricultural financment had been provided by public sector until the recent time. But in recent years private banks, by establishing agricultural banking units, has started to increase their shares in agricultural credits with needs oriented agricultural banking services such as innovative credits products, special debit and credit cards with maturity period in harvesting season.

However, the existing credits provided to agricultural sector by public or private banks are generally limited for pre-harvest period. Only the period for preparation to production and production period is credited with appropriate collaterals and those credits are getting closed in a short period after the harvest.

However, there is some constrains on the issue of collaterals of small farmers accepted by the banks. The general aproach of banks on not accepting the unregistered or lower value expertised assets in rural areas decreases the amount of credits given to small farmers.

But agricultural products could generally be traded away in low prices compared to labour force, income costs and long time during the growing up period, due to the vast amount of supply in the market during harvest season. Classified and stored products transfered to the new buyers and consumers with higher prices in the next several months. The price gap not only meets the expenditures for cleaning, classifying and storage; but also make profit to intermediaries.

In this study, by searching for the possibility to use apple itself as collateral and bringing the results to the attention of traditional banking and participating banking sector,

whether the increase in prices following the harvest season could contribute to the welfare of the producers by meeting the short-term financial needs of them by credits.

It is proposed that, the credit opportunities for cereals, oilseeds, cotton, dried apricots, olives, and olive oils at present brought by Warehouse Receipt Act No 2699 and Agricultural Products Licensed Warehouse Act No 5300, to be given without any new legislation to the fruits those harvesting period is limited to one or two months but their consumption spread over the whole year. Application by primarily starting from apple growing regions, could increase in the credit opportunities of the producers of fruits to be stored in cold warehouses and increase in the amount of short term placements of traditional banks and participating banks.

Key words: Agricultural, credit, collateral, warehouse, warehouse receipts

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	X
GİRİŞ	1
BÖLÜM I. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TARIMIN YERİ	4
1.1 Tarım	4
1.2 Dünya'da Tarım	5
1.3 Türkiye'de Tarım	6
1.4 Türkiye Ekonomisinde Tarımın Yeri	6
1.4.1 Onuncu 5 Yıllık Kalkınma Planı'nda Tarım Sektörü	8
1.5 Türkiye Tarımında Meyvenin yeri	10
1.6 Türkiye Meyve Üretiminde Elmanın Yeri	12
1.7 Ulusal Elma Çalıştayı	13
1.8 Elma İstatistikleri	14
1.8.1 2013 Yılı Elma İstatistikleri	15
1.8.2 2014 Yılı Elma İstatistikleri	18
1.8.3 20014-2015 Elma Fiyat Hareketleri	20
1.8.3.1 Golden Fiyat Hareketleri	20
1.8.3.2 Starking Fiyat Hareketleri	22
1.8.3.3 Grany Smith Fiyat Hareketleri	24
1.9 Elma Muhafaza ve Depolama İmkanları	26
1.9.1 Etilen Bloke Ediciler	27
1.9.2 Kontrollü Atmosfer- Ultra Düşük Oksijen	27
1.9.3 Dinamik Kontrollü Atmosfer	28
1.9.4 Sıcak Su ve Hava Uygulamaları	28
BÖLÜM II. TARIMIN FİNANSMAN İHTİYACI VE TÜRKİYE'DE TARIMA YÖNELİK FİNANSMAN	29
2.1 Tarımsal Destekler	30

2.2	Diğer Finansman kaynakları	32
2.2.1	Organize olmayan finansman Kaynakları.....	32
2.2.2	Organize Olmuş Kredi Kaynakları	34
2.2.2.1	Tarım Kredi Kooperatifleri	34
2.2.2.2	Türkiye’de Tarım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi	35
2.3	Krediler	37
2.3.1	Kredi Çeşitleri	38
2.3.1.1	Kullanım Amaçlarına Göre Krediler	38
2.3.1.2	Teminatına Göre Krediler	39
2.3.1.3	Vadesine Göre Krediler	40
2.3.1.4	Kullanıldığı Yerlere Göre Krediler.....	40
2.3.2	Tarım Kredileri.....	40
2.3.2.1	Tarım Kredilerinin Diğer Kredilerden Farklı Yönleri	41
2.3.3	Kredilendirmede Temel İlkeler	42
2.3.4	Kredilerde Teminatlandırma İşlemleri.....	44
2.3.4.1	Teminatta Bulunması Gereken Özellikler.....	45
2.3.5	Türkiye’de Tarımsal Finansmanda Yeni Arayışlar	45
2.3.5.1	Türkiye’de Tarım Finansmanı Konferansı.....	46
2.3.5.2	Tarımın Finansmanı Gelişiyor Çalıştayı.....	47
2.3.5.3	Üreticinin Desteklenmesi: Finansman ihtiyacı, finansman araçları ve tarımsal politika Çalıştayı	47
2.3.5.4	Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Çalıştayı	48
	Selem/Paralel Selem	48
	Müzaraa ve Musakat.....	49
2.3.6	Türkiye Mikro KOBİ Finansman Programı	50
2.3.6.1	Üreticilerle Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular	51
2.3.6.2	Bankalarla görüşmelerden elde edilen bulgular	54
	Tarımsal Müşteri	54
	Kabul Edilen Teminatlar:	55
	Odalar ve Kooperatifler ile Yapılan Anlaşmalar:	55
2.4	Tarım kartları.....	55
2.4.1	Ziraat Bankası Ziraat Başakkart	56

2.4.2	İş Bankası İmece Kart/ Tarımsal Ürün Kart	56	
2.4.3	Şekerbank Hasat Kart	57	
2.4.4	Garanti Bankası Ekin Kart	57	
2.4.5	TEB Harman Kart	58	
2.4.6	Denizbank Üretici Kart / Çiftçi Kart	58	
2.4.7	Halkbank Mahsul Kart	59	
2.4.8	Finansbank CardFinans Tarım	59	
BÖLÜM III. TARIMA KULLANDIRILAN KREDİLER VE HASAT DÖNEMİ			
FİNANSMAN İMKÂN LARI			60
3.1	Sahiplik Yapısına göre Tarıma Sağlanan Finansman	60	
3.2	Nakdi tarım Kredileri	61	
3.2.1	Sahiplik Yapısına Göre Kısa Vadeli Nakdi Tarım Kredileri	63	
3.2.1.1	Yerli Özel Bankalar Kısa Vadeli Nakdi Tarım Kredileri	66	
3.2.1.2	Yabancı Bankalar Kısa Vadeli Nakdi Kredileri	67	
3.2.1.3	Kamu Bankaları Kısa Vadeli Nakdi Kredileri	69	
3.2.2	Katılım Bankaları Kısa Vadeli Tarım Finansmanı	70	
3.2.3	En Çok Elma Üretilen İllerde Kullanılan Tarım Kredileri	72	
3.3	Hasat Dönemi Finansman İmkânları	73	
3.3.1	TMO Makbuz Senedine Dayalı Krediler	74	
3.3.2	Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Sistemi	76	
BÖLÜM IV. SONUÇ VE ÖNERİLER			78
4.1	Geleneksel Bankacılık Açısından Değerlendirme	81	
4.2	Katılım Bankacılığı Açısından Değerlendirme	85	
KAYNAKÇA			88
EK 1. ÖZEL SOĞUK HAVA DEPOSU EMANET SENEDİ (ÖSDES) KARŞILIĞI			
KREDİ “ÜRÜN HİZMET ÖZETİ” TASLAK ÇALIŞMASI			92

KISALTMALAR

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri	
AB	:	Avrupa Birliği	
ATM	:	Otomatik Para Çekme Makinası	
BDDK	:	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	
DTO	:	Dünya Ticaret Örgütü	
EBRD	:	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası	
FAO	:	Gıda Tarım Örgütü (Food and Agricultural Organisation)	
GSYİH	:	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla	
GTHB	:	Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	:
IFC	:	Uluslararası Finans Kurumu	
KOBİ	:	Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme	
MKOBİ	:	Mikro Küçük ve Orta Büyüklükte İşletme	
MUSİAD	:	Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği	
ÖSDES	:	Özel Soğuk Hava Deposu Emanet senedi	
PANKOBİRLİK	:	Pancar Üreticileri Kooperatifleri Birliği	
SGK	:	Sosyal Güvenlik Kurumu	
TKBB	:	Türkiye Katılım Bankaları Birliği	
TKK	:	Tarım Kredi Kooperatifleri	
TMO	:	Toprak Mahsulleri Ofisi	
TOBB	:	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu	

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1- Ülkelere Göre Tarımın Nüfus, İstihdam, İhracat ve Arazi Dağılımı	5
Tablo 2- Cari Fiyatlarla GSYH ve Tarımın Payı	7
Tablo 3- Türkiye’de Seçilmiş Meyvelerin Üretim Miktarları	12
Tablo 4- 2013 Yılı İllere Göre Elma Ağaçları Dağılımı	15
Tablo 5-Türkiye’de Elma Türlerine Göre 2013 Yılı Üretim Miktarları.....	16
Tablo 6- 2013 Yılı Elma Çeşitlerine Göre Ağaç Sayıları.....	16
Tablo 7 - Türkiye’de İllere Göre 2014 Yılı Elma Ağaçları Dağılımı	18
Tablo 8- Türkiye’de Elma Türlerine Göre 2014 Yılı Üretim Miktarları.....	19
Tablo 9- 2014 Yılı Elma Çeşitlerine Göre Ağaç Sayıları.....	19
Tablo 10- 16 Haziran 2014 – 15 Aralık 2015 Golden Elma Fiyatları.....	21
Tablo 11- 16 Haziran 2014 – 15 Aralık 2015 Starking Elma Fiyatları	23
Tablo 12- Haziran 2014–Aralık 2015 Grany Smith Fiyatları.....	25
Tablo 13- Sahiplik Yapısına Göre Tarıma Sağlanan Toplam Finansman	61
Tablo 14- 2005-2015 Dönemi Genel Bankacılık Sektörü Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı	62
Tablo 15 5 2010-2015 Sahiplik Yapısına Göre Kısa vadeli Nakdi Tarım Kredileri.....	65
Tablo 16- 2005-2015 Dönemi Yerli Özel Bankalar Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı	66
Tablo 17- 2005-2015 Dönemi Yabancı Bankalar Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı	68
Tablo 18- 2005-2015 Dönemi Kamu Bankaları Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı	69
Tablo 19- 2005-2015 Dönemi Katılım Bankacılığı Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı	71
Tablo 20- En Çok Elma Üretimi Yapan 3 İlde 2013 Yılında Kullanılan Krediler	72
Tablo 21- En Çok Elma Üretimi Yapan 3 İlde 2014 Yılında Kullanılan Krediler	73
Tablo 22- TMO Makbuz Senedine Dayalı Olarak Kullanılan Krediler	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Haziran 2014-Aralık 2015 Dönemi Elma Golden Fiyatları Grafiği	22
Şekil 2. Haziran 2014-Aralık 2015 Dönemi Starking Fiyatları Grafiği.....	24
Şekil 3. Haziran.2014-Aralık.2015 Dönemi Grany Smit Fiyatları Grafiği	26
Şekil 4. Üretilen Tarım Ürünlerinin Satıldığı Alıcıların Dağılımı	51
Şekil 5. Müşteri/alıcı tercihleri dağılımı	52
Şekil 6. Üreticilerin Mevcut Finansman Kaynakları	53
Şekil 7. Banka Kredileri Kullanmanın Önündeki Engeller	53
Şekil 8. 2005-2015 Bankacılık Sektörü Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı Grafiği	63
Şekil 9. 2005-2015 Yerli Özel Bankalar Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı Grafiği.....	67
Şekil 10. 2005-2015 Yabancı Bankalar Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı Grafiği	68
Şekil 11. 2005-2015 Kamu Bankaları Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı Grafiği	70
Şekil 12. 2005-2015 Katılım Bankacılığı Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı Grafiği	72

GİRİŞ

İstihdam ettiği nüfus ve milli ekonomiye katkısı bakımından tarım sektörü ülkemiz için büyük önem taşımaktadır. Uzun yıllar boyunca sadece kamu tarafından sağlanan sektörün finansman ihtiyacı, gittikçe artan bir şekilde özel bankalar tarafından hasat dönemini gözeten kredi ve sigorta hizmetleri, tarımsal ekipman kredileri, hasat dönemine özel kredi kartları gibi yeni ve yenilikçi ürünler üzerinden karşılanmaktadır.

Tarım sektörünün kredilendirilmesinde kullanılan ölçütler diğer sektörlerin kredilendirilmesi ilkelerinden farklı değildir. Burada da bir teminat karşılığında, farklılaşan vadeler ve ödeme dönemleriyle kredi açılması söz konusu olmaktadır. Fakat müşteri kitlesinin teminat olarak kullanılabilen varlıklarının azlığı veya bunların teminat değerlerinin düşüklüğü sektörün kullandığı krediyi de olumsuz etkilemektedir.

Ancak tarım sektörüne açılan mevcut krediler genellikle hasat öncesiyle sınırlıdır. Uygun teminatlarla veya kefaletlerle sadece üretime hazırlık aşaması ve üretim dönemi kredilendirilmekte ve kısa vadeli olarak kullanılan krediler hasat dönemini takip eden kısa bir süre içinde de kapatılmaktadır.

Hasat sonrası kullanılan kredi ürünleri de bulunmakta olup bunlar Toprak Mahsulleri Ofisi'nin yaptığı emanet alımlar için ilan ettiği vadeli alım fiyatları üzerinden hububat ve bakliyat ile 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kapsamında lisanslı depolara kabul edilerek karşılığında verilen ürün senetleri üzerinden hububat, yağlı tohumlar, zeytin, zeytinyağı, pamuk ve kuru kayısı için kullanılabilen kredilerdir. Hububat ve pamuk lisanslı depolarına teslim edilen ürünler karşılığında kredi kullanım miktarları gittikçe artmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde Tarımın dünyada ve Türkiye'deki görünümü ele alınmış, ülkemiz tarımında meyve yetiştiriciliğinin önemi, örnek ürün olarak alınan elmanın üretim potansiyeli ve hasat sonrası muhafaza imkanları ile yıl içindeki fiyat hareketleri incelenmiştir.

İkinci bölümde ülkemizde tarıma yönelik finansman kaynakları ele alınmış, üreticilerin öncelikle müracaat ettiği, belirli bir faiz belirlenmemiş olan fakat bu konuda kuralların da olmadığı organize olmamış finansman kaynakları ile kuralları belirlenmiş, kredi alınıp alınamayacağı ve kredi miktarının belirli prosedürlerin yerine getirilerek belirli güvencelerin verilmesine bağlandığı organize finansman kaynakları hakkında bilgi verilerek tarımın kamusal finansman ayağı Ziraat Bankası ile bu alanda faaliyet gösteren Tarım Kredi Kooperatifleri ve diğer Tarım Satış Kooperatiflerinin finansman hizmetlerine değinilmiştir.

Bu bölümde ayrıca genel olarak kredilere, kredi türleri ve kredilendirme ilkelerine, kredilerin teminatlandırılması ve teminatlandırmada dikkat edilmesi gereken hususlara değinilmiş, Türkiye’de tarım bankacılığının gelişimi, özel bankaların sektöre artan ilgisi ve yeni kredi ürünleri, özellikle kullanımları gittikçe artan tarım kartları hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde son yıllarda tarım sektörüne kullanılan kredi miktarlarının dağılımı ve kullanılan kredilerin sahiplik yapısı ile vadelerine ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu bölümde ayrıca, hasat dönemi finansman imkanlarına değinilerek ülkemizdeki mevcut uygulamalar, bunların mevzuatı, kapsam dâhilindeki ürünler ve bu ürünlerin özellikleri ile sisteme kabul şartları hakkında bilgiler verilmiştir. Buradan hareketle bu kapsama girmeyen fakat üretim miktarları, muhafaza ve pazarlanma imkânları bakımından bunlara benzerlik gösteren meyveler hakkında bilgi verilerek yapısal benzerlikler ispat edilmeye çalışılmıştır.

Sonuç ve öneriler bölümünde ise bu benzerliklerden hareketle aynı imkânın bu ürünlere, dolayısıyla bunların üretici, aracı ve tüketicilerine de verilmesi konusunda somut uygulama önerileri belirtilmiş, geleneksel bankacılık ve katılım bankacılığı açısından uygulama önerilerinin getireceği fırsatlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Geleneksel bankacılık uygulaması için bir Özel Soğuk Hava Deposu Emanet Senedi (ÖSDES) kredi hizmet özeti de hazırlanarak ekte verilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında, literatür taraması, mevzuat incelemesi, bankaların internet sayfalarında araştırma, bu alanda düzenlenmiş kongre konferans ve çalıştay raporları ile uluslararası kuruluşların saha araştırmalarının sonuç raporlarının incelenmesi ve sektörle görüşülerek mevcut uygulamaların tespiti yöntemleri kullanılmıştır.

Bu kapsamda, bankacılık uygulama ve ilkeleri incelenmiş, ülke ekonomisinde tarımın yeri ve geleceği hakkındaki çerçeve kaynaklar, kalkınma planları ve çalıştay dokümanları değerlendirilmiştir. Son olarak üretici ve soğuk hava deposu işleticileriyle yapılan telefon görüşmeleri ile mevcut uygulamalar ve önerimizin daha önce bir uygulaması olup olmadığı araştırılmıştır.

BÖLÜM I. DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE TARIMIN YERİ

1.1 Tarım

Tarım insanoğlunun tabiatta hazır bulduğu yiyeceklerle yaşamını sürdürdüğü avcılık ve toplayıcılık döneminden sonra, doğada hazır bulamadığı gıda maddelerini de toprağı işleyerek üretebilme ve daha çeşitli ve bol miktarda yiyecek türleriyle kendini besleme imkânına kavuşmasını sağlayan bir faaliyet olarak tanımlanmaktadır (Acar, 2003: 102).

Üretilen bitkisel ve hayvansal ürünlerin taşınması, saklanması, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması faaliyetleri de bu tanıma dahil edilmektedir (Karluk, 2007:173).

Toprak ve tohumu kullanarak yukarıda belirtilen ürünlerin üretimini yapan veya elde edilen ürünleri tam ve yarı mamul şeklinde işleyen ekonomik birimler de tarım işletmeleri olarak adlandırılmaktadır (Rehber, 2013: 89).

Akademik açıdan ise tarım, bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretimi, bunların kalite ve verimlerinin yükseltilmesi ve uygun koşullarda muhafaza edilerek, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması faaliyetlerini inceleyen bilim dalı olarak tanımlanmaktadır (Yeğenağa, 2009).

18 Nisan 2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanunu'nda da tarım, “doğal kaynakları uygun girdilerle birlikte kullanarak yapılan her türlü üretim, yetiştirme, işleme ve pazarlama faaliyetleri” olarak, tarımsal işletme ise “üretim faktörlerini kullanarak; bitkisel ve/veya hayvansal ve/veya su ürünlerinin üretimi için tarımsal faaliyet yapan veya söz konusu tarımsal faaliyete ilave olarak işleme, depolama, muhafaza ve pazarlamaya yönelik faaliyetlerde bulunan işletme” olarak tanımlanmaktadır. Yukarıda belirtilen ürünlerin üreticiden tüketiciye ulaştırılması sürecinde, birbirini takip eden çeşitli faaliyetlerin içinde toplumun farklı kesimleri rol almaktadır.

1.2 Dünya’da Tarım

Sektörde faaliyet gösteren nüfusun büyüklüğü ve sürdürülebilir gıda ve hammadde tedarik ihtiyacı nedeniyle tüm ülkelerin sosyal ve ekonomik hayatlarında önemli bir yere sahip olan tarım sektörünün ikame kaynağı bulunmamaktadır.

Dünyada kişi başına düşen tarımsal ürün tüketimi artmakta olup, önümüzdeki yıllarda tarımsal ürün çeşitlerinin ve bunların üretimlerinin de artması beklenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerdeki üretim maliyetlerinin daha düşük olması dünyada tarımsal üretim alanlarının bu coğrafyalara doğru kaymasına sebep olmaktadır. Bu ülkelerin tarım politikalarında gerçekleştirilen reformlar ve tarımsal üretim destekleri buralardaki üretim deseni ve miktarlarını yönlendirmektedir. Brezilya, Hindistan, Çin gibi gelişmekte olan ülkelerin dünya tarım sektöründeki artan ağırlığı bu güne kadar bu alanlarda en büyük söz sahibi olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Avrupa Birliği (AB) başta olmak üzere gelişmiş ülkelerin konumlarını tehdit etmektedir.¹

Tablo 1. Ükelere Göre Tarımın Nüfus, İstihdam, İhracat ve Arazi Dağılımı

	Tarım Nüfusunun toplam Nüfusa oranı %	İstihdam Payı %	Tarım Alanlarının Yüzölçümüne Oranı %	Tarımsal İhracat Tutarı (Miyar \$)
ABD	2	2	45	115,8
AB	5,6	5	45	135
Brezilya	21	17	31,6	80

Kaynak:<http://www.tarimplus.com.tr/dunyada-ve-turkiyede-tarim/dunyada-tarim-sektorune-genel-bakis.aspx> Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2015

Ekonomik kalkınma, fakirliğin azaltılması, kırsal bölgelerdeki gelir seviyesinin korunması ve bunların toplum içindeki varlıklarının sürdürülmesinde tarım sektörü önemli bir role sahiptir. Son yıllarda tarım sektörünün istihdamdaki ve gayri safi yurtiçi hasıladaki

¹<http://www.tarimplus.com.tr/dunyada-ve-turkiyede-tarim/dunyada-tarim-sektorune-genel-bakis.aspx>

payı diğer sektörlere göre düşmesine rağmen, sektör halen, özellikle gelişmekte olan ülkelerde olmak üzere, pek çok ülke için en çok istihdam sağlayan sektör konumunu korumakta ve ülkelerin Gayri Safi Yurtiçi Hasıllarına (GSYİH) önemli katkılar sağlamaktadır (Frankfurt School of Economics, 2014).

1.3 Türkiye’de Tarım

Coğrafi ve iklim özellikleri ile sahip olduğu endemik bitki çeşitliliği bakımından, potansiyel olarak bir tarım ülkesi olan Türkiye’nin, bu alanda katetmesi gereken önemli bir mesafede ve ulaşılması gereken hedefleri de bulunmaktadır (MÜSİAD, 2014).

Tarım sektörü Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik yapısı içinde önemli bir yere sahiptir. Üretim hammaddesini tarımsal faaliyetlerden temin eden tarıma dayalı sanayi Türkiye sanayi üretiminde önemli bir yer tutmaktadır. Sektörünün dış ticarete ve yurtiçi gelirimize olan katkıları da dikkate alındığında tarım sektörünün ülke kalkınmasında vazgeçilmez olduğu görülmektedir (MÜSİAD, 2014).

Türkiye nüfusunun önemli bir kısmını teşkil eden kırsal kesimdeki temel istihdam kaynağı tarımdır (Gürler, 2012:359). Bu sektördeki istihdamın büyük bölümü küçük ve orta ölçekli çiftlikler tarafından sağlanmakta olup, bunların ölçek ekonomilerinden yeterince faydalanamaması nedeniyle sektördeki verimlilik kayıpları da yüksek seyretmektedir (MÜSİAD, 2014).

1.4 Türkiye Ekonomisinde Tarımın Yeri

Türkiye ekonomisinin son yıllarda gösterdiği hızlı büyüme performansı içinde tarım sektörünün de önemli bir katkısı bulunmaktadır. TÜİK verilerine göre, Ülkemiz milli geliri içerisinde tarımın payı 1980 yılında %26,1 iken, 1990’da %17,5 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’nin GSYİH içerisindeki payı 2002 yılında %10,3’e kadar düşen tarım sektörünün 2011 yılındaki payı toplam milli gelirin %8,1’i, 2012 yılında, %7,9’u,

2013 yılında ise %7,4'ü olmuştur. 2014 yılı içinde %7,1 olan bu oran 2015 yılının ilk 9 ayında %7,9 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2).

Tarımsal üretim artarken sektörün GSYİH'daki payının giderek düşmesinin sanayi ve hizmet sektörlerindeki gelişmenin tarım sektörünün gelişmesine göre daha yüksek olarak gerçekleşmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tarım sektörü, ekonomik ve sosyal bir sektör olarak Türkiye için önemini korumaktadır. Ülke nüfusunun yaklaşık 1/3'ü için tarım sektörü ana geçim kaynağıdır.. Tarımsal üretimin yıllık değeri 62 milyar doları aşmış olup Türkiye'deki sanayi tesislerinin büyük bölümü hammadde olarak tarım ürünlerini kullanmaktadır. Bu durum, sanayinin gelişmesi için de büyük önem arz etmektedir. Tarımsal ihracatımız ise 15 milyar doları aşmış olup toplam ihracatımızda %13,2 gibi önemli bir paya sahiptir (Denizbank, 2015).

Tablo 2. Cari Fiyatlarla GSYH ve Tarımın Payı

Yıllar	Tarım(Bahkçılık dahil) (Bin TL)	Türkiye (Bin TL)	Tarımın Payı (%)
2002	36.055.787	350.476.089	10,3
2003	45.134.860	454.780.659	9,9
2004	52.994.026	559.033.026	9,5
2005	60.709.608	648.931.712	9,4
2006	62.658.502	758.390.785	8,3
2007	64.327.333	843.178.421	7,6
2008	72.269.626	950.534.251	7,6
2009	78.770.465	952.558.579	8,3
2010	92.732.631	1.098.799.348	8,4
2011	103.628.154	1.297.713.210	8,1
2012	111.682.488	1.416.798.490	7,9
2013	115.658.178	1.567.289.238	7,4
2014	124.586.099	1.747.362.376	7,1
2015 (9 Aylık)	113.846.041	1.445.613.768	7,9

Kaynak: TÜİK. Erişim tarihi:10 Aralık 2015 www.tuik.gov.tr

1.4.1 Onuncu 5 Yıllık Kalkınma Planı'nda Tarım Sektörü

2014-2018 yılları için hazırlanmış olan 10. 5 Yıllık Kalkınma Planı'nda 2007-2012 dönemi boyunca ülkemizdeki tarımsal ürünler fiyat endeksinin, toplam üretici fiyatları endeksine göre daha hızlı yükseldiği ve göreceli olarak kârlı bir sektör haline gelen tarıma yapılan yatırımlar dolayısıyla bu sektördeki istihdamın da arttığı ifade edilmektedir.

Planda, tarıma dayalı sanayi ürünlerinin ihracatında yaşanan hızlı gelişmeler ve artan yurtiçi talebin, tarımsal ürün ithalatının da önemli ölçüde artmasına neden olduğu, bu çerçevede, tarım ihracatı 2006 yılında 3,6 milyar dolar (gıda ve içecek sanayii dâhil 8 milyar dolar), ithalatı ise 2,9 milyar dolar (gıda ve içecek sanayii dâhil 5,4 milyar dolar) seviyesinde gerçekleşmişken, 2012 yılında ihracatın 5,4 milyar dolara (gıda ve içecek sanayii dâhil 14,9 milyar dolar) ve ithalatın ise 7,5 milyar dolara (gıda ve içecek sanayii dâhil 12,6 milyar dolar) yükseldiği belirtilmektedir.

Ülkemiz genişleyen iç pazarı sayesinde pek çok ülkeye göre tarım alanında avantajlı bir konuma sahiptir. Özellikle coğrafi konumu, iklim özellikleri ve gelişen üretim teknolojileri sayesinde ülkemizde yurtdışında talep edilen pek çok tarımsal ürün yıl boyu belirli standartlarda üretilebilmekte ve pazarlanabilmektedir (Denizbank, 2015).

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarımsal üretimin son 5 yılda önemli miktarlarda arttığını, 2002 yılında 23,7 milyar dolar olan tarımsal üretimin 2010 yılı itibariyle 62 milyar dolara ulaştığını açıklamıştır. Bakanlığın açıkladığı 2023 hedefi ise 150 milyar ABD Doları tarımsal üretimdir.

10. Kalkınma Planı'nda, 2014-2018 döneminde tarımda uygulanacak politikalar, amaç ve hedefler arasında, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin ve talebe dayalı üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, doğal kaynakları sürdürülebilir olarak kullanan bir tarım sektörünün oluşturulmasının amaçlandığı ifade edilmekte ve plan döneminde sektörün yıllık ortalama büyüme hızının % 3,1 olması, toplam istihdam

içerisindeki payının yüzde 21,9'a gerilemesi ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payının ise yüzde 6,8'e ulaşmasının beklendiği belirtilmektedir.

Plana göre uygulanacak politikalar ise şöyle belirlenmiştir:

1. Tarımda sosyal yapının gözetilerek üretim türüne göre yeterli bir gelir sağlayacak büyüklükteki tarımsal işletmelerin etkinliklerinin artırılacağı,
2. Parçalı ve dağınık parsellere sahip tarım işletmelerinde bütünlüğün sağlanması ve arazi parçalanmasının önüne geçilerek bu alanda iyi işleyen bir tarım arazisi piyasasının oluşturulmasına yönelik hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapılacağı,
3. Arazi toplulaştırma faaliyetlerinde kamu kurumları arasında koordinasyon sağlanacağı, tarla içi geliştirme hizmetlerinin etkinleştirilerek sulama oranının artırılacağı,
4. Mevcut açık su iletim ve dağıtım hatlarının yenilenerek kapalı sisteme geçişin hızlandırılacağı ve tarla içi sulamalarda modern sulama yöntemlerinin yaygınlaştırılacağı,
5. Tarımsal desteklerin, tarım havzaları ve parselleri bazında, sosyal amaçlı ve üretim odaklı olarak düzenleneceği, desteklerin etkinliğinin izlenerek değerlendirileceği,
6. Tarımsal desteklemelerde ürün deseni ve su potansiyeli uyumunun gözetilerek, sertifikalı üretim yöntemlerine önem verileceği ve tarım sigortalarının kapsamının genişletilerek yaygınlaştırılacağı,
7. Tarım ürünleri ihracat pazarlarının geliştirileceği ve ihraç pazarlarındaki talebe uygun ürünlerin yetiştirilmesine yönelik destek programları uygulanacağı,
8. Gıda güvenliğini teminen etkin stok yönetimi, üretim, pazarlama ve tüketim zincirinde kayıpların azaltılacağı, piyasaların düzenlenmesine ilişkin idari ve teknik kapasitenin güçlendirileceği, dış ticaret araçlarının etkin kullanılmasının sağlanacağı ve üretici örgütlerinin pazara erişiminin kolaylaştırılacağı,

9. Tarım ve sanayi işletmelerinin işbirliği ve entegrasyonunun sağlanacağı, yerel ve geleneksel ürünlerin katma değerlerini ve ihracata katkılarının artırılacağı
10. Tarımsal bilgi sistemlerinin, ortak kullanıma uygun şekilde entegrasyonunun sağlanacağı,
11. Gıda sanayiine uygun fiyatlı, kaliteli yerli hammadde temini sağlanacağı, iç ve dış pazar için katma değeri yüksek ve özel tüketici gruplarının ihtiyaçlarını karşılayan ürünler geliştirileceği, sektörde taklit, tağşiş ve kayıt dışılığın önlenmesinin sağlanacağı,
12. Tarım ve işlenmiş tarım ürünlerinde güvenilirliğin denetiminin etkinleştirileceği, akredite bir kontrol ve denetim sistemi oluşturulacağı, ileri teknoloji ürünlerine yönelik biyogüvenlik kriterlerinin etkin olarak uygulanacağı,

1.5 Türkiye Tarımında Meyvenin yeri

Türkiye'de 35 tür meyve yaygın olarak üretilmekte olup, bunların başında üzüm, elma, portakal, zeytin ve mandalina gelmektedir. Son yıllarda yetiştirilen meyvelerde miktar ve kalite artışı görülmektedir. Birçok meyve türünde yapılan ihracatın sağladığı gelir artışı da önemlidir.²

Meyve üretimi bakımından iklim, coğrafi konum ve işçilik itibarıyla birçok ülkeye göre mukayeseli üstünlüğe sahip olan Ülkemizde istihdam, katma değer ve ihracat artışı bakımlarından meyveciliğin geliştirilmesinin önemi büyüktür. Artan dünya nüfusu tarım ürünleri ve meyve tüketimini de gündün güne artırmaktadır. Dünya Gıda ve Tarım örgütü (FAO); Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ve Türkiye Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı raporlarında önümüzdeki yıllarda gıda ürünlerinin önem kazanacağı hususu

² <http://www.cinarziraat.com/meyvecilik/63-meyvecilig-in-onemi.html> Erişim Tarihi: 14 Mayıs 2015

sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu itibarla, Ülkemizde son yıllarda cazibesi artan meyveciliğin önümüzdeki yıllarda da bu eğilimini sürdürmesi beklenmektedir.³

Bu cazibenin sebeplerinden birkaçını sıralayacak olursak:

- Halkımızın meyve satın alma ve tüketme alışkanlığı dünyadaki birçok ülkeye göre daha yüksektir. Pek çok ülkede görülen tane ile elma, salkım ile üzüm, dilim ile karpuz alma tercihlerine karşın; ülkemizde kilolarca meyve satın alınması alışkanlığı vardır.
- Sahip olduğumuz genç nüfusun meyve tüketimi diğer ülkelerdeki yaşlı nüfusun meyve tüketimine göre daha yüksektir.
- Ülkemizde kişi başına düşen milli gelir arttıkça kişi başı meyve tüketiminin de artması beklenmektedir.
- Meyve üretiminde köklü bir geçmiş ve bilgi birikimi mevcuttur.
- Ülkemiz, meyve bakımından ithalatçı pozisyonda olan Rusya, Irak, Ukrayna ve Ortadoğu ülkelerine coğrafi olarak oldukça yakındır.
- Ülkemizdeki işçilik ücretleri de Avrupa ülkelerine göre çok düşüktür.
- Dört mevsimi yaşadığımız ülkemiz toprak yapısı ve verimli, su kaynakları itibariyle de meyve üretimine uygundur
- Damızlık fidan, tarımsal makine, kimyasal gübre ve ilaç üretimi ve temini konusunda bir sıkıntı yaşanmamaktadır.
- Kamu tarafından meyvecilik yatırımlarına, hibe fidan desteği, hibe ekipman desteği, sıfır faizli damla sulama desteği, 7 yıl ödemeli yatırım kredileri ve diğer üretim destekleri gibi önemli teşvikler bulunmaktadır.
- Ülkemizdeki arazi fiyatları da Avrupada meyve üreten İtalya, İspanya, Hollanda, Yunanistan gibi rakip ülkelere göre oldukça düşüktür.

Ancak, belirtilen avantajlarımızın yanında meyvecilik sektörünün önemli sorunları da bulunmaktadır. Örnek olarak, meyve üreticileri arasında diğer ülkelerde

³ <http://www.meyveder.org/?p=1605> Erişim Tarihi:14 Mayıs 2015

olduğu gibi örgütlü yapıların, kooperatifleşmenin yaygın olmaması, arazilerin küçük ölçekli, enerji maliyetlerinin yüksek olması gösterilebilir.⁴

Ülkemizdeki tarımsal altyapının gelişmesi, sertifikalı fidan üretimin artması ve tamamen ihracata yönelik üretim yapılmaya başlanması ile meyvecilikte üretim yıldan yıla düzenli olarak artış göstermeye başlamıştır. Ekili alanlarda yaşanan azalmaya karşı meyve dikim alanları artış göstermektedir. Ancak sektörün üretim kalitesindeki sorun halen devam etmektedir. Değişen piyasa talebine uygun ürün temininde sıkıntılar bulunmaktadır. Ülkemizin özellikle elma, badem, ceviz ve antepfıstığı üretiminde dikkate değer gelişmeler de yaşanmaktadır. Mevcut meyve yetiştirme potansiyelimizin optimal kullanımı halinde bu sektörden ciddi bir ihracat geliri elde edilmesi beklenmektedir (TOBB, 2013).

1.6 Türkiye Meyve Üretiminde Elmanın Yeri

Dünyanın önemli meyve üreticisi ülkelerinden birisi olan Türkiye’de tarım alanlarının %6’sı meyve, zeytin ve bağ alanı olarak değerlendirilmektedir. Seçilmiş meyvelerin Türkiye’deki son üç yıllık üretim miktarlarını incelediğimizde (Tablo 3) üç yıl üst üste 4 milyon tonun üzerindeki üretim miktarıyla üzümün ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Hemen ardından da 2.480.444 - 3.128.450 ton arasında değerşen miktarlarla yıllık ortalama 2.832.626 tonluk üretimle elma gelmektedir.

Dünya’daki elma üretiminde, Çin, ABD ve İran’dan sonra dördüncü sırada yer almakta olan ülkemiz verim bakımından da, Fransa, İran, ABD ve Almanya’dan sonra beşinci sırada gelmektedir. Türkiye’de elma üretiminin %78’i de on ilde gerçekleştirilmekte olup, Isparta, Türkiye üretiminin %21,2’si ile ilk sırada yer almaktadır (Oğuz, Karaçayır 2009).

Tablo 3. Türkiye’de Seçilmiş Meyvelerin Üretim Miktarları

Meyveler	2012	2013	2014
Üzüm	4.234.305	4.011.409	4.175.356

⁴ <http://www.meyveder.org/?p=1605> Erişim tarihi:26 Kasım 2015

Portakal	1.661.111	1.781.258	1.779.675
Mandalina	874.832	942.226	1.046.899
Elma	2.888.985	3.128.450	2.480.444
Kayısı	760.000	780.000	270.000
Zeytin	1.820.000	1.676.000	1.768.000

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Erişim Tarihi:26 Kasım 2015

1.7 Ulusal Elma Çalıştayı

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü (TAGEM) Bahçe Bitkileri Araştırmaları Daire Başkanlığı'nın koordinasyonu ve Meyvecilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü'nün (MARİM) katkılarıyla 18-19 Aralık 2012 tarihlerinde Isparta'da "1. Ulusal Elma Çalıştayı" düzenlenmiştir. Çalıştayın "Türkiye Elma Endüstrisinin Rekabet Gücünün Geliştirilmesi" başlıklı bölümünde öne çıkan hususlar aşağıda belirtilmiştir:

1. Elmanın gen kaynaklarından birisi olan Türkiye'nin ekolojik yapısının elma yetiştiriciliğine uygun olduğu,
2. Elma üretiminde önde gelen illerin Isparta, Niğde, Karaman, Denizli, Antalya, Kayseri, Çanakkale, Mersin, Konya ve Kahramanmaraş olduğu ve elma yetiştiriciliğinin artış eğiliminde olduğu,
3. Üretimin büyük ölçüde aile işgücü ile gerçekleştirildiği ancak, arazilerin çok parçalı olduğu ve ortalama işletme alanı, elma alanı ve parsel alanlarının küçük olduğu,
4. Türkiye'nin, dünya elma üretiminde ön sıralarda olmasına rağmen, üretilen toplam elmanın %3 lük ihracat oranı ile elma ihracatı açısından çok gerilerde olduğu,
5. Türkiye'nin coğrafi konum olarak elmanın en büyük ithalat pazarlarına ve büyümekte olan diğer pazarlara yakın olduğu,
6. Üretim alanlarının artışında dünya ortalamasının üzerinde bir gelişme olduğu,
7. Mevcut durumdaki geleneksel üretim metotlarına karşı son yıllarda klon anaçlar ile elma bahçesi kurma eğiliminin arttığı,

8. Elma üretiminin yaklaşık %76' sını Starking Delicious ve Golden Delicious çeşitlerinin temsil ettiği,
9. Yetersiz ya da yanlış kültürel işlemler nedeni ile %40'lara varan hasat öncesi ürün ve kalite kayıplarının yaşandığı,
10. Uygun olmayan hasat ekipmanları ve hasat işlemleri, işleme, paketlenme, soğuk depolama ve taşıma altyapısında ve bu işlemlerdeki kalifiye işgücü yetersizliği nedeni ile hasat sonrası ürün ve kalite kayıplarının da gerçekleştiği,
11. Türkiye'de diğer pek çok tarımsal üründe olduğu gibi elma üretimi için de işleme, paketlenme ve depolama altyapısının yetersiz olduğu,
12. Üretici-yayımcı-araştırmacı arasında bilgi akışında aksaklıklar yaşandığı,
13. Sektörde çok sayıda örgüt olmasına rağmen bunların etkinliklerinin düşük olduğu ve mevcut örgüt yapısı ile beklenen faydanın elde edilemediği,
14. Ürünlerin yüksek oranda pazar araştırması yapılarak pazarlanmakta olduğu ancak pazar organizasyonunda üreticilerin yer almadığı,
15. Ürünlerini ferdi olarak pazarlamaya çalışan üreticilerin bir kısmının, ürünlerini ağaç üzerinde düşük fiyatla ve vadeli satmakta olduğu, istediklerinde alıcı bulmakta zorlandıkları, hatta zaman zaman ürün bedellerini tahsil de edemedikleri,
16. Pazar zincirinin çok uzun olmasından dolayı pazarlama marjının da yüksek gerçekleşerek, iç piyasada elmanın yüksek fiyatlarla tüketiciye ulaştığı,
17. Sektörde üretim, işleme, ihracat vs. aşamalarında çok sayıda teşvikle beraber kısmen yeterli bir Ar-Ge altyapısının da olduğu, ancak Ar-Ge'ye özel sektörün katkısının sınırlı olduğu hususları dile getirilmiştir.

1.8 Elma İstatistikleri

Çeşitli kaynaklardan toplanan, illere göre elma üretim alanları, ağaç sayıları, elma çeşitlerine göre üretim miktarları ve yıllık fiyat hareketleri izleyen bölümlerde verilmiştir.

1.8.1 2013 Yılı Elma İstatistikleri

2013 yılında en çok elma üretimi yapan illerimiz 634.862 ton ile Isparta, 571.479 ton ile Karaman ve 349.122 ton ile Niğde olmuştur. Bu üç ilin ülkemizdeki toplam elma üretimi arasındaki payı yaklaşık %50'dir. Ayrıca bu 3 ildeki 1.555.463 tonluk üretim 17.591.357 adet ağaçtan elde edilmiş olup meyve vermeyen yaştaki 6.137.702 ağacın da üretime katılmasıyla 1/3'lük üretim artışı beklenmektedir. Bu alandaki ilk 10 ilin İç Anadolu ve Akdeniz bölgelerinde bulunduğu ve en çok üretimin, Isparta, Karaman, Denizli, Niğde ve Antalya, illerinde yapıldığı görülmektedir (Tablo 4).

Bunun yanında diğer bölgelerde de elma üreticiliği hızla yayılmaktadır. Türkiyede 2013 yılındaki elma dikili toplam 1.730.955 dekar meyvelik alanın (Tablo 5) 1.147.850 dekarının 10 ilde bulunduğu görülmektedir. Geri kalan illerdeki elma dikili alanların toplamı 583.105 dekar kadardır.

Bu alanlarda 2013 yılında üretilen elma çeşitlerine baktığımızda 1.730.950 dekar alandaki meyve veren ağaçlardan elde edilen elma miktarının 3.128.450 ton olduğu görülmektedir (Tablo 5) "Starking Delicious", "Golden Delicious" gibi standart çeşitlerin yanı sıra "Granny Smith", Amasya "Pink Lady", "Fuji" ve Jeromine" gibi çeşitlerin yetiştiriciliği de son yıllarda hızla yayılmaktadır.

Tablo 4. 2013 Yılı İllere Göre Elma Ağaçları Dağılımı

2013	Toplu meyve alanları (dekar)	Üretim (ton)	Ağaç başı ort. Verim (kg)	Meyve veren ağaçlar (adet)	Meyve vermeyen ağaçlar (adet)	Toplam ağaç sayısı (adet)
Isparta	216.778	634.862	461	4.715.029	2.041.453	6.756.482
Karaman	207.971	571.479	337	7.789.442	2.417.904	10.207.346
Niğde	216.982	349.122	343	5.086.886	1.678.345	6.765.231
Denizli	67.003	186.414	471	1.606.689	661.685	2.268.374
Antalya	145.664	176.143	268	2.929.842	897.739	3.827.581
Kayseri	59.852	126.307	364	1.888.305	972.949	2.861.254

Çanakkale	38.806	118.453	468	964.696	213.616	1.178.312
Kahramanmaraş	56.060	97.673	335	1.518.640	477.940	1.996.580
Mersin	43.706	80.131	328	1.164.816	208.733	1.373.549
Konya	95.028	75.666	160	2.592.239	980.536	3.572.775
Toplam	1.147.850	2.416.250	354	30.256.584	10.550.900	40.807.484

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Erişim tarihi: 26 Kasım 2015

Tablo 5. Türkiye’de Elma Türlerine Göre 2013 Yılı Üretim Miktarları

Ürün adı	Yıl	Toplu meyveliklerin alanı (dekar)	Üretim (ton)	Ağaç başına ortalama verim (kg)
Elma (Golden)	2013	454.611	825.935	76
Elma (Starking)	2013	731.441	1.353.733	81
Elma (Amasya)	2013	171.739	245.849	59
Elma (Grannysmith)	2013	72.273	122.508	56
Elma (Diğer)	2013	300.891	580.425	44
Toplam	2013	1.730.955	3.128.450	63

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Erişim tarihi: 26 Kasım 2015

Tablo 5 ve Tablo 6’yı birlikte değerlendirdiğimizde, 2013 yılında 1.730.955 dekar alanda dikili 47.077.491 adet meyve veren yaştaki elma ağacından toplam 3.128.450 ton elma üretildiği görülmektedir. Bu üretimin 1.353.733 tonu Starking, 825.935 Golden ve 245.849 tonu da Amasya elmasıdır.

Tablo 6. 2013 Yılı Elma çeşitlerine göre ağaç sayıları

Ürün adı	Yıl	Meyve veren yaşta ağaç sayısı (adet)	Meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı (adet)	Toplam ağaç sayısı (adet)
Golden	2013	10.828.607	2.616.917	13.445.524
Starking	2013	16.679.266	3.369.652	20.048.918
Amasya	2013	4.138.425	669.945	4.808.370

Grannysmith	2013	2.173.564	1.411.531	3.585.095
Elma (Diğer)	2013	13.257.629	8.237.419	21.495.048
Toplam	2013	47.077.491	16.305.464	63.382.955

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.Erişim tarihi: 26 Kasım 2015

1.8.2 2014 Yılı Elma İstatistikleri

Tablo 7’de 2014 yılında en çok elma üretimi yapan iller sıralamasında Isparta’nın 646.266 ton ile yine ilk sırada geldiği, Karaman’ın da 331.312 ton ile Isparta’yı izlediği görülmektedir. Üçüncü sırada 219.822 ton üretimle Niğde’yi geride bırakan Antalya yer almaktadır. Bu üç ilde yetiştirilen elmanın Türkiye’nin toplam elma üretimi içindeki payı yaklaşık %48 olmuştur. En çok elma üreten ilk 3 ilin toplam üretimi de bir önceki yıla göre %23 oranında azalmıştır.

2014 yılı verilerinde dikkat çeken önemli bir husus da, elma üretim alanlarının bir önceki yıla göre yaklaşık %1 oranında azalmasına rağmen, ağaç başına ortalama elma veriminin de 63 kilogramdan 46 kilografa düşmesinin etkisiyle toplam üretim azalmasının yaklaşık % 21’i bularak üretim miktarının 2.480.444 kilografa gerilemiş olmasıdır.

Tablo 7.- Türkiye’de İllere Göre 2014 Yılı Elma Ağaçları Dağılımı

2014	Toplu meyveliklerin alanı(dekar)	Üretim (ton)	Ağaç başına ort.verim (kg)	Meyve veren yaşta ağaç sayısı (adet)	Meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı (adet)	Toplam ağaç sayısı (adet)
Isparta	223.648	646.266	450	4.960.755	2.291.165	7.251.920
Karaman	209.619	331.312	199	8.314.553	2.334.274	10.648.827
Antalya	138.877	219.822	305	3.267.072	981.614,	4.248.686
Denizli	64.921	169.250	471	1.519.761	749.208	2.268.969
Niğde	220.990	127.945	114	5.518.846	2.412.567	7.931.413
Çanakkale	39.628	120.445	469	979.691	307.888	1.287.579
Mersin	43.586	86.429	329	1.207.985	194.285	1.402.270
Kayseri	60.884	69.938	199	1.959.902	1.046.651	3.006.553
Kahramanmaraş	56.531	61.732	189	1.624.849	498.157	2.123.006
Bursa	39.199	60.538	266	1.130.496	332.808	1.463.304
Toplam	1.097.883	1.893.677	299	30.483.910	11.148.617	41.632.527

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.Erişim tarihi: 26 Kasım 2015

Bu alanlarda 2014 yılında üretilen çeşitlere baktığımızda 1.714.169 dekar alanda meyve veren ağaçlardan elde edilen miktarın 2.480.444 ton olduğu görülmektedir (Tablo

8) Starking Delicious, Golden Delicious gibi standart çeşitlerin yanı sıra Granny Smith, Amasya çeşitlerinin de yine toplam elma üretimimizdeki ağırlıklarını korudukları görülmektedir.

Tablo 8. Türkiye’de Elma Türlerine Göre 2014 Yılı Üretim Miktarları

Ürün adı	Yıl	Toplu meyveliklerin alanı(dekar)	Üretim (ton)	Ağaç başına ortalama verim(kg)
Golden	2014	442.906	704.104	65
Starking	2014	705.523	1.094.436	65
Amasya	2014	166.780	111.722	27
Grannysmith	2014	78.305	107.927	43
Elma (Diğer)	2014	320.655	462.255	32
Toplam	2014	1.714.169	2.480.444	46

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Erişim tarihi:26 Kasım 2015

Üretilen elma çeşitlerini incelediğimizde (Tablo 9) 2014 yılında meyve veren yaştaki 48.664.590 adet ağacın yine yaklaşık 1/3'ü kadar da meyve vermeyen yaşta ağaç olduğu görülmektedir. Bu durum bir önceki yıl için belirttiğimiz “önümüzdeki yıllarda meyve veren ağaç sayısının dolayısıyla iklim şartlarının uygun gitmesi halinde elma üretiminde yaklaşık 1/3 oranında artış” beklentimizi desteklemektedir.

Tablo 9. 2014 Yılı Elma çeşitlerine göre ağaç sayıları

Ürün adı	Yıl	Meyve veren yaşta ağaç sayısı (adet)	Meyve vermeyen yaşta ağaç sayısı(adet)	Toplam ağaç sayısı(adet)
Golden	2014	10.872.024	2.608.258	13.480.282
Starking	2014	16.792.539	3.507.912	20.300.451
Amasya	2014	4.150.790	602.492	4.753.282
Grannysmith	2014	2.487.445	1.427.284	3.914.729
Diğer	2014	14.361.792	9.325.005	23.686.797
Toplam	2014	48.664.590	17.470.951	66.135.541

Kaynak: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. Erişim tarihi: 26 Kasım 2015

1.8.3 20014-2015 Elma Fiyat Hareketleri

Çalışmamızda elmanın hasat döneminde satışı yerine teminat olarak gösterilip kredi kullanılarak, fiyatların arttığı dönemde kısım kısım satılması halinde aradaki fiyat farkının kredi maliyetinin üzerinde bir getiri sağlayıp sağlayamayacağı hususu incelenmektedir. Bu durumun tespit edilebilmesi için en çok üretilen elma çeşitlerinin iki hasat dönemi arasındaki fiyat hareketleri incelenmiştir. Bu amaçla Gümrük ve Ticaret Bakanlığının www.Hal.gov.tr sayfasından birbirini takip eden iki hasat dönemi arasındaki fiyatları içerecek şekilde 3 çeşit elma için en yüksek, en düşük ve ortalama fiyatlar 18 aylık bir dönem için 15'er gün arayla alınmış ve değerlendirilmiştir. İncelenen çeşitlerin yaklaşık hasat ve piyasaya inme dönemleri olan ekim aylarında haftalık olarak alınan fiyatların ortalaması kullanılmıştır. Bu ayı takip eden altıncı ayda da (nisan) aynı şekilde haftalık olarak alınan fiyatlar kullanılmıştır.

1.8.3.1 Golden Fiyat Hareketleri

Haziran 2014-Aralık 2015 dönemi Golden çeşidine ait fiyat hareketleri Tablo 10'da verilmiştir. Tabloyu incelediğimizde en düşük fiyatın 0,2 TL olarak, en yüksek fiyatın ise 3,5 TL olarak olduğu görülmektedir. İncelenen dönem içerisinde en yüksek ilk iki işlem hacmi de Ekim aylarında oluşmuştur. (Ekim 2014=124.540 Kg, Nisan 2015=92.871 Kg)

Tablo 10. 16 Haziran 2014 – 15 Aralık 2015 Golden Elma Fiyatları

Tarih	Ürün Cinsi	Minimum Fiyat	Maksimum Fiyat	Ortalama Fiyat	İşlem Hacmi	Birimi
16.06.2014	Elma Golden	1,0	1,0	1,0	1.500	Kg
15.07.2014	Elma Golden	1,0	1,0	1,0	1.660	Kg
15.08.2014	Elma Golden	0,3	1,5	1,1	19.433	Kg
15.09.2014	Elma Golden	0,3	1,5	0,4	47.860	Kg
15.10.2014*	Elma Golden	0,2	2,7	1,0	124.540	Kg
15.11.2014	Elma Golden	0,4	1,6	1,1	47.105	Kg
15.12.2014	Elma Golden	0,5	1,6	0,9	67.276	Kg
15.01.2015	Elma Golden	0,5	1,7	1,0	92.099	Kg
15.02.2015	Elma Golden	0,2	1,5	0,5	35.684	Kg
15.03.2015	Elma Golden	0,4	1,6	0,4	17.425	Kg
15.04.2015**	Elma Golden	0,5	2,6	1,2	92.871	Kg
15.05.2015	Elma Golden	0,5	2,0	1,3	59.107	Kg
16.06.2015	Elma Golden	0,8	1,9	1,4	11.157	Kg
15.07.2015	Elma Golden	0,7	2,5	1,1	4.195	Kg
15.08.2015	Elma Golden	0,5	2,0	1,1	18.847	Kg
15.09.2015	Elma Golden	0,2	2,5	0,7	35.723	Kg
15.10.2015***	Elma Golden	0,9	2,7	1,4	77.549	Kg
15.11.2015	Elma Golden	0,3	1,3	0,4	33.000	Kg
15.12.2015	Elma Golden	0,6	1,7	1,1	29.120	Kg

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. Erişim tarihi:21 Aralık.2015 www.Hal.gov.tr

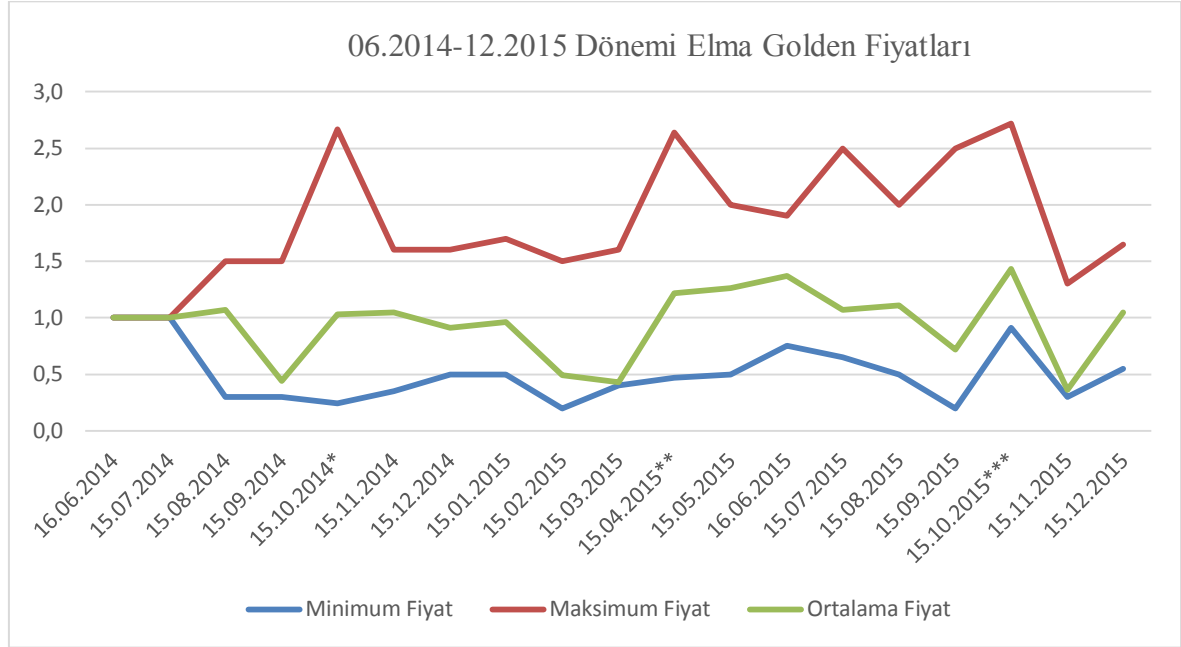
*1-8-15-22-29 Ekim 2014 tarihlerine ait ortalama değerlerdir.

**1-8-15-22-29 Nisan 2015 tarihlerine ait ortalama değerlerdir.

***1-8-15-22-29 Ekim 2015 tarihlerine ait ortalama değerlerdir.

En düşük, en yüksek ve ortalama fiyatların yıllık hareketlerinin grafik şeklindeki gösterimi Şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1. Haziran 2014-Aralık 2015 Dönemi Elma Golden Fiyatları Grafiği

1.8.3.2 Starking Fiyat Hareketleri

Haziran 2014-Aralık 2015 dönemi Starking çeşidine ait fiyatları incelediğimizde ise en düşük fiyatın 0,1 TL olarak, en yüksek fiyatın ise 3,5 TL olarak oluştuğu görülmektedir. İncelenen dönem içerisinde en yüksek ilk iki işlem hacmi Kasım 2014 (155.125 Kg) ve Aralık 2014 (131.563 Kg) aylarında gerçekleşmiştir.

Tablo 11.16 Haziran 2014 – 15 Aralık 2015 Starking Elma Fiyatları

Tarih	Ürün Cinsi	Minimum Fiyat	Maksimum Fiyat	Ortalama Fiyat	İşlem Hacmi	Birimi
16.06.2014	Elma Starking	0,3	2,5	1,6	20.160	Kg
15.07.2014	Elmastarking	0,5	2,8	2,3	94	Kg
15.08.2014	Elmastarking	1,4	2,8	1,5	1.426	Kg
15.09.2014	Elmastarking	0,3	1,7	1,0	6.568	Kg
15.10.2014*	Elmastarking	0,3	2,5	1,0	123.705	Kg
15.11.2014	Elmastarking	0,4	1,6	0,6	155.125	Kg
15.12.2014	Elmastarking	0,1	1,6	0,9	131.563	Kg
15.01.2015	Elmastarking	0,6	1,6	1,1	121.961	Kg
15.02.2015	Elmastarking	0,1	1,7	1,0	67.102	Kg
15.03.2015	Elmastarking	0,1	1,6	1,5	48.576	Kg
15.04.2015**	Elmastarking	0,3	2,0	1,2	91.113	Kg
15.05.2015	Elmastarking	0,1	2,0	1,2	129.880	Kg
16.06.2015	Elmastarking	0,8	1,0	0,9	22.118	Kg
17.07.2015	Elmastarking	0,8	0,8	0,8	350	Kg
15.08.2015	Elmastarking	1,0	1,0	1,0	48	Kg
15.09.2015	Elmastarking	0,5	1,7	0,9	14.461	Kg
15.10.2015***	Elmastarking	0,4	1,7	0,8	109.377	Kg
15.11.2015	Elmastarking	0,6	2,5	1,5	101.900	Kg
15.12.2015	Elmastarking	0,5	1,6	0,9	53.783	Kg

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. Erişim tarihi:21 Aralık 2015. www.Hal.gov.tr

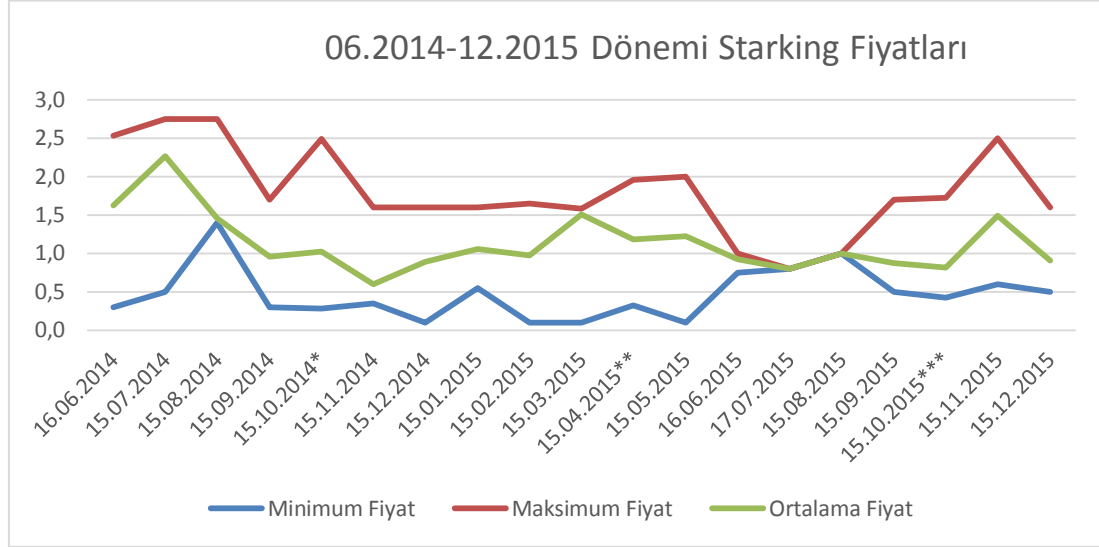
*1-8-15-22-29 Ekim 2014 tarihlerine ait ortalama değerlerdir.

**1-8-15-22-29 Nisan 2015 tarihlerine ait ortalama değerlerdir.

***1-8-15-22-29 Ekim 2015 tarihlerine ait ortalama değerlerdir.

En düşük, en yüksek ve ortalama fiyatların yıllık hareketlerinin grafik şeklindeki gösterimi Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Haziran 2014-Aralık 2015 Dönemi Starking Fiyatları Grafiği

1.8.3.3 Grany Smith Fiyat Hareketleri

Haziran 2014-Aralık 2015 dönemi Elma Gransimit fiyatları ise en düşük 0,2 TL en yüksek ise 3,6 TL olarak gerçekleşmiştir. Üretim verilerine baktığımızda ise dönem içerisindeki en yüksek üretim hacimlerine Kasım 2014 (60.977 Kg) ve Ekim 2015 (63.260 Kg) aylarında ulaşıldığı görülmüştür.

Tablo 12. Haziran 2014–Aralık 2015 Grany Smith Fiyatları

Tarih	Ürün Cinsi	Minimum Fiyat	Maksimum Fiyat	Ortalama Fiyat	İşlem Hacmi	Birimi
25.06.2014	Elma Gransimit	0,3	1,6	1,3	2.767	Kg
25.07.2014	Elma Gransimit	1,5	1,5	1,5	3.000	Kg
25.08.2014	Elma Gransimit	0,2	1,6	1,2	12.682	Kg
25.09.2014	Elma Gransimit	0,1	1,5	1,3	41.510	Kg
25.10.2014*	Elma Gransimit	0,8	1,8	1,2	18.642	Kg
25.11.2014	Elma Gransimit	0,3	1,6	1,1	60.977	Kg
25.12.2014	Elma Gransimit	0,3	2,0	1,3	10.361	Kg
25.01.2015	Elma Gransimit	0,3	2,0	0,7	25.910	Kg
25.02.2015	Elma Gransimit	0,3	1,7	0,9	28.641	Kg
25.03.2015	Elma Gransimit	0,3	2,2	1,4	17.213	Kg
25.04.2015**	Elma Gransimit	0,6	2,6	1,2	15.790	Kg
25.05.2015	Elma Gransimit	0,7	2,5	1,5	51.900	Kg
25.06.2015	Elma Gransimit	1,2	1,7	1,6	5.770	Kg
25.07.2015	Elma Gransimit	0,9	0,9	0,9	900	Kg
25.08.2015	Elma Gransimit	0,6	1,5	1,3	4.905	Kg
24.09.2015	Elma Gransimit	0,5	0,5	0,5	270	Kg
25.10.2015***	Elma Gransimit	0,3	3,6	1,1	63.261	Kg
25.11.2015	Elma Gransimit	0,3	1,5	0,9	8.947	Kg
24.12.2015	Elma Gransimit	0,5	1,5	1,0	35.875	Kg

Kaynak: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. Erişim tarihi:21 Aralık 2015 www.Hal.gov.tr

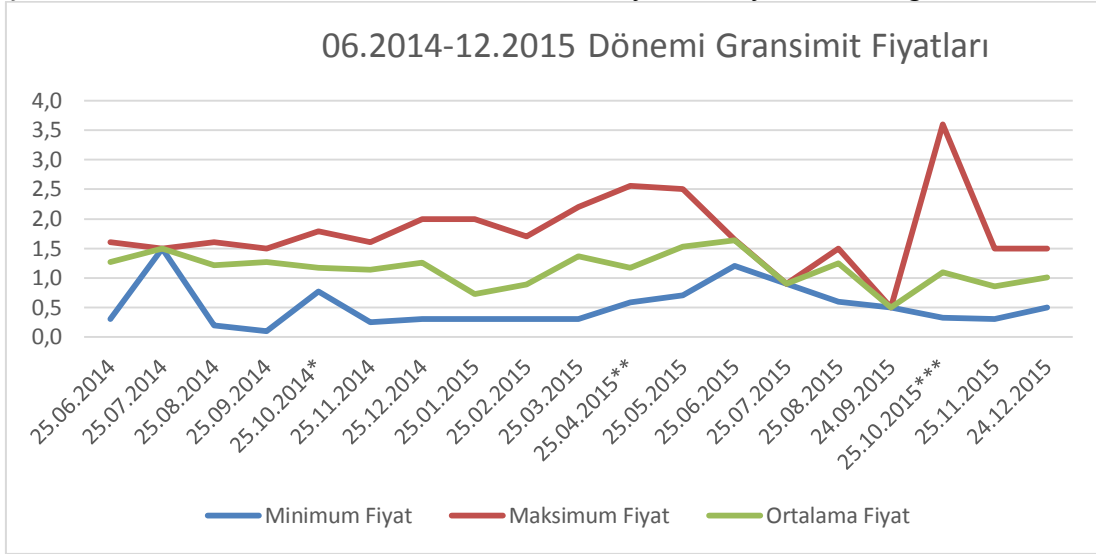
*1-8-22-25-29 Ekim 2014 tarihlerine ait ortalama değerlerdir.

**1-8-22-25-29 Nisan 2015 tarihlerine ait ortalama değerlerdir.

***1-8-22-25-29 Ekim 2015 tarihlerine ait ortalama değerlerdir.

En düşük, en yüksek ve ortalama fiyatların yıllık hareketlerinin grafik şeklindeki gösterimi Şekil 3’te verilmiştir.

Şekil 3. Haziran.2014-Aralık.2015 Dönemi Grany Smit Fiyatları Grafiği

1.9 Elma Muhafaza ve Depolama İmkanları

Ülkemizde yetiştirilen pek çok meyvede olduğu gibi elmanın hasat dönemi de 2-3 ay ile sınırlı olmasına rağmen tüketimi tüm yıla yayılmaktadır. Çeşitlerine göre Eylül – Kasım ayları arasında hasat edilen elma yıl boyu sofralarımızdan eksik olmamakta, daha yüksek fiyatlar ödenerek kış, ilkbahar ve yaz mevsimi fark etmeden piyasada bulunmaktadır. Bunun yanında armut, erik, soğan, patates, narenciye gibi hasat dönemi sınırlı, satışı uzun döneme yayılan benzer başka ürünler de bulunmaktadır.

Üretilen meyvelerin tüketiciye ulaştırılması sürecinde piyasada yığılmayı önlemek, fiyat istikrarı sağlamak ve tüketicilere daha uzun süre meyve temini sağlamak için elmaların soğuk hava depolarında muhafaza edilmeleri elzemdir.

Elma muhafazası alanında da sürekli bir yenilenme yaşanmaktadır. Kontrollü atmosfer yöntemleri ve etilen bloke edici uygulamalar elmada, pazarlanabilirlik periyodunun tüm yıla yayılabilmesi için kullanılan yeni yöntemler olarak sayılabilir.

Ultra düşük Oksijen yöntemi (UL0), dinamik kontrollü atmosfer yöntemi (DCA) ve 1- Methylcyclopropane (Smartfresh™) günümüz itibarıyla yaygın olarak kullanılan

uygulamalardır. Sıcak su uygulamaları ise kalıntı sorununun önem taşıdığı piyasalar için ve organik üretim için kullanılmaya başlanmıştır (Sakaldaş, Kaynaş, 2012).

1.9.1 Etilen Bloke Ediciler

Bu uygulamada 1- Methylcyclopropane (1-MCP) kullanılmaktadır. Ticari adıyla Smartfresh™ olarak bilinen 1-MCP, literatürlerde etileni inhibe eden ve yaşlanmayı geciktiren bir madde olarak geçmektedir. 1-MCP maddesi üzerine yapılan pek çok çalışma sonucunda maddenin etkinliğinin uygulama koşullarına göre değişebildiği görülmüştür. Uygulama sırasındaki ortam sıcaklığı, uygulama konsantrasyonu, uygulama süresi, ürünün olgunluk durumu ve hasat ile uygulama arasında geçen süre gibi faktörler maddenin ürün üzerine etkili olması için belirleyicidir. Sonuç olarak elmada hasat sonrası 1-MCP uygulamaları, kalite parametreleri üzerine olumlu etkiler göstermektedir (Sakaldaş, Kaynaş, 2012).

Isparta Eğirdir Meyvecilik Araştırma İstasyonu tarafından, soğuk hava depoları ve elma muhafaza yöntemlerinin etkinliği üzerinde yürütülen ve sonuçları 2013 yılında Tarım Bilimleri Araştırma Dergisinde yayımlanmış olan bir çalışmada “SmartFresh” uygulamasından elma kalite özelliklerinin muhafazasında çok iyi sonuçlar alındığı ortaya konmuştur.

1.9.2 Kontrollü Atmosfer- Ultra Düşük Oksijen

Elma depolanmasında, kalite korunarak muhafaza periyodunun uzatılabilmesini sağlayan uygulamaların başında Ultra Düşük Oksijen yöntemi gelmektedir. Oldukça yaygın olarak kullanılan yöntem depodaki oksijen seviyesi düşük değerlere getirilerek solunum hızının asgari düzeye indirilmesi ilkesine dayanmaktadır. Meyve eti sertliği, meyve zemin rengi değişimi, suda çözünür kuru madde oranı, malik asit miktarı, etilen üretim miktarı ve fizyolojik bozulmalar gibi kalite parametreleri üzerinde etken olduğu bilinmektedir (Sakaldaş, Kaynaş, 2012).

1.9.3 Dinamik Kontrollü Atmosfer

Kontrollü atmosfer sistemlerinden birisi olarak sensörler vasıtasıyla elmaların klorofil, floresans değerlerindeki değişimin izlenmesi ve ortamdaki oksijenin elma meyvelerinin anaerobik solunuma geçmesine çok yakın değerlere kadar azaltılarak tekrar yukarı değerlere çıkarılması esasına göre çalışılmaktadır. (Sakaldaş, Kaynaş, 2012).

1.9.4 Sıcak Su ve Hava Uygulamaları

Yukarıda belirtildiği gibi kalıntı sorununun önem taşıdığı piyasalar için muhafaza edilen elmalarda çoğunlukla sıcak su ve sıcak hava uygulamaları yapılmaktadır. Biber, domates, kavun, nektarin gibi meyve ve sebze türlerinde gerçekleşen sıcak hava uygulamaları meyveler için de kullanılabilirle birlikte elmada yoğunlukla kullanılan biçimi sıcak su uygulaması olmaktadır (Sakaldaş, Kaynaş, 2012).

BÖLÜM II. TARIMIN FİNANSMAN İHTİYACI VE TÜRKİYE’DE TARIMA YÖNELİK FİNANSMAN

Tarım sektöründe hasat edilen ürün miktarı, kalitesi ve sonuçta elde edilen gelir seviyesinin genellikle doğa şartlarına bağlı olması sektörün riskini ve belirsizlik faktörlerini yükseltmektedir. Diğer taraftan, çiftçinin hasat dönemlerinde yaşanan arz fazlası sebebiyle gerçekleşen düşük fiyatların gelir bozucu etkisinden korunabilmesi için piyasa talebine bağlı fiyat yükselişlerine kadar ürünlerin bekletilebilmesi gerekmektedir. Bu amaçla ürünlerin güvenli bir şekilde depolanabileceği depolara ve bu süreçte işletmenin kısa dönemli finansman ihtiyacının karşılanmasına ihtiyaç bulunmaktadır (Yıldıztekin, 1987).

Çoğu tarımsal üründe üretim yılda bir kez ve belirli bir dönemde gerçekleşmektedir. Ancak bu üretim için bütün bir yıl boyunca masraf yapılmaktadır. Birbirine ikame tarım ürünlerinin genellikle aynı hasat döneminde piyasaya çıkması nedeniyle yaşanan arz yığılması sonucunda fiyatların en düşük olduğu dönemler hasat dönemleri olmaktadır. Dolayısıyla tarım sektöründe kazancın tasarruf edilerek sermaye oluşturulabilmesi zordur. Sektörde kullanılabilir sermaye miktarı da genellikle yetersizdir (Özçelik ve diğerleri, 2005).

Tarımsal işletmelerin devamlılığının sağlanması için bunların üretim hacimlerine uygun bir sabit sermayelerinin ve yeterli işletme sermayelerinin bulunması gerekir (İnan, 2006). Bu durumda tarım sektörünün desteklenmesi bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Tarım sektörünün ve bu sektördeki işletmelerin sosyal ve ekonomik yapıları kendilerine has özellikler göstermektedir. Dolayısıyla bu kesime yönelik finansman çözümleri de farklılaşmakta olup, sektörün diğer sektörlerden ayrılan özellikleri aşağıda belirtilmektedir.

- Üretimin miktarının ve kalitesinin hava şartlarına bağlılığı,
- Doğal afetler nedeniyle ürün ve buna bağlı olarak gelir kayıpları,

- Küçük aile işletmelerinin yaygın olması,
- Tarım ürünlerinde fiyat maliyet ilişkisinin kontrol edilemezliği,
- Tarımsal kredi taleplerinin değerlendirilmesinde kullanılabilir veri eksikliği,
- Politik ve toplumsal sebepler,
- Finansal kuruluşların sektöre ilişkin bilgi birikimlerinin yetersizliği,
- Gelir ve gider zamanlarının uyumsuzluğu,
- Sektördeki gelir seviyesinin ve tasarruf eğiliminin düşük olması,

Tarım işletmelerinin ihtiyaç duyduğu finansman genellikle kamunun sağladığı tarımsal destekler veya hibeler ile kamu veya özel finans kuruluşlarının verdiği krediler şeklinde sunulmaktadır. Özel bankacılık sektörünün son yıllardaki yenilikçi finansman ürünleriyle alternatif kredi kaynaklarında da artış sağlanmıştır.

2.1 Tarımsal Destekler

Tarım sektörünün hassas yapısı teşvik ve destekler verilmesini zorunlu kılmakta olup pek çok ülke tarafından kabul gören bu durum nedeniyle tüm dünyada tarım sektörüne özgü koruma ve destekleme mekanizmaları kullanılmaktadır.

Ülkemizde de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından uygulanmakta olan tarımsal desteklemelerle, üreticilerin etkinlik ve verimliliğinin artırılması, çiftçimizin gelir düzeyinin yükseltilerek piyasada rekabet edebilir seviyeye gelebilmesi, daha sağlıklı, kaliteli ve yeterli tarımsal üretimin elde edilmesi amaçlanmakta ve mevcut tarımsal alanlardan en iyi biçimde yararlanılması beklenmektedir.

Tarımsal üretimle uğraşan tüm üreticilerin Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın vermiş olduğu desteklerden yararlanmak için başvuru sırasında Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'ne kayıt olmaları gerekmektedir. ÇKS başvurusu sırasında üreticilerden üretimleri ve tarımsal varlıkları ile ilgili alınan bilgiler neticesinde, Türk tarımının envanteri çıkarılarak güncel ve modern bir veri tabanı oluşturulması amaçlanmaktadır. Bakanlığın vermekte olduğu destekler aşağıda belirtilen başlıklar altında sayılabilir.

- 1- Alan Bazlı Desteklemeler
- 2- Hayvancılık Desteklemeleri
- 3- Kırsal Kalkınma Desteklemeleri
- 4- Tarım Sigortaları Desteklemeleri
- 5- Telafi Edici Ödemeler Kapsamındaki Tarımsal Destekler
- 6- Diğer Tarımsal Amaçlı Desteklemeler
- 7- Faiz İndirimli Tarımsal Krediler
- 8- Havza Bazlı Fark Ödeme Desteklemeleri

2.2 Diğer Finansman kaynakları

Mevcut durumda tarım sektörüne kamu tarafından sağlanan karşılıksız destekler ve yükü azaltılmış geri ödemeli desteklerle birlikte geri ödemeli başka finansman imkanları da bulunmaktadır. Bu finansman imkânları organize olmayan finansman kaynaklarından sağlananlar ve organize olmuş finansman kaynaklarından sağlananlar olarak iki başlık altında incelenebilir.

2.2.1 Organize olmayan finansman Kaynakları

Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda olduğu gibi Türkiye’de de ilk olarak organize olmayan kredi kaynaklarına müracaat edilmektedir. Ancak bu kaynakların sağladığı krediler genellikle kısa vadeli ve yüksek faizli, ödeme şartları ise oldukça ağır kredilerdir. Aracı, tefeci, akraba ve arkadaşlar gibi kaynaklardan oluşan organize olmamış kredi kaynakları, çok eskiden beri ülkemizde tarımın finansmanında rol oynamaktadır. Üreticilerin organize olmuş kredi kuruluşlarının kredi işlemlerinde ipotek gösterme zorunluluğu ve çeşitli nedenlerden dolayı bunlardan yeterince yararlanamamaları nedeniyle organize olmayan kredi kaynaklarının kullanımı yüksek seyretmektedir. Ülkemizde bu kaynaklardan kredi alınması iki şekilde olmaktadır (Karacan, 1991).

1. Komşu, arkadaş ve akraba gibi yakın çevreden belirli bir faiz ve yazılı sözleşme olmadan karşılıklı güven üzerinden borç alınması.

2. Veresiye fakat üzerine vade farkını koyarak mal veren şirketler ve esnaflardan, veya da aracı ve tefeci gibi borç vermeyi meslek edinmiş kişilerden ihtiyaç duyulan mal veya kredi sağlanması. Burada bir sözleşme, yüksek bir faiz ve kredi veren açısından kar amacı bulunmaktadır.

Bilinen en eski kredilerden olan bu tür kredilerde yapılan borçlanmaların genellikle birbirini tanıyanlar arasında karşılıklı güvene dayalı olarak gerçekleşmesine rağmen, ödeme vadesi veya faiz oranlarında olabilecek anlaşmazlıklar sorun kaynağı olabilmektedir. Bu tür krediler çoğunlukla kısa vadeli krediler olup bunlara güvenilerek işletmede iyileştirme veya uzun vadeli üretim programlarına girilememektedir (Aksöz, 972).

Olumsuz yanlarına rağmen bu kredilere rağbet edilmesindeki bir etken de formalitelerin azlığı ve kredinin kullanımında kredi verenin bir müdahalesi veya şartının bulunmamasıdır. Organize kredi piyasasının düzenli bir şekilde işlemediği toplumlarda boşluk genellikle bu tür kredi kaynakları tarafından doldurulmaktadır (Taşkiran, Özudoğru, 2010).

Akraba ve arkadaşlar arasında genellikle yabancı para veya altına endeksli olarak faizsiz verilen borçlar söz konusu olurken, faizci ve tefecilerden alınan borçlarda yüksek faiz oranlarıyla karşılaşılabilir. Şirketler ve esnaflar gibi tedarikçiler bir kredi kaynağı olmaktan çok, mallarını satmaya çalışan kişiler olarak değerlendirilebilir. Bunlar genellikle çiftçiye ihtiyacı olan üretim ve tüketim mallarını taksitle veya veresiye satmayı düşünmekte olup, tüccarlar ise üretim döneminde verdikleri borçlarda hasat döneminde piyasaya göre uygun şartlarda ürün almayı amaçlamaktadırlar (Özçelik ve diğerleri, 2005).

Ancak bunların uyguladıkları vade farkları veya erken ödeme kesintilerinin kendilerini zarardan koruyacak hatta normal enflasyon oranlarına veya piyasa faizlerine göre daha karlı çıkaracak seviyede oldukları düşünülmektedir.

2.2.2 Organize Olmuş Kredi Kaynakları

Organize olmuş kredi kaynakları kanun ve yönetmeliklerle kurulmuş, kredi işlerini belirli esaslara göre yürüten kamu ve özel sektöre ait kuruluşlar olup, tarım sektöründe faaliyette bulunanların kredi ihtiyacını karşılamak ve bundan gelir sağlamak amacıyla hareket etmektedirler. Bunların kredi faiz oranları organize olmamış kredi kaynaklarına göre daha düşüktür (Taşkiran, Özüdoğru, 2010).

Türkiye’de organize olmuş tarım kredi kuruluşlarının başında Tarım Kredi Kooperatifleri ve Ziraat Bankası gelmektedir. Özel bankaların bu alandaki faaliyetleri de gittikçe artmaktadır. Alternatif finansman kaynağı olarak ise leasing, faktoring ve vadeli işlemlerden yararlanılmaktadır.

Ülkemizde tarımsal finansman uzun bir süre sadece T.C. Ziraat Bankası ve bu bankanın kontrolünde faaliyetlerini sürdüren Tarım Kredi Kooperatifleri tarafından sağlanmıştır. 1953 yılından sonra şeker pancarı üreticilerinin ve bu sektörün finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş olan Pancar Kooperatifleri Bankası ve Milli Aydın Bankası’nın (Tarişbank) hissedarı olduğu birlikler de (PANKOBİRLİK ve TARIŞ) bu sektöre kredi sağlamaktadırlar.

2.2.2.1 Tarım Kredi Kooperatifleri

Ülkemizde de tarım sektörüne kredi veren yegâne müesseseler bankalar değildir. 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri kanunu hükümlerinden faydalanmak üzere, 1972 yılında üreticilerin ekonomik menfaatlerini korumakla özellikle meslek ve geçimleriyle ilgili ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla karşılıklı yardım ilkesine dayanarak Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK) kurulmuştur. TKK yaygın şube ağı ve alanında yetişmiş nitelikli personeliyle üyesi üreticilere kısa ve orta vadeli krediler kullanırmaktadır.

Ortaklarının kısa ve orta vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan TKK, Merkez Birliği ve Ziraat Bankası’nın anlaşması ile belirlenen limitleri dahilinde

ortaklarına kredi kullandırmaktadır. Söz konusu krediler için, ağırlıklı olarak Ziraat Bankasının kooperatiflere tahsis ettiği kaynakların yanında, kooperatiflerin öz kaynakları da kullanılmaktadır. Kooperatif kredileri içerisinde özkaynakların kullanımında artış, Ziraat Bankası kaynaklı kredilerde azalma görülmektedir.⁵

Kooperatiflerce ortaklara açılan krediler iki grup altında toplanmaktadır. Birinci grup, ortakların kısa vadeli tohumluk, kimyasal gübre, ilaç, akaryakıt gibi ihtiyaçları için açılan “kısa vadeli işletme kredileri”nden oluşmaktadır. İkinci grup ise her türlü tarımsal araç, gereç ile iş ve irat hayvanlarının sağlanması amacıyla en çok beş yıl vadeli olarak açılan “Orta Vadeli Yatırım Kredileri” adı altında toplanmaktadır.

Kısa vadeli Krediler, Genel İhtiyaç Kredileri, Tohumluk Kredileri, Kimyasal Gübre Kredileri, Hayvancılık İşletme Kredileri, Tarımsal İlaç Kredileri ve Akaryakıt Kredisi başlıkları altında en fazla bir yıl vade ile kullandırılmaktadır.

Orta Vadeli Krediler ise Tarımsal Araç-Gereç Kredileri, Hayvancılık Donatma Kredileri ve Tarımsal Sulama Kredileri gibi başlıklar altında en çok 4 yıla kadar kullandırılmaktadır.

TKK dışında tarıma kredi desteği sağlayan Tarım Satış Kooperatifleri ile Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifleri ve Çay Ekicileri İstihsal Kooperatifleri bulunmaktadır. Bu Kooperatifler, ortaklarına sınırlı miktarda nakdi olmak üzere genel olarak aynı kredilerle destek olmaktadır.

2.2.2.2 Türkiye’de Tarım Bankacılığının Tarihsel Gelişimi

Tarım bankacılığı, tarımsal üretimin ve ürünlerin çiftçiden son tüketiciye ulaşması sürecinde faaliyet gösterenlerin finansman ihtiyaçlarının bankalar tarafından karşılanması, bu sürece yönelik bankacılık ürünlerinin geliştirilerek, uygun dağıtım kanallarının oluşturulması olarak tanımlanabilir.

⁵ <http://www.tarimkredi.org.tr/index.php/tr/hakkimizda/tarihcemiz.html> Erişim Tarihi:11 Mayıs 2015

Ülkemizde, ticaret ve finansmanda batılı modellerin benimsenmeye başlandığı 19. yüzyılın ilk yarısında ulusal bir bankacılık sistemi ve milli bankalar olmayıp yabancı bankaların açtıkları şubeler faaliyet göstermekteydi. O dönemde çalışan nüfusun büyük çoğunluğunu oluşturan çiftçiler geçim sıkıntısı içinde kendi kaderine terk edilmiş halde sürekli olarak özel şahıs kredilerine muhtaç durumdaydı. Kredi verenler ise, bu işi meslek edinmiş tefecilerin yanı sıra, tarım gereçleri satan tüccar, toptancı, ihracatçı, komisyoncu, kabzımal ve köy bakkalı gibi çeşitli ticaret erbabı ve esnaflardı. Verilen kredilere günlük olarak işletilen faiz yıllık %900'leri bulmaktaydı. Çiftçiler borçlarını ödemekte zorlanarak ürünlerini hasattan önce kredi verenlere satmak zorunda kalmaktaydı.⁶

Memleket sandıkları: 1863 yılında Mithat Paşa öncülüğünde çiftçilerin oluşturduğu kaynakla devlet himayesinde "Memleket Sandıkları" adlı organizasyon kuruldu. Bu organizasyon milli bankacılığın ilk örneği olarak bugünkü Ziraat Bankası'nın temelini oluşturmuştur. 1883 yılında "Menafi Sandıkları"na dönüştürülerek merkezi yönetime bağlanan Memleket Sandıklarının yönetimi yeniden düzenlenerek, kayıt ve muhasebe işleri çağdaş ve bilimsel esaslara uygun hale getirilmiş, 5 yıl sonra da bunların yerine modern finans kuruluşu olarak Ziraat Bankası resmen kurulmuştur. Menafi Sandıklarının da Ziraat Bankasının şubeleri olarak faaliyetlerine devam etmesiyle, organize tarımsal kredi tarihimizde yeni bir dönem başlamıştır.

Pancar Kooperatifleri Bankası: Şeker pancarı üreticilerinin ve bu sektörün finansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 1953 yılında Eskişehir'de Pancar Kooperatifleri Bankası kurulmuştur. Banka 3 yıl sonra adını Şekerbank olarak değiştirerek merkezini Ankara'ya taşımıştır. 1993 yılından itibaren de özel banka olarak faaliyetlerine devam etmektedir.⁷

Milli Aydın Bankası: Ege bölgesindeki tarımsal ve ticari potansiyele bağlı olarak 1909 yılında Bölgenin çeşitli yerlerinde birçok Alman ve Fransız bankasının şubeleri ve

⁶ <http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamiz/Hakkimizda/Pages/BankamizTarihcesi.aspx> Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2016

⁷ <http://www.sekerbank.com.tr/hakkimizda> Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2016

İzmir civarında faaliyet gösteren pek çok yabancı gerçek ve tüzel kişi tefeci bulunmaktaydı.

1909-1918 yıllarında sermayenin millileşmesi çabalarının arttığı dönemde Ege Bölgesindeki yabancı tüccar ve komisyoncuların oluşturduğu incir tröstlerine karşı kooperatif bankacılığına doğru adımlar atılmaya başlanmış, 1913 başında nizamnamesi (ana sözleşme) hazırlanan Milli Aydın Bankası – Tarişbank incir üreticisinin para ve kredi sorunlarına çare olmak amacıyla 24 Eylül 1913 tarihinde Aydın’da kurulmuştur. 21 Şubat 1914 tarihinde de resmen bankacılık izni alan banka, 2001 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir. Milli Aydın Bankası, Tarişbank 10 Temmuz 2001 tarihinde Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’na devredilmiş ve 2003 yılında da özelleştirmeler kapsamında Denizbank’a satılmıştır.⁸

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu’nun uhdesinde bulunan Milli Aydın Bankası-Tarişbank’ın özelleştirmeler kapsamında 2003 yılında Denizbank’a satılması, Türkiye tarım bankacılığında bir milat olarak kabul edilebilir. Tarişbank’ı satın aldıktan sonra tarım sektöründen bir müşteri grubuyla karşılaşan Denizbank, bu avantajını çok iyi kullanmış ve tarımsal kredilerde başı çeken bir özel banka haline gelmiştir.

2.3 Krediler

5411 sayılı Bankacılık Kanunu açısından kredi aşağıda belirtildiği şekilde ifade edilmiştir.

“Kredi: Bankaların öz varlıklarının yanı sıra, topladıkları vadeli ve vadesiz Türk lirası ya da döviz mevduat ile banka dışında temin ettikleri fonları, yasal sınırlar içinde ve banka içi mevzuatı da göz önünde tutmak suretiyle ihtiyaç sahiplerine belirli bir süre sonra geri alınması kaydıyla borç olarak vermesi ya da borç anlamında olmamakla birlikte, birbirleriyle taraflardan birinin taahhüdünün ve/veya bu taahhütten doğacak borçlarının garanti edilmesi işlemi.”

⁸ <http://www.inadina.com/inadeski/sayi3/tarisbank.htm> Erişim Tarihi: 11 Mayıs 2015

Bankacılık Kanunu'nun 48. maddesi de kredi konusunu aşağıdaki gibi açıklamıştır: "Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayrinakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır."

Genel anlamıyla sözleşmeler çerçevesinde gerçek ve tüzel kişilere borç verilmesi olarak bilinen kredi kavramının kapsam olarak daha geniş bir uygulama alanı bulunmaktadır. Bir bankanın vereceği nakdi ve gayrinakdi krediler, teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller gibi kredi sayılan işlemler dışında, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulundurmamak veya herhangi bir şekil ve surette verilecek ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, gayrinakdi kredilerin nakde dönüştürülen bedelleri, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler ve ortaklık payları da kredi kavramı içinde değerlendirilmelidir. Banka müşterisinin yapılan kredi sözleşmesinin gereklerine uymayarak, yükümlülüğünü zamanında kısmen veya tamamen yerine getirememesinden dolayı, bankanın karşılaştığı durum da kredi riski olarak tanımlanmıştır (Babuşcu, 2005)

2.3.1 Kredi Çeşitleri

Bankacılık ve finans sektöründe yaşanan rekabet sürekli olarak yeni ticari belgelerin (enstrümanların) geliştirilerek piyasaya sürülmesine yol açmaktadır. Bu eğilim ticari kredilere de yansımakta olup, kredi türleri de sürekli bir artış göstermektedir. Krediler kullanım amaçlarına göre, teminat durumlarına göre, vadelerine göre ve kullanıldıkları yerlere göre olmak üzere birçok açıdan tasnif edilebilmektedir.

2.3.1.1 Kullanım Amaçlarına Göre Krediler

Kullanım amaçlarına göre krediler dörde ayrılmaktadır. Bunlar üretim kredileri, yatırım kredileri, işletme kredileri ve tüketim kredileri olarak adlandırılmaktadır. Kullanıldıkları alanlara göre kredi türlerine dair açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Üretim Kredileri bir üretim biriminin veya tesisinin kurulması ve faaliyete geçirilmesi ve üretimin sürdürülmesi amacıyla talep edilmektedir. Üretim kredileri, yatırım döneminin finansmanında kullanılacak yatırım kredisi ve üretime geçilmesi aşamasından sonraki dönemin finansmanında kullanılacak işletme kredisi olarak ayrılır.

Yatırım kredileri üretim yapmak amacıyla kurulması planlanan işletmenin kuruluşu için sabit değerlerin alımı veya inşası için açılan kredilerdir. Fabrika, imalathane, yol, köprü, baraj, turistik tesisler vb. yapımı için alınan krediler bu tür kredilere örnek olarak verilebilir. İşletmenin faaliyete geçip kâr etmeye başlamasından sonra geri ödeneceğinden bunlar genellikle uzun vadeli kredilerdir.

İşletme Kredileri bir işletmenin yatırımları tamamlandıktan sonra üretim sürecinde ham madde ve malzeme tedarik edilmesi ve işçilik ücretlerinin ödenmesi, ambalaj masraflarının karşılanması gibi malın satışına kadar olan aşamalardaki finansman ihtiyacını karşılamak üzere açılan kredilerdir. İşletme kredileri girdi temininden ürünün piyasada elden çıkarılmasına kadar geçecek süreye göre kısa veya orta vadeli olabilir.

Tüketim Kredileri, tüketicilerin, ilerideki gelirlerinden karşılamak üzere tüketim malı almalarına imkân verecek türdeki kredilerdir. Bu krediler malın satışını yapanlar, bankalar ya da özel finansman kuruluşları tarafından açılabilir.

2.3.1.2 Teminatına Göre Krediler

Krediler teminat durumlarına göre teminatsız ve teminatl olmaları üzere ikiye ayrılır. Müşterilerin piyasadaki itibarlarına, ahlaki durumlarına ve mal varlıklarına bakılarak hiçbir teminat istenmeden sadece imzaları alınarak verilen kredilere teminatsız krediler denilmektedir.

Teminatlı krediler ise, şahsi teminatlı krediler ve maddi teminatlı krediler olmak üzere ikiye ayrılır. Kredi talep eden müşteriyle birlikte istihbarat ve analizlerle banka nezdindeki kredibilitesi yüksek olan bir gerçek veya tüzel kişinin de imzası alınarak verilen kredilere şahsi teminatlı krediler denir.

Banka tarafından maddi değeri kabul gören bir varlığın bankaya rehin verilmesi karşılığında kullanılan kredilere maddi teminatlı krediler denir. Bu tür kredilerde teminat olarak, motorlu taşıt araçları, gayrimenkul ipoteği, işletme rehini, nakit, kıymetli taşlar ve madenler hisse senedi ve tahvil vb. gibi maddi teminatlar alınır. Otomobil kredileri ve konut kredileri gibi kredilerde kredi teminatı olarak kabul edilen varlığın bizzat kendisinin müşteri tarafından satın alınması için kredi kullanılmaktadır.

2.3.1.3 Vadesine Göre Krediler

Vadesine Göre Krediler, vadesiz krediler, kısa vadeli krediler, orta vadeli krediler ve uzun vadeli krediler olmak üzere dörde ayrılır. Geri ödenmesi için belirli bir zaman tespit edilmeyen veya 1 yıldan daha kısa vadeli krediler, vadesiz ve kısa vadeli kredilere örnektir. Vadesi 1 yıldan 10 yıla kadar değişebilen krediler orta vadeli olarak kabul edilir. 10 yıl ve daha uzun vadeli krediler ise uzun vadeli krediler olarak adlandırılır.

2.3.1.4 Kullanıldığı Yerlere Göre Krediler

Kullanıldıkları yerlere göre krediler, tarım sektörüne açılan tarım kredileri, inşaat sektörüne açılan konut kredileri, küçük esnaf, sanatkâr ve serbest meslek erbabına açılan mesleki krediler, ihraç edilen malların finansmanı için açılan ihracat krediler, vb. olarak farklılaştırılabilir. Çalışmamızın konusu itibari ile tarım kredileri ayrı bir başlık altında ayrıca değerlendirilecektir.

2.3.2 Tarım Kredileri

Piyasalarda pazarlanma imkânı bulunan bitkisel üretim, hayvansal üretim ve su ürünleri yetiştiriciliği gibi alanlarda tarladan sofraya olan değer zinciri içindeki faaliyetlerin finansmanında kullanılmak üzere sektöre arz edilen kredi türleri tarım kredileri olarak tanımlanabilir.

Tarım kredileri denildiğinde organize olmuş kredi kaynakları tarafından sunulan tarım kredileri kastedilmekte olup sektöre kısa, orta ve uzun vadeli olarak kullanılan bu krediler miktar, faiz, süre, risk ve garanti bakımından diğer sektörlerde verilen kredilerden farklılık gösterir.

2.3.2.1 Tarım Kredilerinin Diğer Kredilerden Farklı Yönleri

Tarım sektöründe faaliyet gösterenlerin sosyal ve ekonomik durumu ile sektörün kendine has yapısı itibariyle tarım kredilerinin değerlendirilmesinde diğer sektörlerden farklı yaklaşımlara da ihtiyaç duyulabilmektedir. Sektörü diğer sektörlerden ayıran unsurlar aşağıda belirtilmiştir.⁹

1. Tarım sektöründeki kredi taleplerinde başvuranın mevcut durumunu gösteren maaş bordrosu, bilanço, gelir gider tablosu, hesap özeti gibi mali kayıtları bulunmamaktadır.
2. Ödemesiz dönem talepleri, diğer sektör kredilerindekilere göre daha uzundur.
3. İpotek olarak sunulmak istenen kayıtlı arazilerin dışında, çok sayıda kayıt dışı arazileri de bulunabilmektedir.
4. Doğal afetler sektörü önemli ölçüde etkileyebilmektedir.
5. Tarım Sigortası (TARSİM) düzenleme ve hasar ödeme tarihleri, ürüne ve bölgeye göre değişkenlik göstermektedir.

⁹http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/Panel_3/Is_agricultural_finance_different_than_other_business_line.pdf Erişim Tarihi: 14 Nisan 2016

6. Ürünlerin dayanıklılık süreleri de farklılık göstermektedir. Bazı ürünlerin yapısı depolanmaya uygun olmayıp hemen tüketilmeleri gerekmektedir.
7. Aynı ürünlerin farklı üretim bölgeleri arasında büyük farklılıklar görülebilmektedir.
8. Ürünlerin farklı çeşitleri arasında da yetiştirdikleri bölge şartlarına göre de farklı ekim ve hasat tarihleri bulunmaktadır.
9. Sektördeki ürün veya hizmet bedelleri ülke geneli ve dünyadaki piyasa şartlarına bağımlı olarak önemli değişkenlik gösterebilmektedir.
10. Sektörün önemli bir bölümünü teşkil eden küçük üreticilerin genellikle kırsal kesimde yaşaması nedeniyle, kredilendirme ve kredi izleme süreçleri de diğer sektörlerle göre önemli farklılık göstermektedir.
11. Teminat olarak alınacak tarımsal arazilerin değerlemesini yapacak yeterli sayıda ekspertiz firması da bulunmamaktadır.

2.3.3 Kredilendirmede Temel İlkeler

Bankalar, kredi taleplerinin değerlendirilmesinde ve açılacak kredi miktarının belirlenmesinde hata yapılmaması için belirli ilke ve standartlara uygun olarak hareket ederler. İngilizce literatürde “5C kuralı olarak ifade edilen bu temel ilkeler, karakter, kapasite, sermaye, koşullar ve teminatın İngilizce karşılıkları olan character, capacity, capital, conditions ve collateral kelimelerinin baş harflerinin alınmasıyla isimlendirilmiştir. Aynı kavram “5K” kuralı olarak Türkçe literatürde de yer etmiştir.

Bu ilkelerle bankanın karşılaşılabileceği risklerinin en aza indirilmesi amaçlanmaktadır. Literatürde bu ilkelere kontrol unsuru da ilave edilmiştir (Berk, 1998).

- **Kredilendirmede Karakter İlkesi:** Potansiyel kredi müşterisinin dürüstlüğü, borcuna sadakati ve ödeme alışkanlıkları hakkında bilgi toplanıp değerlendirilmesini ifade eder. Bankaların verdikleri kredilerin geri ödenmesi sadece müşterilerin girişimcilik becerilerine ve kazanç sağlamalarına bağlı değildir. Müşterilerin dürüstlüğü bunların önünde gelir

ve diğer ilkelerde olumlu görünüm alınsa dahi karakter konusundaki olumsuz görünüm kredi verilmesini engelleyebilir.

- **Kredilendirmede Kapasite İlkesi:** Müşterinin verilen krediyi belirlenen vadede geri ödeme gücünün bulunup bulunmadığını ifade eder. Kapasitenin önemi kredilerin süresine göre değişir. Orta ve uzun vadeli kredilerde, sabit varlıklara yapılan yatırımlardan elde edilen gelirler, kısa vadeli kredilerde ise likidite yaratma gücü değerlendirilir. Kredileri geri ödeme kabiliyetlerinin ölçülmesinde, firmanın piyasa borçları, bankalardan daha önceden kullandığı krediler, factoring ve leasing vb. ödemeleri firmanın dış kaynak finansmanı olarak dikkate alınıp değerlendirilir.
- **Kredilendirmede Kapital İlkesi** işletmenin aktiflerinden borçlarının çıkartılmasından sonra kalan net varlığını ifade eder. Verilen kredilerin geri ödenmesi ve zararların giderilmesinde sermaye bir emniyet unsuru olarak değerlendirilmektedir. Öz sermayenin işletme içerisinde gördüğü işlevler nedeniyle bankalar öz sermayesi güçlü işletmelere kredi vermeyi tercih ederler.
- **Kredilendirmede Koşullar İlkesi** müşterinin faaliyet gösterdiği sektörün, sektördeki konumunun, pazar payı ve rakipleriyle karşılaştırıldığındaki durumu göz önüne alınarak değerlendirilmesini ifade eder. Koşullar müşterilerin kontrolü dışında gelişen ve o andaki ekonomik durumuna göre şirketi olumlu ya da olumsuz etkileyen unsurlar olup kredilendirme sürecinde detaylı olarak analiz edilmesi gereklidir.
- **Kredilendirmede Teminat İlkesi** verilen kredilerin geri ödenmeme riskini en aza indirmek için bankaların müşterilerinden ekonomik bir değere sahip olan, devredilebilir nitelikte teminatlar almasını ifade eder. Borçlunun sahip olduğu taşınır veya taşınmaz varlıklar teminat olarak kabul edilebileceği gibi krediye kefil olanların sahip olduğu veya üçüncü

kişilere ait olan taşınır veya taşınmaz varlıklar da bu amaçla değerlendirilebilir. Teminatların fonksiyonu, kredi borçlusunun borcunu ödemekten kaçınmasını engellemek için bir tehdit veya güvence olarak kullanılmalarıdır. Teminatlar, zamanında ödenmediği durumda verilmiş kredinin anaparası ve faizlerinin tahsil edilmesinde kullanılabilir. Bankaların tercihi her zaman likiditesi yüksek olan varlıklar ile gayrimenkul ipotekleri, işletme rehini gibi teminatların alınmasıdır.

- **Kredilendirmede Kontrol İlkesi** kredi taleplerinin alınması ve değerlendirilmesinde başvuru dökümanlarının doğru düzenlenmesi, kredilendirme sonrasında ise etkin bir izleme ve kontrol sürecinin varlığını ifade eder. Son dönemde kontrol unsurunun önemi daha da artmaya başlamıştır.

2.3.4 Kredilerde Teminatlandırma İşlemleri

Teminat işlemleri kredi kullandırma süreciyle beraber yürütülür. Bu süreçte alınacak teminatların özellikleri belirlenerek gerekli sözleşmeler yapılır.

Kullandırılan kredinin limiti ile alınan teminatların değeri arasındaki denge bir kredide dikkat edilmesi gereken en önemli unsurlardan birisidir. Alınan teminatların değerinin, kullandırılan kredinin normal sürecinde geri ödenmemesi ve teminatların nakde çevrilmesinin gerektiği durumlarda bankanın alacağı anaparayı tüm faizleri vergileri ve masrafları karşılayacak düzeyde olması gerekmektedir.

Ancak teminat değerlerinin ölçüldüğü dönemle işleme konuldukları dönem arasında bunların değerinde oluşabilecek kayıplar göz önünde bulundurularak alınan teminatta kredi limitine göre bir marj uygulanması önem taşımaktadır. Bu marjın ne kadar olması gerektiği konusu ise teminat türleriyle birlikte kullandırılan kredinin de türüne, kullanan kişiye vb. unsurlara göre değerlendirilmelidir. Örneğin kullandırılan kredi cinsinde nakit teminata bağlı bir kredide, teminatın değerinde zaman içinde bir değişme olmayacağından marj kısıtlı tutulabilirken, gayrimenkul ipoteği gibi değeri çabuk

değişebilecek teminatlarda marj daha fazla olabilir. Alınan teminatların değerlerinin belirli periyotlarla gözden geçirilmesi de burada dikkat edilmesi gereken önemli bir durumdur (Hazar, Babuşcu 2013).

2.3.4.1 Teminatta Bulunması Gereken Özellikler

Kredi işlemlerinde bankaların alacakları teminatlarda bulunması gereken özellikler olarak şunlar sayılabilir,

- Teminatlar açılan kredi limitini ile birlikte, oluşacak faizler, vergiler ve diğer masraflar gibi kredi üzerinde oluşan risklerin tamamını karşılamalıdır.
- Özellikle ipotekli ve menkul rehnine dayalı teminatlarda alınan teminatlarda verilen kredi miktarı ile teminatların değerleri arasında belirli bir marj mutlaka konulmalı ve bu marj kredi ilişkisi tamamlanıncaya kadar korunmalıdır.
- Beklenmedik durumlara karşı teminatlar kapsamı ekspertizde belirlenen değer unsurlarını içerecek şekilde ve banka adına sigorta ettirilmiş olmalıdır. Bankada muhafaza edilebilme imkânı olan teminatlar banka tarafından alınarak bankada tutulmalıdır.
- Özellikle değerinde değişme ihtimali az olan ve kolay likit hale gelebilecek teminatlar alınmasına öncelik verilmelidir (Hazar, Babuşcu 2013).

2.3.5 Türkiye'de Tarımsal Finansmanda Yeni Arayışlar

Son yıllarda uluslararası finans kuruluşları Türkiye'de küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin (KOBİ), özellikle mikro işletmelerin (M-KOBİ) desteklenmesi için ülkemizdeki finans kuruluşları ile işbirliğini artırmıştır.

Bu kapsamda Dünya Bankası, KOBİ'lerin, ihracatçıların ve diğer hedef sektörlerin kullanacakları kredi vadelerini uzatmak ve finansman araçlarının çeşitliliğini arttırmak amacıyla bankacılık sektörüne köprü finansman şeklinde bir dizi kredi hattı sağlamıştır.

Son üç yılda da Dünya Bankasının Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ile birlikte, Türkiye finans sektörüne sağladığı finansman, bankaların kadın girişimcilere yönelmelerini, M-KOBİ'leri desteklemelerini ve tarımsal işletmelere daha fazla finansman sağlayarak finansal tabanı genişletmelerini sağlamıştır.¹⁰

Tarım sektörünün finansmanı konularının, Türkiye'nin kongre ve konferans gündemindeki ağırlığının da arttığı görülmektedir. Yapılan toplantılarda tarımın finansman ihtiyacı farklı bakış açılarından değerlendirilmekte ve katılımcılar düzenleyen kuruluşun belirlediği gündem çerçevesinde finansal çözüm yaklaşımlarını ortaya koymaktadır.

2.3.5.1 Türkiye’de Tarım Finansmanı Konferansı¹¹

Türkiye İş Bankası ev sahipliğinde, Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) Türkiye bölge ofisi tarafından 18 Nisan 2012 tarihinde İstanbul’da “Türkiye’de Tarım Finansmanı Konferansı” düzenlemiştir. Türkiye’deki tarım sektörünün mevcut durumu ile tarımsal finansmana bakışının ele alındığı konferans, EBRD’nin üst düzey yöneticileri ile uzmanlarını, Türkiye finans sektörünün temsilcilerini, uluslararası finans kuruluşlarını, denetleyici kurumları, üreticileri ve tarımsal işletmeleri bir araya getirmiştir.

Teknik danışmanlığını EBRD’nin Türkiye Mikro&KOBİ Finansman Programı’nın yaptığı konferansta Türkiye’de tarım sektörünün genellikle büyük işletmelere sağlanan krediler kanalı ile finanse edilmekte olduğu ancak, tarım sektörünün güçlenmesi için sektörde faaliyet gösteren her boyuttaki işletmenin finansman kaynaklarına erişiminin sağlanması ve artırılmasının gerektiği dile getirilmiştir. Burada en büyük görevin bankalara düştüğü belirtilerek bankaların sektörü daha yakından tanımaya çalışması, sektördeki fırsatları ve riskleri iyi analiz ederek küçük ölçekli işletmelerin finansmana erişiminde kolaylıklar getirmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

¹⁰ <http://pubdocs.worldbank.org/pubdocs/publicdoc/2015/10/33111445345721921/Turkey-Snapshot-TR.pdf> Erişim Tarihi:11 Mayıs 2016

¹¹ <http://www.msmeturkey.com/tr/sonuclar/tuerkiyede-tarim-finansmani-konferansi.html> Erişim Tarihi:11 Mayıs 2016

Tarım finansmanının etkinliğini artırmak ve kredilendirme sürecindeki riskleri azaltmak amacı ile sektördeki değer zincirinin paydaşları olan belirli üretici gruplarının bir araya getirilerek sözleşmeli üretim kapsamında finansmana erişimlerinin sağlanmasının finans kurumlarının öncelikli hedeflerinden birisi olması gerektiği vurgulanmıştır.

2.3.5.2 Tarımın Finansmanı Gelişiyor Çalıştayı¹²

Türkiye İş Bankası'nın ev sahipliğinde 9 Mayıs 2013 tarihinde İstanbul'da düzenlenmiş olan Tarımın Finansmanı Gelişiyor Çalıştayında sürdürülebilir tarımsal kredilendirme için tarımda risk değerlendirmesinin önemi ile tarımın finansmanındaki yeni eğilimler ele alınmıştır. Çalıştay sırasında Türkiye'de tarımsal kredilendirmede önde gelen ticari bankaların kredilendirme mekanizmaları, pazar stratejileri ve gelecek beklentileri üzerine genel bir bilgilendirme yapılarak karşılaşılan zorluklar ve muhtemel fırsatlar gündeme getirilmiştir. Çalıştayda ayrıca EBRD'nin faaliyet gösterdiği, Gürcistan, Rusya ve Tacikistan gibi ülkelerdeki deneyimleri aktarılmıştır.

2.3.5.3 Üreticinin Desteklenmesi: Finansman ihtiyacı, finansman araçları ve tarımsal politika Çalıştayı¹³

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı himayesinde ve ev sahipliğinde EBRD işbirliği ile 25 Kasım 2014 tarihinde Ankara'da düzenlenen çalıştayda Türkiye'de tarımsal üreticilerin finansmana erişim sorunları, üreticileri desteklemek amacıyla diğer ülkelerde geliştirilmiş program ve araçlar ile hükümet politikalarının tarım sektörü üzerindeki etkileri ve bu politikaların etkinliğini artırma yöntemleri tartışılmıştır.

¹² <http://www.msmeturkey.com/tr/sonuclar/tarim-finansmani-gelisiyor-calistayi.html> Erişim tarihi:14 Mayıs 2016

¹³ http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/Conference_Programme/Calistay_Programi_EBRD__Tarim_Bakanligi_Ortak_.pdf Erişim tarihi:14 Mayıs 2016

Öncelikli amacı, sonunda ortak bir yol haritası üzerinde anlaşmaya varmak ve Türk tarım sektörü için en etkili finansman araçlarının geliştirilmesini sağlamak olan çalıştay, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası ve uluslararası finans kuruluşları, yabancı ve Türk bankalarından uzmanlarla, Türk üretici birlikleri ile sektörün diğer oyuncularını bir araya getirmiştir.

2.3.5.4 Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Çalıştayı

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) ev sahipliğinde 21-23 Aralık 2013 tarihlerinde Ankara’da düzenlenmiş olan Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Çalıştayında da ülkemizin ekonomik, sosyal, siyasi ve yasal koşulları, toplumun katılım bankacılığı ve faizsiz finansa ilişkin algıları, bu alandaki yurt içi ve yurt dışı mevcut uygulamalar değerlendirilmiş ve tarım sektörünün finansmanında kullanılabilecek olan selem ve paralel selem işlemlerine ilişkin bilgi verilerek öneriler belirtilmiştir¹⁴.

Selem/Paralel Selem

Bir İslâm Hukuku müessesesi olan selem sözleşmesi basitçe “müecceli muaccele satmak” (Mecelle, m. 123) olarak tanımlanır. Selem, faizin yasaklandığı ve ipotek müessesesinin tanınmadığı İslâm Hukuku'nda, bu alandaki finansman ihtiyacını karşılayarak, başlıbaşına bir kredi müessesesi olarak gelişmiştir. Hukuken bir satım akdi olan selem bazı özellikleriyle genel anlamdaki satım akdiyle farklılıklar gösterir¹⁵(Yazman,1964).

¹⁴ https://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/13334calistay_raporu_24072014.pdf Erişim tarihi:14 Kasım 2015

¹⁵ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/338/3472.pdf> Erişim tarihi:14 Kasım 2015

Müşteri ile peşin para karşılığında vadeli mal satılması işlemi olan selem kontratı yapılırken, ileride teslim alınacak mal ile ilgili olarak bir başka müşteri ile aynı malın aynı vadede teslimi için de bir anlaşma yapılırsa paralel selem işlemi de gerçekleştirilmiş olur. Selem ve paralel selem yöntemlerinin katılım bankaları tarafından alternatif tarımsal kredi ürünleri üzerinden geliştirilmesinin, ürün çeşitliliğine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Müzaraa ve Musakat

Tarımsal gelişmeyi ve ürünü finanse etmek amacıyla geliştirilmiş olan müzaraa ve musakaat finansman metotları bir tarafın sermaye yükümlülüğü bir tarafın ise yapılacak belirli işler için emek yükümlülüğü ile kurulan bir tür emek-sermaye sözleşmesidir.

Bunlardan müzaraa'da faizsiz banka sermaye olarak araziyi diğer taraf da iş gücünü ortaya koyar. Ortaklık neticesinde elde edilen kâr veya ürün taraflar arasında önceden mutabakat sağlanan oran üzerinden paylaşılır. Faizsiz banka veya çiftçi böyle bir araziyi kiralayarak da temin edebilir. Karşılığında ise kârdan veya üründen belli bir pay almak yerine, kira da talep edebilir. Musakat ise faizsiz bankanın sermaye olarak bir meyve bahçesinin teminini diğer tarafın ise bu bahçenin bakımı sulanması ve meyvelerin toplanmasını üstlendiği bir emek-sermaye sözleşmesidir. Yapılan işin bir tür kâr/zarar yatırım ortaklığı şeklinde de tanımlanabildiği musakat sözleşmesi sonunda elde edilen kâr taraflar arasında önceden mutabakata varılan oranlarda paylaşılır (Şahin, 2007).

Katılım bankaları bu yöntemde sermayeye ortak olarak; sulama, mazot, makine bakım vb. unsurlara ilişkin masrafları karşılamaktadır. Bağ-bahçe sahipleri ise hem sermayeye ortak olabilmekte hem de emeklerini ortaya koymaktadırlar. Konulacak sermaye miktarı ve ortaklık sonunda elde edilecek kârın paylaşılma oranı ortaklar tarafından sözleşme esnasında tespit edilmektedir. Bu yöntemde, ortak girişime konulan sermaye payları eşit olduğu halde kâr payları farklı olabilirken, sermayeler farklı olduğu halde kâr paylarının eşit olması gibi tersi bir durum da söz konusu olabilmektedir.

2.3.6 Türkiye Mikro KOBİ Finansman Programı

Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD) tarafından 2010 yılında Denizbank, Garanti Bankası, İş Bankası, Vakıfbank ve Yapı Kredi Bankasının katılımı ile bu bankaların Türkiye'nin ekonomik açıdan daha az gelişmiş bölgelerindeki mikro işletmeler ile KOBİ'lere yönelik kredilendirme faaliyetlerini başlatmalarıyla ve/veya geliştirmeleriyle ilgili bankalara destek sağlamak ve bu sayede, KOBİ'lerin finansmana erişim olanaklarını artırmak amacıyla Türkiye Mikro KOBİ Finansman Programı başlatılmıştır.¹⁶

Öncelikli hedefler arasında KOBİ'lerin yanında tarım sektörü de bulunmakta olup, bu sektörde kullanılan kredilerin artırılması ve aracı bankaların Türkiye'nin kırsal bölgelerine sağladıkları finansmanın istikrarlı bir yapıya kavuşturulması da amaçlardan birisi olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede tarımsal üreticilerin ve tarımsal değer zincirinin farklı kademelerinde faaliyet gösteren işletmelerin finansal ihtiyaçlarını belirlemek, sunulan tarımsal finansman ürünlerinin analizini yapmak ve pazardaki farklılıkları tespit edebilmek amacı ile bir piyasa araştırması yapılmıştır.

Almanya'da kurulu olan Frankfurt School of Economics (Frankfurt School) tarafından Türkiye'nin kalkınmada öncelikli bölgelerinde yürütülmüş olan çalışmada, Türkiye'nin tarım kredi potansiyeli, finansal kurumlar ve potansiyel müşterilerin ihtiyaçları açısından incelenmiştir.

Araştırma ile bu bölgelerdeki tarımsal pazar potansiyelinin daha iyi anlaşılması, pazara giriş yapmak isteyen bankalar için uygun ve etkin stratejiler belirlenmesi ve hedeflenen pazardaki kredi ürünlerine, kredi mekanizmalarına ve diğer ihtiyaç duyulan danışmanlık hizmetlerine yönelik bir altyapı oluşturulmasına çalışılmıştır. Üreticilerin finansman ihtiyaçlarının ve tarımsal krediler pazarında öne çıkan finans kurumlarının analizinin yapıldığı ve bu kurumlar tarafından sunulan tarım kredisi ürünleri ile hizmetler ve kredilendirme metodolojilerinin incelendiği pazar araştırmasının sonuçları 18 Nisan 2012 tarihinde İstanbul'da düzenlenen "Türkiye'de Tarım Finansmanı Konferansında"

¹⁶ <http://www.msmeturkey.com/tr/yayinlar.html> Erişim tarihi:14 Aralık 2015

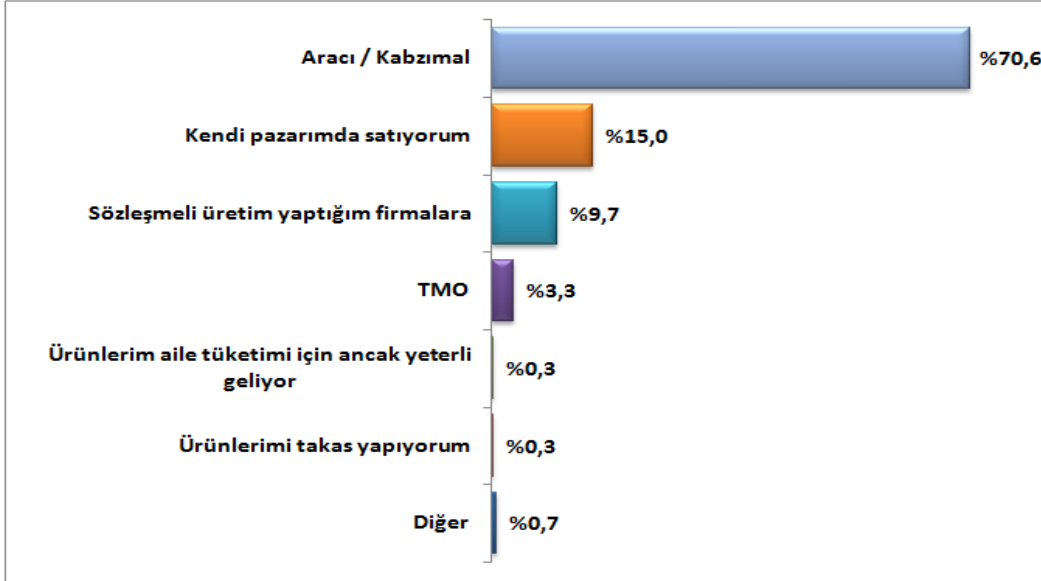
Frankfurt School tarafından paylaşılmıştır. Öne çıkan bulgular ve değerlendirmeler aşağıda belirtilmiştir.¹⁷

2.3.6.1 Üreticilerle Yapılan Görüşmelerde Elde Edilen Bulgular

Frankfurt School'un çalışmasında üreticilerle yapılan görüşmelerdeki sorular ve cevapların dağılımı aşağıda belirtilmiştir. Üreticiler ürünlerini satma ya da pazara erişim konusunda ciddi sıkıntılarının olmadığını belirtmelerine rağmen birçok üreticinin organize ya da koordineli bir satış kanalı kullanarak satış yapmadıkları görülmektedir.

“Bitkisel ve hayvansal ürünlerinizi kime satmaktasınız?” sorusuna verilen cevaplarda üreticilerin %70,6 sının, aracılar ve kabzımallara satış yaptığı, alımların da genellikle doğrudan üretim alanlarında yapıldığı görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Üretilen Tarım Ürünlerinin Satıldığı Alıcıların Dağılımı

Kaynak: Türkiye MikroKOBİ Finansman Programı.
<http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/TUR.pdf>

¹⁷ <http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/TUR.pdf> Erişim tarihi:14 Aralık 2015

Müşterilerin/alıcıların tercih edilmesindeki önceliklerinin ne olduğu sorusuna verilen cevaplarda üreticilerin yarısına yakın kısmının (%48,9), nakit ödeme yapanları, vadeli fakat daha yüksek fiyat teklif eden alıcılara göre tercih ettiğini, yalnızca %35'inin en iyi fiyatı bulana kadar bekleyebileceğini belirttikleri görülmüştür (Şekil 5).

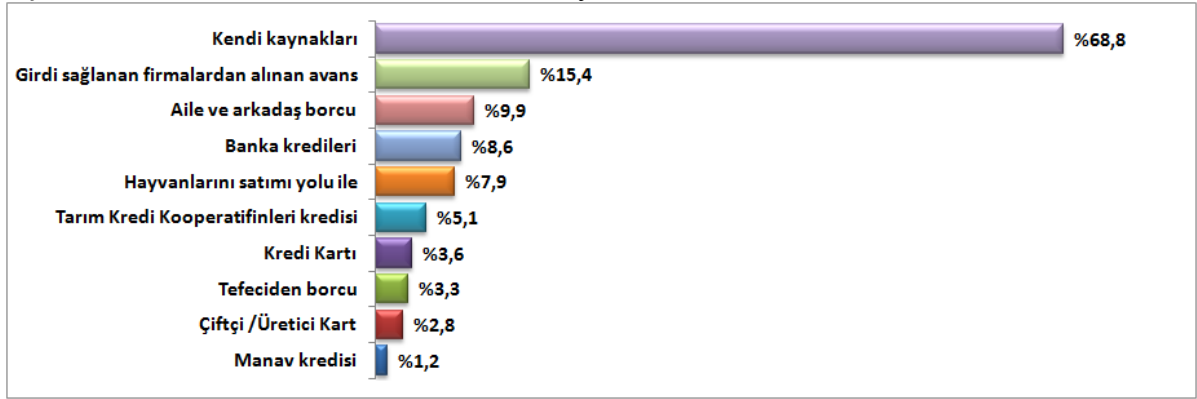
Şekil 5. Müşteri/alıcı tercihleri dağılımı

Kaynak: Türkiye MikroKOBİ Finansman Programı.
<http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/TUR.pdf>

Üreticilerin mevcut finansman kaynaklarını tespit etmeye yönelik, “İşletme sermayesi finansman ihtiyacınız için (yem, tohum, gübre, zirai ilaç alımı) aşağıdakilerden hangi yöntemi kullanmaktasınız?” sorusuna verilen cevaplara göre, katılımcıların büyük çoğunluğu işletme sermayesi ihtiyaçları için ilk sırada öz sermayelerine müracaat etmektedir. Sadece %15'inin işletme sermayesi finansmanı ihtiyacı için banka kredisi veya diğer banka ürünlerini kullandığı belirtilmektedir (Şekil 6).

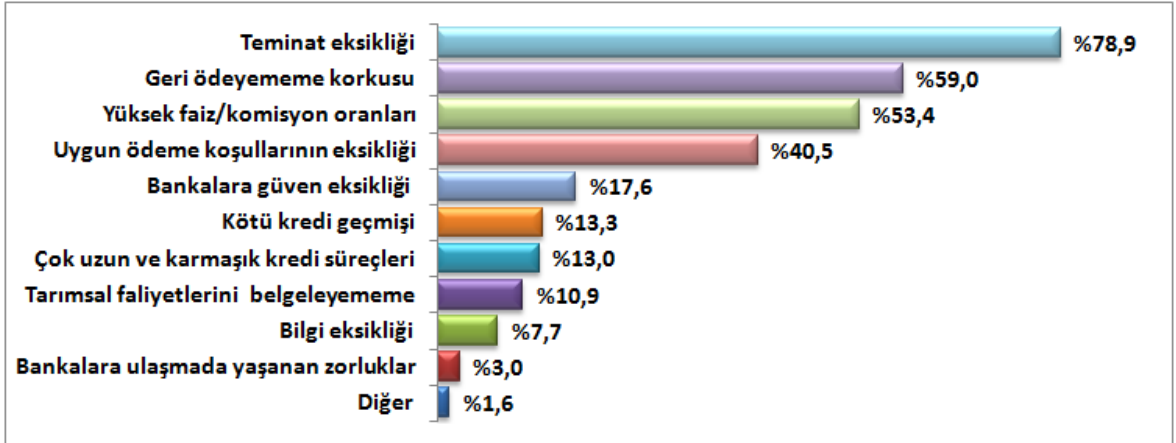
Şekil 6. Üreticilerin Mevcut Finansman Kaynakları

Kaynak: Türkiye MikroKOBİ Finansman Programı.
<http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/TUR.pdf>

“Sizce bankadan kredi almayı engelleyen en önemli üç etken hangileridir?” sorusuna verilen cevaplarda, banka kredisi almanın önündeki en önemli engellerin başında teminat/garanti eksikliği gösterilmektedir. En önemli ikinci engel olarak krediyi geri ödeyememe korkusu gösterilmektedir. Bunları faiz ve komisyon oranlarının yüksekliği, ödeme koşullarının ağırlığı ve bankalara güven eksikliği izlemektedir(Şekil 7).

Şekil 7. Banka Kredileri Kullanmanın Önündeki Engeller

Kaynak: Türkiye MikroKOBİ Finansman Programı.
<http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/TUR.pdf>

2.3.6.2 Bankalarla görüşmelerden elde edilen bulgular

Frankfurt School'un çalışmasında bankalarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aşağıda belirtilmiştir.

Türkiye'deki ticari bankaların neredeyse tamamının tarım sektörüne kredi kullandığı belirtilmektedir. Yakın döneme kadar sadece, Ziraat Bankası'nda ayrı bir tarım bankacılığı departmanı bulunmakta iken, günümüzde birkaç özel bankada daha tarım bankacılığı birimleri kurulduğu görülmektedir. Bazı bankalarda da tarım bankacılığı birimleri yapılanması devam etmektedir. Ayrı bir tarım bankacılığı departmanı bulunmayan bankalarda tarımsal kredilendirme faaliyetleri genellikle KOBİ bankacılığı altında yürütülmektedir.

Tarımsal Müşteri

Bir çok banka tarafından, bitkisel ve/veya hayvansal ürün üreticileri (bireysel çiftçi veya işletmeler) "tarımsal müşteri" olarak tanımlanmaktadır. Bazı bankalar, hedef müşteri kitlesi olarak, sadece faaliyet bölgelerindeki ortalama tarım arazisi alanı veya işletme hacmi büyüklüğünün üzerindeki üreticilerle veya işletmeleri belirlemiş olup sadece bunlarla çalışmak üzerinde yoğunlaşmıştır. Pek çok banka da sadece tarımsal ürünlerin işlenmesi ve/veya ticareti ile uğraşan üretici veya işletmeleri tarımsal müşteri kapsamında görmekte ve bunları hedef kitlesi olarak değerlendirmektedir.

Tarım bankacılığı birimlerini kurmuş olan bankalar tarımsal üretim gelirlerinin analizinde ve tarımsal kredi değerlendirmelerinde, kendilerinin geliştirdikleri özel kredi değerlendirme mekanizmalarını kullanmaktadır. Bir özel bankanın ise, tarımsal üretici ve işletmelerin nitel ve nicel analizinin yapıldığı kapsamlı bir tarımsal kredi değerlendirme aracı kullandığı tespit edilmiştir. Ayrı bir tarım bankacılığı departmanı bulunmayan bankalarda tarım kredilerine özel değerlendirme sistemlerinin de genellikle bulunmadığı ve yalnızca tahsis sürecine destek amaçlı çok basit hesaplamalar yapılarak, perakende müşteri veya KOBİ skora sistemlerinden faydalandığı görülmektedir.

Görüşülen bankaların tamamının işletme sermayesi veya yatırım finansmanı için üreticilere muhtelif kredi ürünleri sunduğu, birçok bankanın da çiftçilerin işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanına yönelik kredi kartı uygulaması bulunduğu tespit edilmiştir.

Kabul Edilen Teminatlar:

Mevcut durumda tarım finansmanı için bankalarca genellikle sadece arazi ipoteği, kefil, konut ipoteği, araç rehni (taşıt ve traktör) gibi teminat türleri kabul görmektedir. Bazı bankalarda teminat kapsamının ve talep edilen krediye uygun teminatın belirlenmesi yetkisi şube müdürlerinde bulunmasına rağmen özellikle uzun vadeli krediler durumunda maddi teminat talep edilmektedir.

Odalar ve Kooperatifler ile Yapılan Anlaşmalar:

Bazı bankaların tarımsal kredilendirme faaliyetlerini odalar ve kooperatifler ile imzaladıkları ikili anlaşmalar üzerinden yürüttükleri görülmektedir. Bu kurumlar üzerinden yapılan toplu pazarlamanın sağladığı maliyet avantajı da daha elverişli şartlarda kredi olarak üyelere yansıtılabilmektedir.

2.4 Tarım kartları

Tarım kartları, vade yapılarıyla spot, çoklu ve çeşitli kullanımlarıyla rotatif özellikler taşıyan, tahsis edilen limitler dâhilinde nakit kullanımı da yaptırabilen debit özellikli kartlar olarak kullanılmaktadır.

Bu kartların öne çıkan amacı tarımsal girdilerin, kartı veren bankayla anlaşmalı üye iş yerlerinden temin edilerek bedelini belirlenen vadede ödemek veya üreticinin kısa vadeli nakit ihtiyaçlarını karşılamak olarak görülmektedir. Özellikle akaryakıt, gübre, ilaç temininde faizsiz dönemler de içeren anlaşmalarla desteklenen bu kart uygulamaları sonucu üreticilere dağıtılan kartlar gittikçe artmakta olup tarım kartlar sektörün en önemli finansman ürünlerinden biri haline gelmiştir. Şu anda tarım bankacılığında iddialı bütün bankaların bir tarım kartı bulunmaktadır. Rekabet edebilmek ve tarım sektörü kredileri

pastasından pay alabilmek için tarım kartları olmazsa olmaz gibi görünmektedir (Frankfurt School of Economics, 2014). Bankaların çıkardığı tarım kartlarına örnekler aşağıda verilmiştir.

2.4.1 Ziraat Bankası Ziraat Başakkart¹⁸

Banka kartı olarak kullanılabilen Başakkart ile TMO ve destekleme ödemelerine ulaşılabilen, 5 aya varan faizsiz dönem avantajı ile veya indirimli faiz oranlarıyla kredi kullanılarak, ödeme vadesi hasada göre belirlenebilmektedir. Gerçek veya tüzel kişi üreticilere yönelik beş farklı tarım kredisi Başakkart ile ilişkilendirilmiştir.

Üreticiler Başakkart kredi limitlerinin yüzde %100'ünü mazot, gübre, tohum, zirai ilaç, veterinerlik hizmeti gibi tarımsal girdileri almak için Başakkart üye işyerlerinde kullanabilmekte, %75'ini de kartlarıyla ATM'lerden nakit olarak çekebilmektedir. Üye işyerlerinden satın alınan tarımsal girdiler için beş aya kadar faizsiz dönem uygulanmakta, dönem sonu borcu kapatılmaz ise bakiyesi indirimli faiz ile kredilendirilmektedir.

2.4.2 İş Bankası İmece Kart¹⁹/ Tarımsal Ürün Kart²⁰

İş Bankası tarımsal ürün kartını kullanarak ürünlerini TMO alım noktalarına teslim eden üreticiler, ürün bedellerini ülke genelinde yayılmış Bankamatiklerden veya anlaşmalı diğer banka ATM'lerinden çekebilmektedir. Kart sahipleri İş Bankası Bankamatik kartının sunduğu tüm hizmetlerden yararlanabilmekte ve yapılan alışverişler üzerinden MaxiPuan da kazanabilmektedir.

Üreticiler tarımsal girdilerini imece kart sayesinde üye işyerlerinden satın alabilmekte ve hasat döneminde ödeme imkânından faydalanabilmektedir. Ayrıca,

¹⁸ <http://www.ziraatbank.com.tr/tr/Ticari/Kartlar/Pages/Basakkart.aspx> Erişim tarihi:14 Mayıs 2016

¹⁹ <http://www.isbank.com.tr/TR/kobi/kartlar/imece-kart/Sayfalar/imece-kart.aspx> Erişim tarihi:14 Mayıs 2016

²⁰ <http://www.isbank.com.tr/TR/kobi/kartlar/tarimsal-urun-karti/Sayfalar/tarimsal-urun-karti.aspx> Erişim tarihi:14 Mayıs 2016

Pankobirlik ile yapılan anlaşma ile Birlik üyesi yaklaşık 1,6 milyon üretici İmece Kart ile Birlik'e ait satış mağazalarından tarımsal girdi temin edebilmektedir.

2.4.3 Şekerbank Hasat Kart²¹

Hasat Kartın ekstre dönemi hasat zamanına göre yılda bir kez belirlenmektedir. Üreticiler anlaşmalı işyerlerinde Hasat Kart kullanarak, 180 güne kadar faizsiz dönemle mazot, gübre, zirai ilaç vb. tarımsal girdilerin alımlarını yapabilmektedir. Ayrıca Hasat Kart için nakit çekim limitleri de belirlenebilmekte, tarımsal girdi dışındaki ihtiyaçları için ATM'lerden para da çekilebilmektedir.

Şekerbank'ın Denizbank ile işbirliği sayesinde Hasat Kart ve Denizbank'ın Üretici Kart'ı ile anlaşmalı 12 bin üye iş yerinde de tarımsal girdi alımlarında ciddi avantaj sağlamaktadır. Bağ-Kur primleri de Hasat Kart ile otomatik olarak ödenerek; bankaya ödemeler hasat döneminde yapılabilmektedir.

2.4.4 Garanti Bankası Ekin Kart²²

Garanti Bankası'nın, çiftçilerin sektörel ihtiyaçlarında kullanmalarına ve yaptıkları harcamaları hasat zamanlarında ödeyebilmelerine imkân tanıyan tarım kartı olan "Ekin Kart" esnek geri ödemeli bir ticari kredi kartıdır. Ekin Kart ile, hasat zamanına uygun hesap kesim tarihi belirlenebilmekte, nakit akışı ve ihtiyaçlara göre 3 veya 6 aylık dönemlerde ekstre alınabilmektedir.

Ekin kart sahipleri, vadeli işlem yapabilmekte, anlaşmalı üye işyerlerinde yapacakları tarımsal girdi harcamalarını faizsiz olarak kredilendirebilmektedir. Vadesinde ödenmeyen borçlar ürün desenine bağlı olarak hasat tarihinde ödenebilmektedir.

²¹ <http://www.sekerbank.com.tr/tarim/hasat-kart> Erişim tarihi:14 Mayıs 2016

²² <https://www.garantiticarikartlar.com/ekin-kart1.aspx> Erişim tarihi:11 Nisan 2016

2.4.5 TEB Harman Kart ²³

TEB Harman Kart'da çiftçinin kısa vadeli nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla geliştirilmiştir. Harman kart sahipleri tohumdan gübreye, mazottan yeme tüm tarımsal ihtiyaçlarını üye işyerlerinden uygun koşullarda alabilmekte ve ödemelerini hasattan hasada yapabilmektedir.

Harman Kart sahibi çiftçiler anlaşmalı akaryakıt istasyonlarından yaptıkları yakıt ve madeni yağ alışverişlerinde beş ay faizsiz dönem avantajından faydalanabilmektedir. Harman kart üzerinden verilecek otomatik ödeme talimatı ile SGK ve Bağkur prim ödemeleri de yapılabilmekte olup TEB Şube ve ATM'leri ile diğer banka ATM'lerinden limit dahilinde kredi/nakit avans çekebilme imkanı da bulunmaktadır.

2.4.6 Denizbank Üretici Kart²⁴ / Çiftçi Kart ²⁵

Bitkisel üretim ve hayvancılık yapan çiftçilik belgesi sahibi üreticilere verilen “Üretici Kart” da tarımsal ihtiyaç ve nakit akışlarına uygun olarak tarımsal işletme kredisi sağlamaktadır. Üreticiye tanımlanan kredi limiti Üretici Kart'a yüklenerek tarımsal girdi ihtiyaçlarını bu kartla karşılanması sağlanmaktadır.

Üretici Kart'ın ödeme vadesi üretilen ürün desenine ve bu ürünlerin hasat tarihine göre yılda bir kez olarak da belirlenebilmektedir. Vadeden önce dilendiği zaman da karta ödeme yapılabilmekte, ihtiyaç olduğunda yeniden nakit çekilebilmekte veya tarımsal girdi alışverişlerinde kullanılabilir. Anlaşmalı işyerlerinden yapılan alışverişlerde, 6 aya varan vade ve %0 faiz kampanya avantajından yararlanılabilmektedir.

Denizbank'ın üreticilere özel tasarladığı Çiftçi Kart ile TMO'ya teslim edilen ürünler karşılığı TMO Avans Kredisi kullanılarak ürün bedelleri hiç beklemeden alınabilmektedir. Yurt içi ve yurt dışında Electron veya Maestro amblemi taşıyan herhangi

²³ <http://www.teb.com.tr/ciftciyim/harman-kart/> Erişim tarihi:11 Nisan 2016

²⁴ <http://www.denizbank.com/kartlar/tarim-kartlari/ureticikart.aspx> Erişim tarihi:11 Nisan 2016

²⁵ <http://www.denizbank.com/kartlar/tarim-kartlari/ciftci-kart.aspx> Erişim tarihi:11 Nisan 2016

bir ATM'den para çekilebilmekte ve Denizbank ATM'lerinden her türlü bireysel bankacılık işlemleri yapılabilmektedir.

2.4.7 Halkbank Mahsul Kart²⁶

Halkbank'ın tarım sektöründeki müşterilerine özel olarak çıkardığı Mahsul Kart'da, tarımsal üreticilere kredi geri ödemelerini hasat dönemleri ve ürün desenlerine göre düzenleme fırsatı sunmaktadır. Mahsul Kart sahipleri de anlaşmalı üye işyerlerinden akaryakıt, zirai ilaç, tohum, yem, yedek parça, v.b. gibi ihtiyaçlarını karşılayabileceklerdir.

Mahsul Kartın ödeme vadesi yılda bir kez olarak belirlenebilmektedir. Ödeme vadesinde kapatılmayan alışveriş ve nakit çekim bakiyeleri uygun koşullarda vadelenmektedir.

2.4.8 Finansbank CardFinans Tarım²⁷

Finansbank tarafından çıkarılan CardFinans Tarım; harcamalarında kredi kartı kullanmayı tercih etmeyen, ancak kartlı ödeme sistemlerinin sağladığı avantajlardan yararlanmak isteyen çiftçiler için geliştirilmiş bir banka kartıdır.

Cardfinans Tarım ile çiftçiler Finansbanktaki hesaplarına tüm Finansbank şubelerinden, Finansbank ATM'lerinden ya da diğer tüm banka ATM'lerinden ulaşabilmekte, para yatırma özellikli ATM'lerden istendiği zaman para yatırılabilenkte veya çekilebilmektedir. Ayrıca üye işyerlerinden yapılan peşin alışverişlerde para puanlar kazanılmakta bu ParaPuan'lar da başka işyerinde kullanılabilmektedir.

²⁶ <http://www.halkbankkobi.com.tr/channels/Urun-ve-Hizmetlerimiz/Ticari-Kartlar/Mahsul-Kart/45> Erişim tarihi: 11 Nisan 2016

²⁷ <https://www.cardfinansticari.com.tr/ticari-kartlar/cardfinans-tarim/default.aspx> Erişim tarihi: 11 Nisan 2016

BÖLÜM III. TARIMA KULLANDIRILAN KREDİLER VE HASAT DÖNEMİ FİNANSMAN İMKÂN LARI

Türkiye’de tarımsal üretim uzun yıllar boyunca sadece kamu tarafından desteklenmiş ve finanse edilmiştir. Ancak son yıllarda tarım sektöründeki potansiyel diğer özel bankalar tarafından da keşfedilmiştir. Devlet desteği ve müdahalesi olmadan, serbest piyasa koşullarında rekabet ederek gerçek anlamda tarım bankacılığı yapmak amacıyla bu işe soyunan özel bankalar, genel müdürlükten şubelere kadar tahsis, pazarlama ve satış organizasyonları kurarak bu organizasyonları insan kaynağı, teknik alt yapı, ürün çeşitliliği ve dağıtım kanalları ile desteklemiştir. Tarımsal krediler için oluşturulan özel birimler elemanlarını buna göre eğitmeye başlamışlar, özel ekipler binlerce köyü dolaşarak yüzbinlerce köylü üreticiye özel ürünlerini tanıtmışlardır.²⁸

Yakın zamana kadar kamunun, ağırlıklı olarak da kuruluşu 1863 yılına kadar giden T.C. Ziraat Bankasının hizmet verdiği tarım sektörünün finansmanında yerli özel bankaların ve yabancı bankaların payı gittikçe artarken kamu bankalarının payı da hızla azalmaktadır.

3.1 Sahiplik Yapısına göre Tarıma Sağlanan Finansman

Kamu bankalarının tarım sektörüne nakdi ve gayri nakdi krediler vasıtasıyla sağladığı finansmanın sektöre sağlanan toplam finansmandaki payı 2000 yılında %96,6 iken, 2015 yılı içinde %67 olarak gerçekleşmiştir. 2013 ve 2014 yıllarında bu oran %62 seviyelerini de görmüştür. Son 5 yılda tarım sektörüne sağlanan finansmanın bankaların sahiplik yapısına göre dağılımı Tablo 13’te verilmiştir. Tabloya göre 2015 itibariyle tarıma sağlanan finansman içinde yerli özel bankaların payının %15, yabancı bankaların payının ise %18 olarak gerçekleştiği, görülmektedir. Yabancı bankalar ile yerli özel bankaların

²⁸ http://www.serberkerymm.com/tr/yayinlar/2013/05/14/tarimin_finansmani.html Erişim tarihi:11 Nisan 2016

toplam payı %33 seviyelerinde olup, bu oran 2013 ve 2014 yıllarında %38'e kadar ulaşmıştır.

Tablo 13. Sahiplik Yapısına Göre Tarıma Sağlanan Toplam Finansman (2011-2015)

Yıl	Yerli Özel Bankalar		Yabancı Bankalar		Kamu Bankaları		Toplam
	Sağladığı Finansman TL	Toplam içindeki Payı %	Sağladığı Finansman TL	Toplam içindeki Payı %	Sağladığı Finansman TL	Toplam içindeki Payı %	
2015	9.395.974	15	11.070.048	18	41.669.628	67	62.135.650
2014	9.688.019	21	7.934.013	17	29.576.520	62	47.198.552
2013	8.413.712	22	6.120.660	16	23.306.430	62	37.840.802
2012	6.557.072	20	4.213.990	13	22.774.417	67	33.545.479
2011	5.759.282	18	3.332.901	10	22.885.523	72	31.977.706

Kaynak: BDDK İnteraktif Bültenler, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2016.

3.2 Nakdi tarım Kredileri

Ülkemizde tarıma sağlanan krediler miktar olarak da oran olarak da artmaktadır. Bu kredilerden nakdi tarım kredilerinin yıllara göre dağılımı Tablo 14'te verilmiş olup, kısa ve uzun vadeli nakdi tarım kredileri aşağıda ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

2005 yılında 6.810.094.000 TL olan toplam nakdi tarım kredileri 2015 yılında 58.731.602.000 TL'ye ulaşmıştır. 2005-2015 döneminde genel bankacılık sektöründeki kısa vadeli nakdi tarım kredilerinin 2005 yılı sonunda 3.688.648.000 TL, 2015 yılı sonunda ise 17.704.383.000 TL olduğu görülmektedir. Aradan geçen 11 yılda kısa vadeli tarımsal kredi stoklarının yaklaşık 5 katına çıktığı görülmektedir. Bu süre içinde kısa vadeli krediler toplamının 15.905.272.000 TL'ye düştüğü ve 21.894.511.000TL'ye çıktığı aylara da rastlanmaktadır.

Bu dönemde genel bankacılık sektöründeki orta ve uzun vadeli nakdi tarım kredilerinin ise, 2005 yılı sonunda kısa vadeli nakdi tarım kredilerinden daha az olarak

3.121.448.000 TL olduğu ancak kısa vadeli kredilerden daha büyük adımlı artışlarla 2015 yılı sonunda 41.027.219.000 TL'ye çıktığı görülmektedir.

2005 yılında bankacılık sektörünün tarım sektöründeki kredi alacaklarının %54'ü kısa vadeli krediler olurken dönem içerisinde bu oranın %66'ya kadar da çıktığı, 2015 yılında da % 30'a düştüğü görülmektedir.

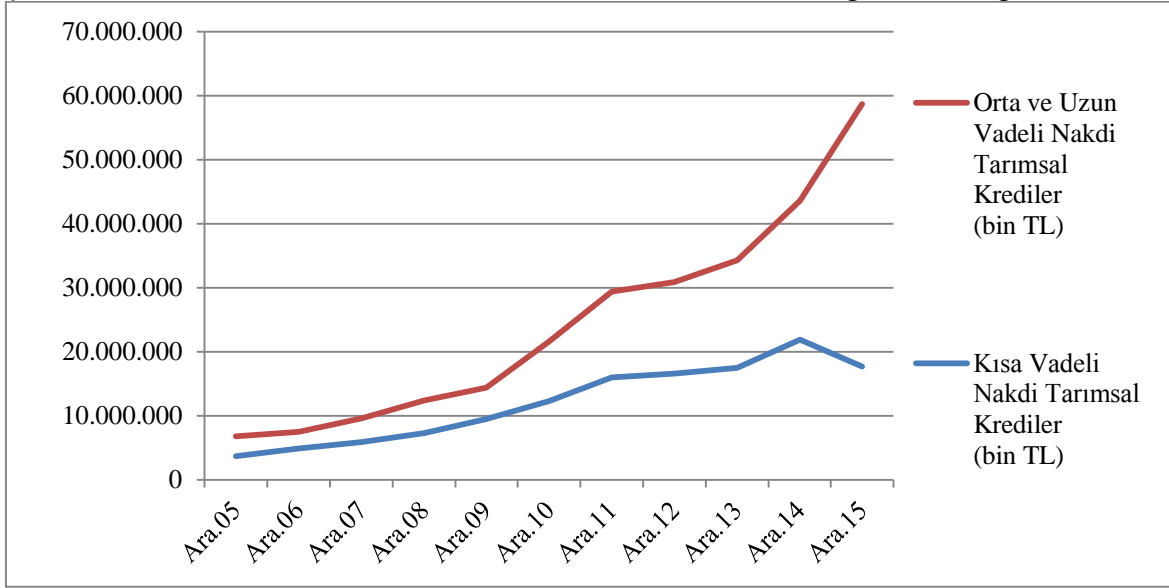
Tablo 14. 2005-2015 Dönemi Genel Bankacılık Sektörü Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı

Yıl	Kısa Vadeli Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Toplam Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Kısa V. Nakdi Kredinin Toplam Nakdi Krediyeye Oranı %
Ara.05	3.688.646	3.121.448	6.810.094	54
Ara.06	4.907.328	2.574.141	7.481.469	66
Ara.07	5.913.172	3.643.567	9.556.739	62
Ara.08	7.330.797	5.107.117	12.437.914	59
Ara.09	9.481.634	4.891.712	14.373.346	66
Ara.10	12.271.085	9.334.927	21.606.012	57
Ara.11	15.991.619	13.399.200	29.390.819	54
Ara.12	16.566.528	14.310.120	30.876.648	54
Ara.13	17.521.876	16.798.270	34.320.146	51
Ara.14	21.894.511	21.748.708	43.643.219	50
Ara.15	17.704.383	41.027.219	58.731.602	30

Kaynak: BDDK İnteraktif Bültenler, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2016.

Nakdi tarım kredilerinin yıllara göre dağılımı grafik halinde Şekil 8'de verilmekte olup, orta ve uzun vadeli kredilerdeki hızlı artış ile kısa vadeli kredilerdeki nispeten yavaş artış ve 2015 yılındaki azalma grafikte açık olarak görülmektedir.

Şekil 8. 2005-2015 Bankacılık Sektörü Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı Grafiği

Kısa vadeli kredilerdeki oransal azalmanın sektördeki kredi vadelerinin gittikçe artmasından dolayı bir yıl içindeki geri ödemelerin azalmasına ve başlangıçta kısa vadeli olarak açılan kredilerdeki artışın orta ve uzun vadeli kredilerin gerisinde kalmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

3.2.1 Sahiplik Yapısına Göre Kısa Vadeli Nakdi Tarım Kredileri

Çalışmamızda üreticinin ürettiği ürünleri hasat döneminde hemen değil piyasa şartlarını takip ederek peyderpey elden çıkartması imkânları araştırılmaktadır. Bu amaçla üreticilerin hasat dönemindeki acil finansman ihtiyacının kısa vadeli nakdi krediler ile karşılanarak takip eden dönemdeki ürün fiyat artışlarından daha fazla faydalanma imkânları ele alınmaktadır. Burada çiftçiye önerilen kısa vadeli krediler olduğu için tarıma sağlanan kısa vadeli krediler ve bunların bankacılık sektörü içindeki dağılımı incelenmiştir.

Yıllık kredi dağılımlarında verilen değerler belirtilen tarih itibariyle bankaların piyasadan olan kredi alacaklarını göstermektedir. Kısa vadeli nakdi krediler denildiğinde kastedilen, başlangıçta kısa vadeli olarak açılan krediler ile birlikte başlangıçta orta ve uzun vadeli olarak açılmış olmasına rağmen kredi geri ödemeleri 12 ayın altına düşen

kredilerdir. Sektörün başlangıçta kısa vadeli olarak açmış olduğu kredi miktarları BDDK kaynaklarından elde edilememiştir.

BDDK internet sayfasında interaktif bültenler bölümünde yapılan çalışmalar ile hazırlanan Tablo 15'te 2010-2015 yılları arasında kısa vadeli tarımsal kredilerin sahiplik yapısına göre dağılımı gösterilmektedir. Bu kredilere ormancılık ve balıkçılık kredileri dâhil edilmemiştir. Her sektörün yıllık nakdi kredi kullandırım miktarları altı yıl içerisinde kullandığı toplam miktarla orantılı olarak gösterilmiştir.

Yerli özel bankalar ile yabancı bankaların yıllar itibariyle kullandıkları nakdi kredilerin bu dönemdeki toplam kredileri içindeki ağırlıkları artmaktadır. Yerli özel ve yabancı bankaların 2010 yılında kullandıkları tarımsal kredilerin bankacılık sektörünün kullandığı toplam tarımsal krediler içindeki oranı %24,4'ten %38,8'e çıkmıştır. Örnek olarak yerli özel bankaların altı yıl içinde kullandıkları 19.035.539.000 TL'nin %9,11'ini 2010 yılında, %12,6'sını 2011 yılında, %16,7'sini 2012 yılında, %19,5'ini 2013 yılında, %24'ünü 2014 yılında, %18,1'ini de 2015 yılında kullandığı görülmüştür. Yabancı bankaların da aynı şekilde kullandıkları kredi miktarını yıldan yıla arttırdıkları görülmektedir. 2010 yılında yabancı ve yerli özel bankaların toplam sektör kredileri içindeki payları %24,38 iken 2015 yılı sonunda bu oran %38,8'e çıkmıştır.

Kamu bankalarının 2010-2015 döneminde kullandığı kısa vadeli nakdi tarımsal kredilerin dağılımını incelediğimizde ise yerli özel ve yabancı bankaların tamamen tersi bir durum yaşandığı görülmektedir. 2010 yılındaki toplam sektör kredilerinin %75,62'sini kullandıran kamu bankalarının 2015 yılı sonundaki payı % 61,2'ye düşmüştür.

Bunların da yıllar itibariyle kullandıkları kredilerin bu dönem içindeki toplam kredileri içindeki ağırlığı artmaktadır. Altı yıl içinde kullandıkları toplam 68.505.844.000 TL'nin %13,5'ini 2010 yılında, %17,4'ünü 2011 yılında, %16,4'ünü 2012 yılında, %16,2' sini 2013 yılında, %20,6'sını 2014 yılında, %15,8'ini de 2014 yılında kullandırıldığı görülmüştür.

Tablo 15. 2010-2015 Sahiplik Yapısına Göre Kısa vadeli Nakdi Tarım Kredileri

	Yıl	Ay	Kısa Vadeli Nakdi Tarım Kredileri (bin TL)	Kendi Toplamına yıllık katkı oranı %	Yılı Sektör Toplamına Oranı%
Yerli Özel	2015	12	3.440.097	18,1	19,43
Yerli Özel	2014	12	4.567.623	24,0	20,86
Yerli Özel	2013	12	3.713.916	19,5	21,20
Yerli Özel	2012	12	3.184.332	16,7	19,22
Yerli Özel	2011	12	2.395.196	12,6	14,98
Yerli Özel	2010	12	1.734.375	9,1	14,13
Toplam			19.035.539	100	
Yabancı	2015	12	3.436.172	23,8	19,41
Yabancı	2014	12	3.227.746	22,4	14,74
Yabancı	2013	12	2.700.126	18,7	15,41
Yabancı	2012	12	2.140.183	14,9	12,92
Yabancı	2011	12	1.646.544	11,4	10,30
Yabancı	2010	12	1.257.848	8,7	10,25
Toplam			14.408.619	100	
Kamu	2015	12	10.828.114	15,8	61,16
Kamu	2014	12	14.099.142	20,6	64,40
Kamu	2013	12	11.107.834	16,2	63,39
Kamu	2012	12	11.242.013	16,4	67,86
Kamu	2011	12	11.949.879	17,4	74,73
Kamu	2010	12	9.278.862	13,5	75,62
Toplam			68.505.844	100	
Sektör	2015	12	17.704.383	17,4	100
Sektör	2014	12	21.894.511	21,5	100
Sektör	2013	12	17.521.876	17,2	100
Sektör	2012	12	16.566.528	16,2	100
Sektör	2011	12	15.991.619	15,7	100
Sektör	2010	12	12.271.085	12,0	100
Toplam			101.950.002	100	

Kaynak: BDDK İnteraktif Bültenler, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2016

3.2.1.1 Yerli Özel Bankalar Kısa Vadeli Nakdi Tarım Kredileri

2005-2015 döneminde yerli özel bankaların kullandırdıkları toplam nakdi krediler 1.351.057.000 TL'den 8.294.144.000 TL'ye çıkarken kısa vadeli kredi stokları miktar olarak 1-4 milyar aralığında kalmıştır. Orta ve uzun vadeli toplam krediler ise 326.427.000 TL'den 4.854.047.000 TL'ye çıkmış olup sektöre kullandırılan kredilerin yıllık dağılımı ve kısa vadeli kredilerin toplam nakdi kredilere oranı Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. 2005-2015 Dönemi Yerli Özel Bankalar Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı

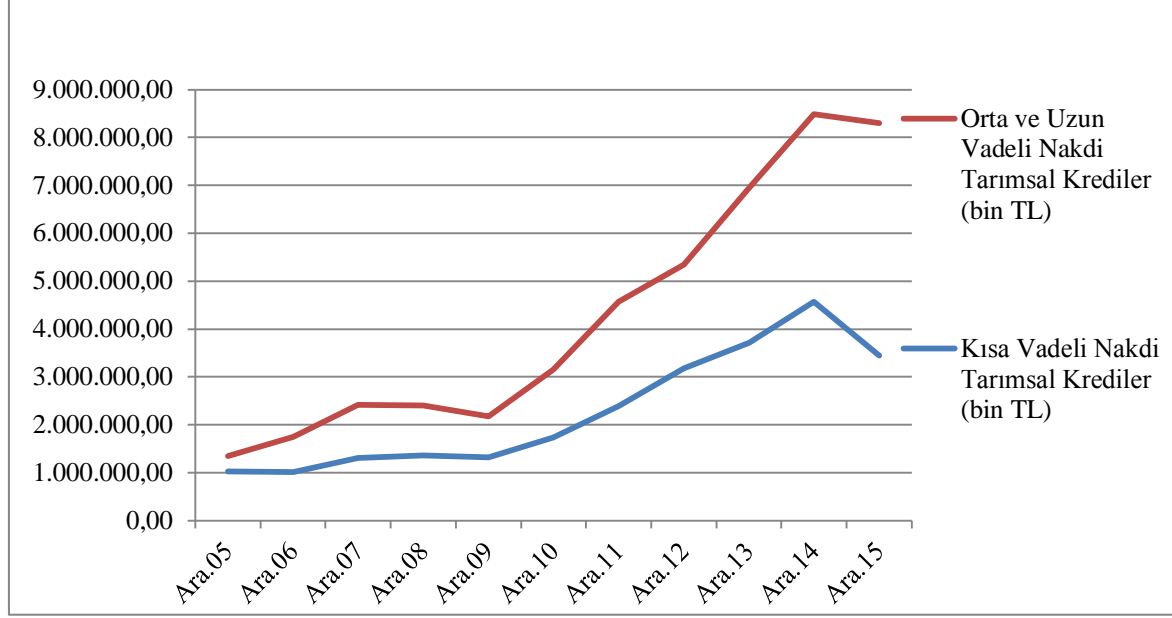
Yıl	Kısa Vadeli Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Orta ve Uzun V. Nakdi Tarım Krediler (bin TL)	Toplam Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Kısa V. Nakdi Kredi Toplam Nakdi Kredi Oranı %
Ara.05	1.024.630	326.427	1.351.057	76
Ara.06	1.015.656	729.027	1.744.683	58
Ara.07	1.309.620	1.103.565	2.413.185	54
Ara.08	1.356.587	1.049.072	2.405.659	56
Ara.09	1.327.284	856.171	2.183.455	61
Ara.10	1.734.375	1.418.898	3.153.273	55
Ara.11	2.395.196	2.168.909	4.564.105	52
Ara.12	3.184.332	2.163.122	5.347.454	60
Ara.13	3.713.916	3.237.289	6.951.205	53
Ara.14	4.567.623	3.912.109	8.479.732	54
Ara.15	3.440.097	4.854.047	8.294.144	41

Kaynak: BDDK İnteraktif Bültenler, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2016.

Tablonun incelenmesinden 2005 yılında yerli özel bankaların tarım sektörüne kullandığı kredilerin %76'sının kısa vadeli olarak kullandırıldığı, 2015 yılda bu oranın % 41'e düştüğü görülmektedir. Yerli özel bankaların kullandığı tarım kredilerinin yıllara göre dağılımı grafik olarak da şekil 9'da verilmekte olup orta ve uzun vadeli kredilerdeki

hızlı artış ve kısa vadeli kredilerdeki nispeten yavaş artış ile 2015 yılındaki azalma grafikte açık olarak görülmektedir.

Şekil 9. 2005-2015 Yerli Özel Bankalar Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı Grafiği

3.2.1.2 Yabancı Bankalar Kısa Vadeli Nakdi Kredileri

2005-2015 yılları arasında yabancı bankaların kullandıkları toplam nakdi krediler 131.770.000 TL'den yerli özel bankaları da geçerek 9.674.002.000 TL'ye çıkmıştır. Bu dönemdeki kısa vadeli kredi stokları miktar olarak 108.475.000 TL'den 3.436.172.000 TL'ye çıkmıştır. Bu dönemdeki orta ve uzun vadeli nakdi toplam krediler ise sadece 23.295.000'den 6.237.830 000 TL'ye çıkmış olup sektöre kullanılan kredilerin yıllık dağılımı ve kısa vadeli kredilerin toplam nakdi kredilere oranı Tablo 17'de verilmiştir.

Tablonun incelenmesinden 2005 yılında yabancı bankaların tarım sektörüne kullandığı kredilerin %82'sinin kısa vadeli olarak kullanıldığı, 2015 yılda bu oranın % 36'ya düştüğü görülmektedir.

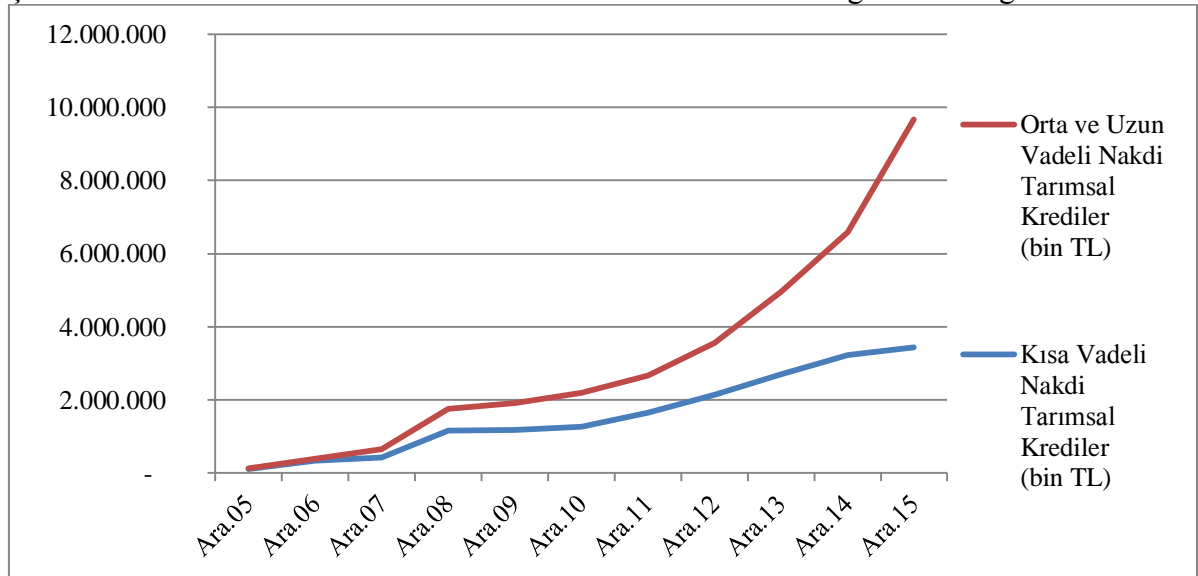
Tablo 17. 2005-2015 Dönemi Yabancı Bankalar Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı

Yıl	Kısa Vadeli Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Toplam Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Kısa V. Nakdi Kredi Toplam Nakdi Kredi Oranı %
Ara.05	108.475	23.295	131.770	82%
Ara.06	345.659	40.360	386.019	90%
Ara.07	423.663	236.271	659.934	64%
Ara.08	1.161.479	599.719	1.761.198	66%
Ara.09	1.182.085	725.950	1.908.035	62%
Ara.10	1.257.848	941.753	2.199.601	57%
Ara.11	1.646.544	1.014.583	2.661.127	62%
Ara.12	2.140.183	1.425.380	3.565.563	60%
Ara.13	2.700.126	2.262.948	4.963.074	54%
Ara.14	3.227.746	3.362.329	6.590.075	49%
Ara.15	3.436.172	6.237.830	9.674.002	36%

Kaynak: BDDK İnteraktif Bültenler, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2016

Yabancı bankaların kullandığı tarım kredilerinin yıllara göre dağılımı grafik olarak da Şekil 10'da verilmekte olup orta ve uzun vadeli kredilerdeki hızlı artış, kısa vadeli kredilerdeki nispeten yavaş artış ile 2015 yılı içindeki durağan seyir grafikte açık olarak görülmektedir.

Şekil 10. 2005-2015 Yabancı Bankalar Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı Grafiği

3.2.1.3 Kamu Bankaları Kısa Vadeli Nakdi Kredileri

2005-2015 yılları arasında kamu bankalarının kullandıkları kredilerin yıllık dağılımı ve kısa vadeli kredilerin toplam nakdi kredilere oranı Tablo 18’de verilmiştir. Bu dönemde kullanılan toplam nakdi krediler 5.327.267.000 TL’den 40.763.456.000 TL’ye çıkmıştır. Bu dönemdeki kısa vadeli kredi stokları miktar olarak 2.555.541.000 TL’den 10.828.114.000 TL’ye çıkmıştır. Bu dönemdeki orta ve uzun vadeli nakdi toplam krediler ise kısa vadeli kredilerin biraz üzerinde 2.771.726.000 TL’den 29.935.342.000 TL’ye çıkmıştır.

Tabloya göre 2005 yılında kamu bankalarının tarım sektörüne kullandığı kredilerin %48’inin kısa vadeli olarak kullanıldığı, bu oranın dönem içerisinde %68’e kadar çıktığı 2015 yılında da % 27’ye kadar düştüğü görülmektedir.

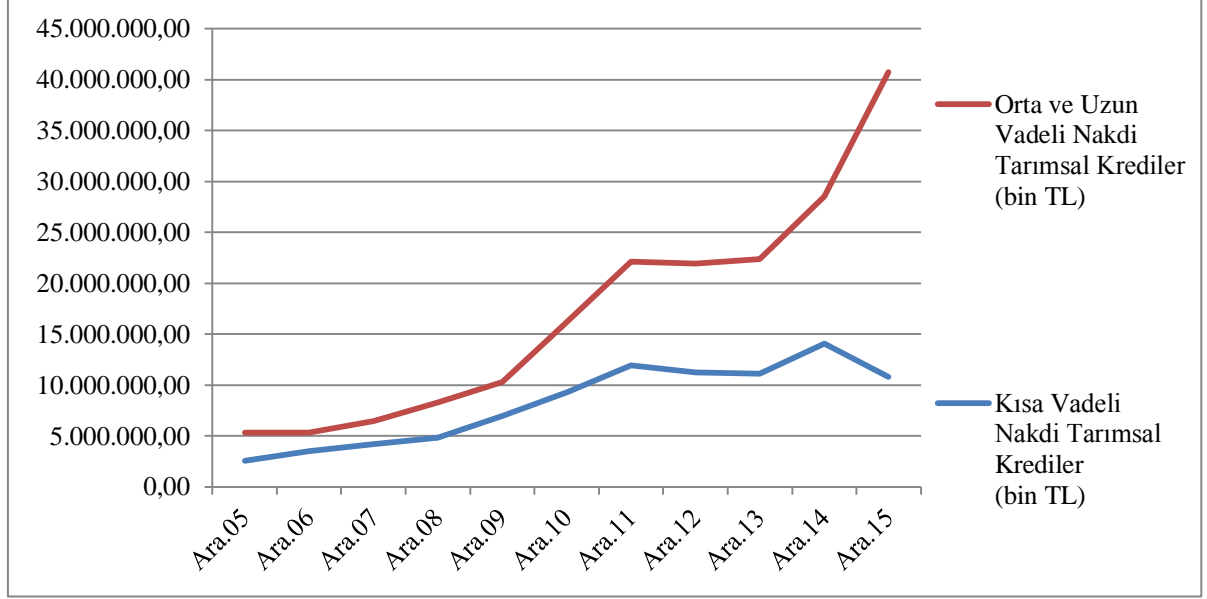
Tablo 18. 2005-2015 Dönemi Kamu Bankaları Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı

Yıl	Kısa Vadeli Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Orta ve Uzun V. Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Toplam Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Kısa V. Nakdi Kredi Toplam Nakdi Kredi Oranı %
Ara.05	2.555.541	2.771.726	5.327.267	48
Ara.06	3.546.013	1.804.754	5.350.767	66
Ara.07	4.179.889	2.303.731	6.483.620	64
Ara.08	4.812.731	3.458.326	8.271.057	58
Ara.09	6.972.265	3.309.591	10.281.856	68
Ara.10	9.278.862	6.974.276	16.253.138	57
Ara.11	11.949.879	10.215.708	22.165.587	54
Ara.12	11.242.013	10.721.618	21.963.631	51
Ara.13	11.107.834	11.298.033	22.405.867	50
Ara.14	14.099.142	14.474.270	28.573.412	49
Ara.15	10.828.114	29.935.342	40.763.456	27

Kaynak: BDDK İnteraktif Bültenler, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2016

Kamu bankalarının kullandığı tarım kredilerinin yıllara göre dağılımı da grafik olarak Şekil 11’de verilmekte olup orta ve uzun vadeli kredilerdeki hızlı artış, kısa vadeli kredilerdeki nispeten yavaş artış ile son 5 yıl içindeki dalgalı seyir grafikte açık olarak görülmektedir.

Şekil 11. 2005-2015 Kamu Bankaları Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı Grafığı

3.2.2 Katılım Bankaları Kısa Vadeli Tarım Finansmanı

Katılım bankalarının sektöre sağladığı finansmanın yıllık dağılımı ve kısa vadeli finansmanın toplam finansmana oranı Tablo 19’da verilmiştir. Buna göre 2005-2015 yılları arasında katılım bankalarının tarım sektörüne sağladığı toplam finansman miktarı 133.434.000 TL’den 886.169.000 TL’ye çıkmıştır. Bu dönemdeki kısa vadeli finansman miktarı 113.029.000 TL’den 352.592.000 TL’ye çıkmıştır. Orta ve uzun vadeli finansman ise 20.405.000 TL’den 533.577.000 TL seviyesine çıkabilmiştir.

2005 yılında katılım bankalarının kullandığı finansal kaynakların %85’i kısa vadeli olarak kullanılmışken 2015 yında bu oranın % 40’a düştüğü görülmektedir.

Tablo 19. 2005-2015 Dönemi Katılım Bankacılığı Nakdi Tarım Kredileri Dağılımı

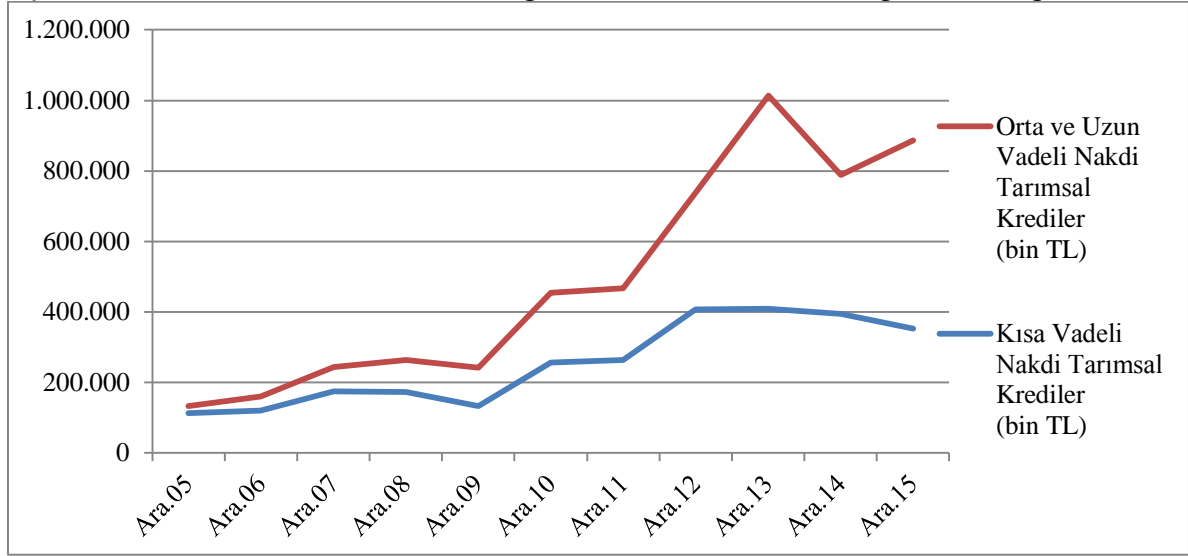
Yıl	Kısa Vadeli Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Orta ve Uzun Vadeli Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Toplam Nakdi Tarımsal Krediler (bin TL)	Kısa V. Nakdi Kredi Toplam Kredilere Oranı %
Ara.05	113.029	20.405	133.434	85
Ara.06	119.791	41.126	160.917	74
Ara.07	174.937	68.272	243.209	72
Ara.08	174.115	90.172	264.287	66
Ara.09	132.607	110.112	242.719	55
Ara.10	256.355	198.306	454.661	56
Ara.11	263.719	204.488	468.207	56
Ara.12	407.412	329.791	737.203	55
Ara.13	410.215	603.923	1.014.138	40
Ara.14	395.412	393.064	788.476	50
Ara.15	352.592	533.577	886.169	40%

Kaynak: BDDK İnteraktif Bültenler, Erişim Tarihi: 11 Ocak 2016

Katılım bankalarının tarım sektörüne sağladığı finansmanın yerli, yabancı ve kamu bankalarının sağladığı toplam finansmanın yıllar itibariyle % 2'si ile %3'ü arasında değiştiği tespit edilmiştir.

Sektöre sağlanan tarımsal finansmanın yıllara göre dağılımı grafik olarak da Şekil 9'da verilmekte olup orta ve uzun vadeli kaynak kullandırımıdaki hızlı artış ve kısa vadeli kaynak kullandırmalarındaki nispeten yavaş artış ile son 5 yıl içindeki durağan seyir grafikte açık olarak görülmektedir.

Şekil 12. 2005-2015 Katılım Bankacılığı Nakdi tarım Kredileri Dağılımı Grafığı

3.2.3 En Çok Elma Üretilen İllerde Kullandırılan Tarım Kredileri

En çok elma üretiminin yapıldığı 3 ilde 2013 yılında kullandırılan tarım kredilerinin dağılımı Tablo 20’de verilmiştir. Tabloya göre bu illerde toplam 696.268.000 TL kredi kullanılmış olduğu ve bu kredilerin 36.674.000 TL’lik kısmının yerli özel bankalardan, 590.501.000 TL’lik kısmının kamu bankalarından, 69.093.000 TL’lik kısmının ise yabancı bankalardan temin edildiği görülmüştür.

Tablo 20. En çok elma üretimi yapan 3 ilde 2013 yılında kullanılan krediler (TL)

	Yerli Özel	Kamu	Yabancı	Toplam
Isparta	12.438.000	230.036.000	33.117.000	275.591.000
Karaman	16.535.000	149.642.000	23.517.000	189.694.000
Niğde	7.701.000	210.823.000	12.459.000	230.983.000
Toplam	36.704.000	590.501.000	69.093.000	696.268.000

Kaynak : BDDK, Uygulama Daire Başkanlığı, Erişim Tarihi: 31Aralık 2015.

2014 yılında en çok elma üretiminin yapıldığı 3 ilde 2014 yılında kullanılan tarım kredilerinin dağılımı da Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. En çok elma üretimi yapan 3 ilde 2014 yılında kullanılan krediler (TL)

	Yerli Özel	Kamu	Yabancı	Toplam
Isparta	19.177.000	259.070.000	41.641.000	319.888.000
Karaman	22.829.000	188.616.000	36.549.000	247.994.000
Antalya	46.755.000	264.687.000	202.049.000	513.491.000
Toplam	88.761.000	712.373.000	280.239.000	1.081.373.000

Kaynak : BDDK, Uygulama Daire Başkanlığı, Erişim Tarihi:31Aralık 2015.

Tabloya göre bu illerde kullanılan kredilerin toplamı bir önceki yıla göre %55 artış göstererek 1.081.373.000 TL olmuştur. Yerli özel bankalardan kullanılan krediler bir önceki yıla göre %142 artış göstererek 88.671.000 TL'ye, kamu bankalarından kullanılan krediler bir önceki yıla göre %21 artış göstererek 712.373.000 TL'ye ulaşmıştır. Bu bölgelerde kullanılan kredilere vade dağılımı ayrıntısında erişilememiş olup sektördeki genel durumla paralel olduğu düşünülmektedir.

3.3 Hasat Dönemi Finansman İmkânları

Mevcut durumda tarım sektörüne verilen kredilerin büyük bir kısmı işletmelerin kuruluş ve yeni yatırım ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla tahsis edilen yatırım kredilerinden ve üretim girdilerinin tedariki ile üretim döneminin finansmanı için sağlanan işletme kredilerinden oluşmaktadır. Özellikle işletme kredilerinde ödeme vadesi olarak hasat dönemi gözetilmektedir.

Hasat döneminde ise piyasadaki alıcı sayısının sınırlı, satıcı sayısının (üretici) daha yüksek olması ve arzedilen ürün miktarının fazlalığı nedeniyle fiyatlar oldukça düşük gerçekleşmekte, üreticinin kısa dönemli nakit ihtiyacı ancak malını elden çıkarmasıyla karşılanabilmektedir.

Bu dönemde talep edilen tarımsal kredilerin genellikle alıcı tüccarlar veya sanayiciler tarafından başka teminatlar gösterilerek ürün alımı ve stoklanması için kullanılan krediler olduğu düşünülmektedir. Mali kaynak sahibi tacirler tarafından nakit sıkışıklığı bulunan üreticilerden satın alınan ürünler muhafaza edildiğinde, bekletildiği süreye göre banka kredi maliyetlerinden daha yüksek getiri sağlamaktadır.

Tarım sektörü için hasat dönemine özgü geliştirilen ve tarım ürünlerinin teminat olarak değerlendirilerek verilen kredileri araştırdığımızda Toprak Mahsulleri Ofisi alımlarına konu olan hububat için makbuz senedi karşılığı krediler ile 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kapsamındaki ürünler için ürün senetleri karşılığı krediler tespit edilmiştir.

3.3.1 TMO Makbuz Senedine Dayalı Krediler

Genellikle Hububat piyasasında müdahale kurumu olarak değerlendirilen Toprak Mahsulleri Ofisi destekleme fiyatı açıklayarak alımlar yapmaktadır. Ancak ürünler hasat döneminde teslim alınsa da alımların tamamı bu dönemde yapılarak bedeli peşin ödenmemektedir. Bu sayede hasat dönemindeki ağır finansman yükünden de kaçınılmaktadır. TMO'nun açıkladığı destekleme alım fiyatları aylık olarak değişebilmekte fakat bunlar önceden ilan edilmektedir.

Uygulamada çiftçiden teslim alınarak emanete koyulan bitkisel ürüne (genellikle hububat, çeltik, fındık) karşılık olarak, çiftçi adına düzenlenen "Makbuz Senetleri"nin temsil ettiği ürünlere hangi tarihte hangi fiyat verileceği ilan edilmektedir. Üretici bu makbuz senetleri ile isterse TMO depolarındaki ürününü daha yüksek fiyat bulursa piyasada satabilmekte veya da TMO ile anlaşma imzalamış bankalara başvurarak makbuzları teminat göstererip ilan edilen destekleme alım fiyatları üzerinden TMO masraf ve kesintiler düşüldükten sonraki değerinin tamamına kadar kredi kullanabilmektedir.

TMO Makbuz Senedine Dayalı Kredilerin Ödeme Seçenekleri TMO'nun belirlediği ödeme vadesine bağlı olarak belirlenmektedir. Bu krediler, Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı hububat üreticiler veya bunların ortak olduğu kooperatifler tarafından doğrudan, tüccar ve sanayiciler tarafından ise dolaylı olarak kullanılabilir.

Bu kredilerden faydalanabilmek için TMO ya emanete ürün bırakmış olmak ve karşılığında makbuz senedi almış olmak gerekmektedir. TMO'nun ürün ödemelerine aracılık etmeye üzere anlaşma yaptığı bankalar tarafından çıkartılmış olan tarım sektörüne yönelik banka kartları da (Hasat Kart, Çiftçi Kart, Üretici Kart vs.) alınabilmektedir. Bankalar, TMO ödemelerini beklemek istemeyen üreticilere belirli bir iskonto ile "Avans Kredisi" de kullanmaktadır. TMO makbuz senedine dayalı kredi uygulaması 2005 yılında başlatılmıştır. Bu tarihten sonra makbuz senedi karşılığı kredilerin yıllık miktarları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo 22. TMO makbuz senedine dayalı olarak kullanılan krediler

Kampanya Dönemi	Ürün Miktarı (Bin Ton)	Kredi Tutarı (Milyon TL)
2005/2006	33	8
2006/2007	130	36
2007/2008	170	61
2008/2009	273	142
2009/2010	251	87
2010/2011	236	79
2011/2012	546	205
2012/2013	190	82
2013/2014	160	73
2014/2015	3	1
2015/2016	108	57
TOPLAM	2.100	831

Kaynak :TMO, Erişim tarihi: 6 Nisan 2016

3.3.2 Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Sistemi

Türkiye’de lisanslı depoculuk faaliyetleri 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve ikincil mevzuatı çerçevesinde yürütülmektedir. Kanunun amacı;

“tarım ürünlerinin depolanması için yaygın bir sistem oluşturarak ürünlerin emniyetini sağlamak ve kalitesini korumak, ürünlerin sınıf ve derecelerinin yetkili sınıflandırıcılar tarafından saptanmasını sağlamak ve ürünlerin ticaretini kolaylaştırmak olarak belirtilmiştir.”

Bu konudaki mevzuat lisanslı depo işleticileri, üreticiler, tacirler, sanayiciler, araçların yanı sıra bankalar, sigorta şirketleri, yatırımcıların aralarındaki ilişkileri, bunların hak ve yükümlülüklerini düzenlemektedir.

Diğer taraftan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu çerçevesinde yetkilendirilmiş Lisanslı depolar tarafından depolanan ürün karşılığında çıkarılan ürün senetlerinin de bankalar tarafından teminat olarak kabul edilerek kredi verilmesi imkânı bulunmaktadır. Lisanslı depolara ürünlerini teslim eden ve bunun karşılığında ürün senedi alan mudiler, diledikleri zaman ellerindeki ürün senetlerini yetkilendirilmiş ticaret borsalarında satabilmekte veya ürün senedini iptal ettirerek ürünlerini aynen veya mislen geri çekebilmektedir. Tacirler ve sanayiciler ise ihtiyaç duydukları miktar ve kalitedeki ürünleri ürün senetleri vasıtasıyla tedarik edebilmektedir.

Ürün senedini elinde bulunduran kişinin lisanslı depo işletmesinden ürününü depodan geri çekmek istediği durumda lisanslı depo işletmesinin hukuken geçerli bir mazereti olmadıkça gecikmeksizin ürünü teslim etme zorunluluğu bulunmaktadır. Ürünün tesliminde bu ürüne ait ürün senedi lisanslı depo işletmesince geri alınarak iptal edilmektedir. 5300 Sayılı Kanunda ürün senedi;

“ürünlerin mülkiyetini temsil ve rehinini temin eden, nama veya emre düzenlenmiş, teminat olarak verilebilen, ciro edilebilen veya edilemeyen ve bu kanunda

öngörülmeven durumlarda Türk Ticaret Kanununda düzenlenen makbuz senedi hükümlerine tâbi olan kıymetli evrak” olarak tanımlanmış, bu belgelerin ürünün aynı miktar, cins, sınıf ve kalitede mudîye geri verilmesini garanti ettiği ve tarım ürünlerinin lisanslı depoya tesliminin satış anlamına gelmediği belirtilmiştir.

Kanunda; depolama hizmetleri için ürününü lisanslı depoya tevdi eden veya lisanslı depo işletmesince düzenlenen ürün senedini mevzuata uygun olarak elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişiye mudî denilmektedir

Lisanslı depolar ürün sahiplerine, ürünlerinin tartılması, boşaltılması, yüklenmesi, taşınması, nakledilmesi, muhafaza şartlarına uygun hale getirilerek depolanması, ürün ambalajlarının onarılması, ürünlerin tasnif ettirilerek oluşacak kalite farklarının parasal değerlerinin karşılanması gibi hizmetler de sunabilmektedir.

Uzun süre depolanmaya uygun olan hububat, bakliyat, pamuk, fındık, yağlı tohumlar, bitkisel yağlar, şeker gibi standardize edilebilen temel ve işlenmiş tarım ürünleri de 5300 sayılı Kanun’a dayanılarak çıkarılacak ürün tebliğleri ile sisteme dâhil edilebilmektedir.

Mevcut durumda Hububat, Baklagiller, Yağlı tohumlar, Pamuk, Fındık, Zeytin, Zeytinyağı, Kuru Kayısı ürünleri için tebliğler çıkarılmış olup, hububat ve baklagiller konularında yetki almış lisanslı depolar aktif olarak çalışmaktadır.

BÖLÜM IV SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye nüfusunun yaklaşık 1/3'ünün geçimini sağladığı tarım sektörü, milli gelirimizdeki payı ve sanayiye sağladığı hammadde bakımından ülkemiz için büyük önem taşımaktadır. 2014-2018 dönemi için hazırlanan 10. Kalkınma Planı'nda sektörün yıllık ortalama büyüme hızının %3,1 olacağı, toplam istihdam içerisindeki payının gerilemesine rağmen %21,9 olacağı ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payının ise %6,8'e ulaşmasının beklendiği ifade edilmektedir.

Tarım sektörü içinde meyvecilik ayrı bir öneme sahiptir. Bugün Türkiye'de 35 tür meyve yaygın olarak üretilmekte olup, yetiştirilen meyvelerin hem miktarı hem de kalitesi yükselmektedir. Birçok meyve türünde ihracat da yapılarak Ülkemize gittikçe artan miktarda döviz kazandırılmakta olup, istihdam, katma değer ve ihracat artışı bakımlarından meyveciliğin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Seçilmiş meyvelerin Türkiye'deki son üç yıllık üretim miktarlarını incelediğimizde ilk sırada üzümün, hemen ardından da elmanın geldiği görülmektedir. Dünya elma üretiminin %72'si on ülke tarafından gerçekleştirilmekte olup, ülkemiz dördüncü sırada yer almaktadır. Türkiye elma üretiminin %78'i ise 10 ilde gerçekleştirilmekte olup, Isparta, Karaman, Denizli ve Antalya elma üretiminde ilk sıralarda yer almaktadır.

Tarımsal ürünlerin çoğunda üretim yılda bir ve belirli bir dönemde gerçekleşmesine rağmen bu üretim için bütün bir yıl boyunca masraf yapılması gerekmektedir. Sektörde ekonomik faaliyetin sürdürülmesi için üretim hacmine uygun miktarda bir sabit sermayeye ve işletme sermayesine ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak, öz sermaye miktarı da genellikle yetersiz olduğundan tarım sektörünün finansman ihtiyacının karşılanması için sektörün yapısına uygun çözümler geliştirilmiştir.

Söz konusu çözümler çerçevesinde tarım sektörü gerek geleneksel bankalar tarafından gerekse katılım bankaları tarafından genellikle üretim aşamasında hasatta ödemeli olarak kredilendirilmektedir. Geliştirilen kredi ürünlerinin ve çıkartılan tarım

kartlarının tamamı yılda bir kez hasat dönemi ödeme imkânı sağlayan bazıları da bu dönemde ödenemeyen borçların yapılandırılması imkânı da sunan ürünlerdir. Gerek kamunun uyguladığı destekleme politikalarında gerekse sektörün kredilendirilmesinde uygulanan politikaların arka planında “hasat döneminde satış” ön kabulünün bulunduğu düşünülmektedir.

Mevcut durumda hasat döneminde üreticinin, gerek kendi ihtiyaçları için gerekse kredi borcunun kapatılabilmesi için, kısa dönemli nakit ihtiyacı ancak elindeki ürünün satılmasıyla karşılanabilmektedir. Ancak, hasat döneminde piyasadaki alıcı sayısının sınırlı, satıcı sayısının (üretici) ise oldukça yüksek olması ve ürün miktarının fazlalığı nedeniyle fiyatlar genellikle düşük gerçekleşmekte, bu durum üretici gelirlerini ve refah seviyesini düşürmektedir.

Hasat döneminde genellikle alıcı tüccarlar veya sanayiciler tarafından uygun teminatlar gösterilerek ürün alımı ve stoklanması için kredi talebinde bulunulmaktadır. Mali kaynak sahibi tacirler tarafından nakit sıkışıklığı bulunan üreticilerden satın alınan ürünler muhafaza edilerek bekletildiği süreye göre banka kredi maliyetlerinden daha yüksek getiri sağlamaktadır. Söz konusu tüccarın ve sanayicinin teminat gösterebileceği varlıklarının miktarı ve bunların teminat değerleri üreticilere göre çok daha yüksektir. Bunların çoğunun bankalarla uzun dönemli çalışabilen borçlu cari hesapları da bulunmaktadır.

Ülkemizde özellikle hasat döneminde tarım ürünlerinin bizzat kendilerinin teminat kabul edilerek kredilendirilmesi imkânları sadece 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu ve 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu kapsamında depolara kabul edilerek karşılığında elektronik ürün senetleri verilebilen hububat, baklagiller, yağlı tohumlar, pamuk ve zeytin için geçerlidir. Bu ürünlerde olduğu gibi kalite özelliklerini muhafaza ederek depolanabilen 12 ay boyunca tüketimi yapılan ve piyasada nakit karşılığı satılabilen meyveler için ise mevcut durumda böyle bir imkân bulunmamaktadır. Oysa bu ürünlerin hasat dönemleri de 1-2 ayla sınırlı olmasına rağmen bunların kalitesi korunarak ticareti ve tüketimi, 12 aya kadar yayılabilmektedir.

Bu çalışmada örnek ürün olarak alınan elma, umumi mağazacılık veya lisanslı depoculuk kapsamındaki ürünler gibi sınıflandırılarak ve kalitesi korunarak depolanabilmektedir. Hasattan sonra belirli işlemlerden geçirilip soğuk hava depolarına alınan elmalar 10-12 ay tazeliğini ve lezzetini koruyabilmekte olup muhafaza yöntemlerine ilişkin ayrıntılı bilgi Madde 1.9'da verilmiştir.

Elma için ihtiyaç duyulan ürün kalite standardı (TS 100 Elma) 2007 yılında yayımlanmış olup, güncelliğini korumaktadır. Depolama tesisleri ve daha sonraki aşamalar için de yeterli standartlar ve uygulamalar mevcuttur. Depolanacak elmalar soğuk hava deposuna alınmadan önce boylama, kalite sınıflarına göre tasnif ve depolamaya hazırlık işlemlerine tabi tutulmaktadır. Bu sayede 10-12 ay boyunca lezzetini ve diriliğini koruyarak depolanabilmektedir. Görüşüğümüz soğuk hava deposu işleticileri ve üreticiler 3-4 ay sonra satılacak ürünlerin soğuk hava deposunda muhafaza edilmesi halinde herhangi bir işlem görmeden de lezzetini ve tazeliğini koruduğunu belirtmişlerdir. Daha uzun süre depolanacak elmaların ise Madde 1.9'da belirtilen koruma uygulamalarına tabi tutulması halinde 9-12 aya kadar özelliklerini muhafaza ederek depolanabildiği öğrenilmiştir. Nitekim yılın 12 ayı marketlerde ve pazarlarda bulunabilen elmalar bu durumun fiili ispatı olarak görülmelidir.

Elma toptancı hallerinde ve ticaret borsalarında piyasaya arz edildiği gün peşin olarak satılabilmektedir. Depolarda tasnif edilmiş halde bulunan sınıflandırılmış ve ambalajlı elmaların toptancı hallerinde veya kotasyonunda elma bulunan ticaret borsalarında günlük peşin satışları oldukça yaygındır. Hatta ürünlerin depolamadan önce kalite sınıflarına göre tasnif edilmesi ve alınan emanet senetleri üzerinde kalite sınıfı ve yapılan muhafaza işlemlerinin belirtilmesi halinde uzak yerlerdeki satış mahallerine elektronik ortamda iletilerek dahi satılabilmesi mümkündür. Bu itibarla, pek çok tarım ürünü gibi soğuk hava depolarına teslim edilen elmanın da bankalarca teminat olarak kabul edilen gayrimenkullerden veya motorlu araçlardan çok daha hızlı bir şekilde nakde çevrilebilme imkânları bulunmaktadır.

Bu alandaki mevcut durumun ortaya konulması ve kredi verenlerin dikkatine sunulması halinde diğer kredi ürünlerinde alınan teminatların çoğundan daha kolay nakde

çevrilebilecek teminatlarla meyvecilik sektöründe benzer kredilendirmenin mümkün olabileceğine inanıyoruz. Özellikle elma üreticilerine bu imkânın sağlanması ile bu sektörde kısa vadeli kredi kullanımının artacağı değerlendirilmektedir.

Çalışmamızın, “2.3.5 Türkiye’de Tarımsal Finansmanda Yeni Arayışlar” başlıklı bölümünde verilen Frankfurt School’un araştırmasında, hasat sezonu öncesinde ürünlerini, henüz tarlada veya ağaçta iken, peşin ödeme yapabilen müşterilere satan üreticilerin, hasat sonuna kadar beklemeleri durumunda ortalama olarak %19,1 daha yüksek bir fiyat ile satış yapabilecekleri belirtilmiştir. Yılığa çevrildiğinde ortaya çıkan fiyat farkı, banka faizlerinin oldukça üzerine çıkmaktadır. Bu durum, kısa vadeli finansman kaynaklarına erişim imkânı sağlanması durumunda, tarımsal ürün üreticilerinin ürünlerini önemli bir fiyat farkı ile satabileceğini ve banka kredi maliyetleri düştükten sonra bile daha fazla kar elde ediyor olabileceklerini göstermektedir. Hasat dönemindeki satış fiyatları dikkate alındığında ortaya çıkan karlılık daha sonraki fiyat artışlarını hesaba kattığımızda çok daha yüksek olarak gerçekleşecektir. 2014-2015 döneminde farklı elma çeşitlerinin gerçekleşen fiyat hareketleri 1.8.3’te verilmiş olup yıl içerisinde azami fiyatlarda %70-118, ortalama fiyatlarda ise %56-110 civarlarında artışlar olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak hem geleneksel bankacılık hem de katılım bankacılığı açısından tarım kesiminde özellikle üreticilerin hasat sonrası finansmanı alanında önemli bir potansiyel bulunduğu değerlendirilmektedir. Üreticilerin hasat sonrası ihtiyaçları da analiz edilerek yenilikçi ürünler geliştirilebileceğinin ve bu dönemdeki farklı yaklaşımlarla üreticilerin özellikle kısa vadeli kredi kullanımlarında artış sağlanabileceği düşünülmektedir.

4.1 Geleneksel Bankacılık Açısından Değerlendirme

Frankfurt School tarafından yapılan saha araştırma raporlarında, teminat eksikliği, krediyi geri ödeyememe korkusu, onlara yüksek gelen faiz ve komisyon oranları veya kötü kredi geçmişleri gibi sebeplerle küçük üreticilerin tarımsal kredi kullanım eğilimleri düşük olduğu belirtilmektedir. Potansiyel kredi müşterilerinin bu çekingenliği karşısında ilk adımı atmak kanaatimizce bankalara düşmektedir. Küçük üreticilerin kredi

kullanmalarında en büyük engel olarak gösterilen teminat eksikliğinin de, borcu geri ödeyememe korkusunun da bankalar tarafından kolaylıkla ortadan kaldırılabilecek hususlar olduğu düşünülmektedir.

Üreticilerin hasat dönemindeki acil finansman ihtiyacının ürünlerin satılarak elden çıkartılması ile değil, banka kredileri ile karşılanması durumunda üreticilerin daha fazla gelir elde edeceği, kredi veren kuruluşların da mevcut müşterilerinin artan işlem hacimleri ve yeni müşteriler sayesinde daha fazla kazanç sağlayacağı düşünülmektedir.

Hem sektördeki üreticiler hem de geleneksel bankacılık açısından bir “kazan-kazan” uygulamasının hayata geçirilebilmesi için belirlenecek bir hedef bölgede, seçilmiş sınırlı katılımcılarla bir yıllık bir pilot uygulama çalışması yapılması uygun olacaktır. Pilot çalışmaların planlanmasında ve kredi ürünleri geliştirilmesinde analiz edilecek hususlara aşağıda değinilmiş olup, örnek olarak hazırlanmış bir “Özel Soğuk Hava Deposu Emanet Senedi” (ÖSDES) Kredi Hizmet Özeti de ekte verilmiştir.

Belirlenecek hedef bölge elma üretiminin yaygın olarak yapıldığı aynı zamanda ileri teknoloji soğuk hava depolarının da bulunduğu bir bölge olmalıdır. Bankaların bu bölgelerde faaliyet gösteren soğuk hava deposu işletmeleri arasından, kendileriyle çalışan ve problemsiz kredi geçmişi olan sadık kredi müşterileri belirlenmelidir. Bu soğuk hava depolarının teknik kapasiteleri ve faaliyet kalitesi de incelenmeli, bu incelemede deponun kapasitesi, kullanabileceği ve kullandığı soğutma tekniği, ürün tasnifleme imkanları, geçmişte yaşadığı teknik aksaklıklar ve ürün zayıf geçmişi, soğuk hava deposu müşterilerinin tipik ürün miktarları, ortalama müşteri sayısı, asgari ve azami miktarlardaki ürün sahipliği, en çok depolanan elma çeşitlerinin ve farklı kalite sınıflarının yıllık fiyat hareketi, hasattaki fiyat seviyeleriyle 6-8 ay sonraki fiyat seviyeleri, elmanın spot ve peşin satış imkanları ile bedelinin ödenmesi teammülleri değerlendirilmelidir.

Uygulama için bankanın anlaşma yapacağı elma işleme ve soğuk hava deposu, kendisine teslim edilen elmanın muhafaza işlemlerini ve tasnifini yaptıktan sonra üreticiye ve bankaya bildirerek düzenleyeceği emanet senetlerinde bu bilgileri de belirtebilir.

Kredi sözleşmesinde üreticinin borsada veya başka bir ortamda satışa sunmak isteyeceği kredi karşılığı blokeli ürünün, ancak satış bedelinin kredi hesabına yatırılması ile serbest kalabileceği belirtilebilir. Bilahare bu bedelden kredi taksiti ve varsa masraflar düşülerek bakiyesi üreticinin kullanımı için serbest bırakılarak ürünün depodan çıkışı için banka tarafından onay verilebilir.

Tüm bu işlemler entegre bilgisayar sistemleri ve canlı bağlantılarla bir otomasyona bağlanarak çok kısa süre içerisinde gerçekleştirilebilir. Bu sayede geleneksel bankacılık açısından başlangıcında kısa vadeli olarak açılan kredilerde önemli miktarda artış sağlanarak toplam kredi hacimlerinin yükseleceği düşünülmektedir.

Ürünlerin en kısa zamanda satış İmkânlarını artırmak ve daha uzak alanlarda pazarlanabilmesini sağlamak ve geliştirmek için lojistik ve kargo firmalarıyla da protokol imzalanması faydalı olabilir. Bu sayede ürünü üretici talebine istinaden veya kredi taksitlerinin ödenmemesi nedeniyle bankanın talebi üzerine nakde çevrilmesi süreci önceden planlanarak kolaylaştırılmış olacaktır.

Bu amaçla mevcut piyasada elma ticaretinin önde gelen aktörleri arasından yine banka ile çalışma geçmişi olan aracı ve komisyoncular, mevcut müşteri çevreleri, piyasadaki itibarları gibi yönlerden değerlendirerek bunlarla da anlaşmalar imzalanmalıdır.

Önerilen uygulama ile mevsimsel fiyat artışlarından üreticilerin veya üreticilere daha yakın kesimlerin daha fazla kazanç sağlayarak bu kesimin refah seviyesinin de yükseltileceği öngörülmektedir. Bu seviyede bir kazanç nedeniyle küçük üreticilerin de bu alandaki kredilere önemli bir rağbet göstereceği düşünülmektedir. Sistemden faydalanacakların sadece üreticiler olmayacağı, elindeki özkaynaklar ile hasat döneminde ürün alımı yapan tüccarın da satın almış olduğu ürünleri teminat göstererek elde edeceği dış kaynak sayesinde daha fazla ürün depolama ve ticaret imkânı bulacağı değerlendirilmektedir.

Soğuk hava depolarında muhafaza edilen elma geleneksel bankacılık açısından kredi açılmasında alınacak teminat olarak değerlendirdiğimizde; teminatın muhafazasının

hizmet satın alınma yöntemiyle sigortalalanabilir bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Bankanın haberi olmadan satılabilmesi riskini ortadan kaldıracak tedbirler de alınabilir.

Teminatın alındığı zamanki teminat değeri ile kredi riskinin gerçekleşebileceği zaman dilimi içindeki teminat değeri kayıplarına karşı başlangıçta belirli bir marj uygulanabilir, verilecek kredi miktarının, bu kredi üzerinde oluşan riskin tamamını karşılayacak bir şekilde, ürün miktarı, çeşidi ve kalite özelliklerine göre geçmiş birkaç yıl içindeki fiyat performansı üzerinden öngörülecek marj ile belirlenebilir, bu marj da kredi kapatılana kadar korunabilir.

Gerek pilot uygulamalarda gerekse daha sonraki uygulamalarda sadece elma işleme tesislerinde depolanmadan önce ayıklanmış ve kalite standartlarına göre tasnif edilerek depoya alınan ürünler tercih edilebilir. Belirlenen kalitedeki elmanın geçmiş yıllar fiyat performansına kolaylıkla ulaşılabilir ve bu performans değerlendirilerek cari yıl için bir beklenti ortaya konulabilir. Pek çok bankada genel müdürlük, bölge müdürlükleri ve şubelerde tarım bankacılığı konusunda çalışan, konuya hâkim ve tecrübeli personel istihdam edilmekte olup piyasadan da bu alanda uzman bulunması hiç zor değildir.

Bölgede depolanan elma çeşidi ve kalite sınıfları, sektördeki geçmişi, kullandığı soğutma tekniği ve depolama kapasitesi, depoladığı ürün deseni, yıkama, kurutma, boylama ve benzeri gibi depolama öncesi hazırlama imkânları, geçmiş yıllarda yaşanan ürün zayıtı ve değer kayıpları, sahip olduğu sigorta poliçeleri ve poliçelerin kapsamı, banka ile çalışma geçmişi, teminat imkânları ve benzeri pek çok faktör değerlendirilerek belirli bir hedef coğrafya ve ürün miktarı ile uygulamaya başlanılabilir. Depolarla yapılacak protokollerde kabul edilen elma çeşitleri ve boyları önceden belirlenerek ilan edilmelidir.

Bu güne kadar bölgelerinde gerçekleşen bir risk olmadığı için pek çok depoda sigortaya ihtiyaç duyulmadığı belirtilmiştir. Ancak bankaların uygulama yapacakları bölgede kendilerinin kredi veya başka türlü bir müşteri ilişkisi bulunduğu depoları tercih ederek ve ihtiyaç görüyorsa sigorta da ettirerek belirleyip sadece ilan ettiği soğuk hava depolarındaki ürünlere kredi açılabilir. Kredilendirilen ürünler için soğuk hava deposunda

bankanın onayı olmadan çıkarılamaz şerhi konulabilir veya da muhafaza banka adına gerçekleştirilebilir.

Bu alanda öncülük edecek bankanın ilk olma avantajıyla hedef bölgelerinde tarım kesiminden kazanacağı pek çok yeni müşterisine likiditesi yüksek kaliteli bir teminat yapısı ile önemli bir plasman sağlayacağı ve bu alanda getireceği yenilik ile kurumsal itibarını artırabileceği düşünülmektedir.

4.2 Katılım Bankacılığı Açısından Değerlendirme

Dünyada 60 yıldan daha az bir uygulama geçmişi bulunan katılım bankacılığının Türkiye uygulamalarının geliştirilme potansiyeli yüksektir. Mevcut durumda ülkemizde kullanılan kredilerin son 10 yıllık dağılımını incelediğimizde genel kredilerdeki payının %3-6, tarım kredileri içindeki payının ise % 1-2 arasında değiştiği görülmektedir. Önerilen yöntemle yeni ürünler geliştirilmesi veya katılım bankacılığının imalat sanayisinde kullanılan finansman ürünlerinin tarım sektörüne de adapte edilerek yaygın kullanımlarının sağlanabileceği ve katılım bankacılığı uygulamalarının özellikle tarım kesimindeki payının artırılabilmesi değerlendirilmektedir.

Ülkemizde katılım bankaları tarafından sağlanan finansmanın çoğunlukla murabaha yöntemiyle yapıldığı belirtilmektedir. Tarım kesiminde üretim girdilerinin tedarikçiden peşin alınıp üreticiye vadeli fiyatla satışı anlamına gelen bu finansman yöntemi tedarikçilerin üreticilere vadeli fiyatlarla doğrudan tohum, gübre, akaryakıt gibi tarımsal girdiler satmalarıyla büyük benzerlik göstermektedir. Sistemin en kolay eleştirebilen ve savunulması daha uzun süre alabilen yönü de burasıdır.

Ancak tedarikçiler döviz karşılığı veya peşin fiyatla aldıkları ürünleri üreticilere sunduklarında, peşin satışlarında sadece karlarını hesaba katarken vadeli satışlarında hem enflasyona göre vade farkını hem de dövizde bekledikleri kur farkını düşünerek fiyat belirlemektedirler. Vadeli satışlarda vadenin uzunluğuna göre konulacak vade farkı da hesaplanan kur farkı da sektördeki diğer satıcıların davranışı ile satıcının bilgi, birikim ve inşafına kalmaktadır. Bunların dışında bir denetim mekanizması veya müdahale kurumu da

bulunmamaktadır. Sektördeki tohum, gübre, akaryakıt, zirai ilaç gibi üretim dönemi girdisi tedarikçilerinin vadeli satışlarda uyguladıkları vade farkı veya peşin para ile alım yapıldığında uyguladıkları indirimler oldukça yüksektir. Bu durumun ekonomik gerekçesi olsa da kazanan araçlar bedeli ödeyen üreticilerdir.

Katılım bankaları açısından burada öne çıkarılabilecek fark olarak araya bir finansal kuruluşunun girmesi ve organize olmamış finansmanda daha yüksek olan vadeli fiyat farkı ile organize piyasadaki nispeten daha düşük fiyat farkı görülmektedir.

Diğer taraftan katılım bankalarının uyguladıkları vade farkının geleneksel bankaların aynı dönemde tarım kartları üzerinden kullandıkları kredi faiz oranlarına yakınlığı da dikkat çekmekte olup, bu durum kolaylıkla aradaki tek fark olarak görülüp gösterilebilmektedir. Önerdiğimiz hususun çalışılması ile, tartışılan katılım bankalarının tarım sektöründeki müşterilerine murabahadan farklı olarak, bedeli peşin olarak ödenmiş malın daha sonra teslim edilmesi üzerine kurgulanmış olan selem, bir tarafın (katılım bankası) üretim alanının ve üretim girdilerinin finansmanını diğer tarafın da üretim becerisini ve emeğini ortaya koymasıyla gerçekleştirilen muzaraa ve bir tarafın bahçe ve meyve ağaçlarını diğer tarafın da bakım ve meyvelerin toplanması üstlenmesi ile gerçekleştirilen muskat ürünlerini daha fazla sunmasına imkan sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu alanda bir yenilik olarak da literatürde ticaretin ve sanayinin finansmanında kullanıldığı belirtilen, farklı miktarlarda sermaye katkısı ile kurulan her iki tarafın da kendi uzmanlıklarına göre görevler üstlenebilerek sonuçta gelirin anlaşılabilir oranlar üzerinden paylaşıldığı kar zarar ortaklığı (muşaraka) ve bir tür emek sermaye ortaklığı (mudaraba) sözleşmelerinin elma üreticileriyle ve soğuk hava deposu işleticileriyle de gerçekleştirilebileceğinin gösterilmesi olacaktır.

Katılım bankaları açısından da bu konunun değerlendirilerek, hayata geçirilebilmesi için belirlenecek bir hedef bölgede, seçilmiş sınırlı katılımcılarla bir yıllık bir pilot uygulama çalışması yapılması uygun olacaktır. Pilot uygulamadan alınacak

sonuçların bu sekt3r3n sadece yeni m3şterilerle tarımsal kredi piyasasındaki payının y3kseltilmesine katkı sağlamayacağı, aynı zamanda;

- Selem s3zleşmelerinin kullanımını artırarak selem s3zleşmeleri 3zerinden t3rev 3r3nler geliştirilmesine de imkan sağlayabileceği,
- Literat3rde hurma için oldukça uygun olduğu ve kullanıldığı belirtilen muskatın elma ve depolanabilen diğer 3r3nler için de uygulanabileceği,
- Hasat d3nemindeki fiyatın belirli bir oranında 3deme yapılarak, 3r3n 3zerinde ortaklık kurup satışın geciktirilmesiyle, beklenen değer artışının belirlenen oranda paylaşılmasını temel alan yeni bir faizsiz finans Őeklinin de ortaya konulabileceği,
- Bu finansal 3r3n3n 3lkemiz katılım bankacılığı sekt3r3n3n 3zkaynak getirisinin artırılmasına da 3nemli katkı sağlayabileceği,
- Hatta, bu 3r3n3n geliştirilerek uluslararası faizsiz finans piyasasına yeni bir 3r3n olarak sunulabileceği d3ř3n3lmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, M., 2003. **Fiyat Desteğinden Doğrudan Desteğe**:Dünyada Tarımsal Destekleme Politikalarında Yeni Yönelimler. Sosyal Bilimler Dergisi 2003/2
- Aksöz, İ., 1972. **Zirai ekonomiye giriş**: Zirai işletmecilik, genel kısım. Erzurum. Atatürk Üniversitesi.
- Altuğ, O., 2000. **Banka işlemleri ve muhasebesi**. İstanbul. Türkmen Kitabevi.
- Babuşcu, S., 2005. **Basel II düzenlemeleri çerçevesinde bankalarda risk yönetimi**. Ankara. Akademi Consulting & Training.
- Baktır, Ö.M. ve Matar,S. 1998. **Firmaların Kayıtdışı Faaliyetleri Çerçevesinde Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi ve Kredi Tahsis Esasları**. Active Dergisi, 2.
- Başakkart <<http://www.ziraatbank.com.tr/tr/Ticari/Kartlar/Pages/Basakkart.aspx>
- CardFinans Tarım. <https://www.cardfinansticari.com.tr/ticari-kartlar/cardfinans-tarim/default.aspx>
- Çiftçi Kart. <<http://www.denizbank.com/kartlar/tarim-kartlari/ciftci-kart.aspx>
- Dünya Bankası Grubu – **Türkiye İşbirliği: Ülke Programının Görünümü**, Ekim 2015. <<http://pubdocs.worldbank.org/pubdocs/publicdoc/2015/10/33111445345721921/Turkey-Snapshot-TR.pdf>
- Dünyada Tarım Sektörüne Genel Bakış. <<http://www.tarimplus.com.tr/dunyada-ve-turkiyede-tarim/dunyada-tarim-sektorune-genel-bakis.aspx>
- Ekin Kart < <https://www.garantiticarikartlar.com/ekin-kart1.aspx>
- Esen, A., Akmaz, A., ve Babaoglu, M. 2007. Konya. Konya’da Tarım ve Tarımsal Sanayi Sorunlarının Tespiti Sempozyumu. Unimat Ofset.
- Frankfurt School of Economics. **Tarım Ekonomisi/Agricultural Economy**-Mart-Nisan 2014
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. 2015. **Bitkisel Üretim Verileri**, <<http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BUGEM.pdf>.
- Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı. 2015. **Tarımsal Destekler Bülteni**. <<http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/tar%C4%B1msal%20destekler%20bulteni.pdf>
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. <<http://icticaret.gtb.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/lisansli-depoculuk-ve-urun-ihstias-borsaciligi>

- Gürler, A. Z. 2012. **Analitik Tarım Ekonomisi**. Ankara. Nobel Yayıncılık, Geliştirilmiş 2. Baskı.
- Hal Kayıt Sistemi. <<http://www.hal.gov.tr/Sayfalar/FiyatDetaylari.aspx>
- Harman Kart | Türk Ekonomi Bankası. <<http://www.teb.com.tr/ciftciyim/harman-kart/>
- Hasat Kart <<http://www.sekerbank.com.tr/tarim/hasat-kart>
- Hazar A, Babuşcu Ş. **Banka Aktif Pasif Yönetimi**. Ankara: Asil; 2013
- İnan İ. H., Gaytancıoğlu O., Erbay R., ve Yılmaz F. 2003.. **Gelişmiş Ülkelerde Tarım Piyasalarının Organizasyonu**. İstanbul. İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İnan, İ.H. 2006. **Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği**. Tekirdağ. Ziraat Fakültesi.
- Karacan, A. R. 1991. **Tarım İşletmelerinin Finansmanı Ve Tarımsal Kredi**. İzmir. Ege Üniversitesi Basımevi. No:498.
- Karluk, R. 2005. **Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Türkiye Ekonomisinde Yapısal Dönüşüm**. İstanbul. Beta Basım Yayım Dağıtım Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş 10. Baskı.
- Meyve Üreticileri Derneği <<https://www.facebook.com/Meyve-%C3%9Creticileri-Derne%C4%9Fi-711355375558719/?fref=nf>
- Meyveciliğin Ülkemizdeki Durumu ve Önemi**.
<<http://www.cinarziraat.com/meyvecilik/meyveciligin-onemi.html>
- MÜSİAD, 2014. **Carî Açığa Karşı KOBİ'ler ve Tarım**. 2014 Türkiye Ekonomisi Raporu
- Oğuz, C., H. Karaçayır, F. 2009. **Türkiye'de Elma Üretimi, Tüketimi, Pazar Yapısı ve Dış Ticareti**. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi. Selçuk Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü.
- Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018.
<<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf>
- Özçelik, A., Güneş, E., ve Artukoğlu, M. 2005. **Türkiye'de Tarımsal Kredi: Sözleşmeli Tarım ve Üretici Örgütleri Üzerinden Kredi Uygulamaları**. Ankara. Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi.
- Özkan, İ., Özyurt K., ve Murat E. 2013. **Tarım Bankacılığı**.
- Rehber, E. 2013. **Tarım Ekonomisi**. Bursa. Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Sakaldaş, M., Kaynaş, K. **Elma Muhafazasındaki Yeni Gelişmeler**, ÇOMÜ Ziraat Fak. Bahçe Bit. Böl. Tarım Türk Dergisi Temmuz-Ağustos 2012, Sayı 36.

Sanayi Sorunlarının Tespiti Sempozyumu. Konya: Unimat Ofset.

Ser & Berker Bağımsız Denetim ve Yeminli Mali Müşavirlik A.Ş
<http://www.serberkerymm.com/tr/yayinlar/2013/05/14/tarimin_finansmani.html>

Strateji Geliştirme Başkanlığı <<http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler>>

Şahin, E. 2007. **Türkiye’de Dünden Bugüne Katılım Bankaları**.
<http://www.tkbb.org.tr/documents/tezler/Turkiyede_Dunden_Bugune_Katilim_Bankalari.pdf>

Şekerbank <<http://www.sekerbank.com.tr/>>

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. **Hal Kayıt Sistemi** <<http://www.hal.gov.tr/>>

Tarım Dünyasından - Ali Ekber Yıldırım. Gıda, Tarım Ve Hayvancılık Platformu
<<http://www.tarimdunyasi.net/?cat=22>>

Tarım Sektör Raporu Ekim – Aralık 2015.
<http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/Tarim_Sektor_Raporu_Ekim_-_Aralik_2015.pdf>

Tarımsal Ürün Kartı <<http://www.isbank.com.tr/TR/kobi/kartlar/tarimsal-urun-karti/Sayfalar/tarimsal-urun-karti.aspx>>

Taşkıran, R., ve Özüdoğru H. 2010. Türkiye’de Tarımsal Kredi Uygulamaları. Journal of Commerce.

TOBB, 2014. **Türkiye Tarım Sektörü Raporu 2014**.
<http://www.tobb.org.tr/Documents/yayinlar/2014/turkiye_tarim_meclisi_sektor_raporu_2013_int.pdf>

Turkey MSME Finance Facility <<http://www.msmeturkey.com/tr/sonuclar/turkiyede-tarim-finansmani-konferansi.html>>

Turkey MSME Finance Facility
<http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/Panel_3/Is_agricultural_finance_different_than_other_business_line.pdf>

Türk, E. **İpotek Nedir & İpoteğin Paraya Çevrilmesi**.
<<http://www.3ehukuk.com/?p=makale>>

Türkiye Mikro & KOBİ Finansman Programı

<<http://www.msmeturkey.com/tr/sonuclar/tarim-finansmani-gelisiyor-calistayi.html>

Türkiye Mikro & KOBİ Finansman Programı

<http://www.msmeturkey.com/fileadmin/msme/upload/pdf/Conference_Programme/Calistay_Programi_EBRD__Tarim_Bakanligi_Ortak_.pdf

Türkiye'de Tarım Sektörüne Bakış. <<http://www.tarimplus.com.tr/dunyada-ve-turkiyede-tarim/turkiyede-tarim-sektorune-bakis.aspx>

Ulusal Elma Strateji Planı. 2012.

<<http://arastirma.tarim.gov.tr/marem/Belgeler/kitaplar/Ulusal%20Elma%20Strateji%20Planı.pdf>

Uras, G. 9 Ekim 2011. **Daldan sofraya meyvenin başına neler geliyor neler.** Olayların içinden. Milliyet.

Üretici Kart. <<http://www.denizbank.com/kartlar/tarim-kartlari/uretilci-kart.aspx>

World Bank Public Documents

<<http://pubdocs.worldbank.org/pubdocs/publicdoc/2015/10/33111445345721921/Turkey>

Yazman, İ. 1964. **Mecelle hukukunda selem akdi.**

<<http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/10206/>

Yeğenağa, T. 2009. **Dünya’da Tarım Sektörü ve Türkiye’de Durum.** Ankara. Yüksek Lisans Tezi.

Yıldıztekin, İ. 1987. **Tarımın Finansmanı ve Finans Kuruluşları.** Ankara. Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

Ziraat Bankası, **Bankamız Tarihçesi**

<<http://www.ziraat.com.tr/tr/Bankamız/Hakkimizda/Pages/BankamızTarihcesi.aspx>

EK 1

ÖZEL SOĞUK HAVA DEPOSU EMANET SENEDİ (ÖSDES) KARŞILIĞI KREDİ “ÜRÜN HİZMET ÖZETİ” TASLAK ÇALIŞMASI

Tanımlar:

Özel Soğuk Hava Deposu İşletmesi/İşleticisi:Kâr amaçlı olsun veya olmasın kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek veya tüzel kişiler tarafından geçerli bir çalışma ruhsatına sahip olarak işletilen dayanıklı meyvelerin tasnif edilmesi, işlenmesi, kontrollü atmosfer şartları altında muhafaza edilmesi, depolanması, dağıtılması ve nakledilmesi faaliyetlerini Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik çerçevesinde ilgili standartlara göre (TS 9048) yürüten işletmeyi,

Özel Soğuk Hava Deposu Emanet Senedi (ÖSDES): Özel soğuk hava deposu işletmelerinin teslim aldıkları ürünler karşılığında verdikleri, depoya kabul edilen ürünlerin cinsi, sınıfı, kalite özellikleri, hasat sezonu, ambalaj durumu, depolandığı yer, sahiplik ve tabii olduğu ücretler hakkında bilgiler içeren devir, ciro veya temlik edilebilir emanet senedini,

ÖSDES Kredisi: ÖSDES’ler teminat kabul edilerek karşılığında banka tarafından gerçek veya tüzel kişilere kullandırılan krediyi.

Ürün Sahibi: Depolama hizmetleri için ürününü özel soğuk hava deposuna teslim eden veya özel soğuk hava deposu işletmesince düzenlenen emanet senedini mevzuata uygun olarak elinde bulunduran gerçek veya tüzel kişiyi,

Ürün Sahibi İzin Belgesi: Ürün sahibinin teminat olarak bankaya vererek karşılığında kullanmış olduğu krediden kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmediği/getiremediği durumlarda, özel soğuk hava deposu işletmesinde muhafaza

edilen ürünün banka tarafından satılarak bedelinin bu yükümlülüklerin karşılanması için bankaca kullanılmasına izin verdiğini belirtir beyannameyi ifade eder.

ÖSDES'ler üzerinde bulunması gereken bilgi ve bölümler ile buralarda yapılabilecek işaretleme ve imzalara ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir.

- Özel Soğuk hava Deposu Emanet Senedi başlığı,
- Özel Soğuk Hava Deposu İşletmesi'nin ünvanı, Çalışma ruhsatı numarası ve adresi,
- Ürünün depolandığı oda/raf vs bilgiler,
- Tarih ve seri numarası,
- "Nama/Emre Yazılı" ve "Ciro Edilebilir/Edilemez" ibareleri,
- "Kredi/Avans Karşılığı Teminat olarak verilmiştir." ibaresi ile ÖSDES karşılığında kredi kullanılmışsa veya avans alınmışsa teminatı alan kuruluşun ünvanının yazılı olup işaretlenebileceği veya yazılabileceği alan (Banka ünvanı yazılı olmalıdır.)
- Ürünün ilk sahibinin ismi,
- Ürünün gün, ay ve yıl olarak depolanma tarihi ile depolanabileceği son tarih,
- Özel Soğuk Hava Deposu işletmesinin, belirlenmiş tarifesi çerçevesinde ücretlerini talep etme hakkına sahip olduğuna ve ÖSDES'in alım satım ve depodan teslim alınması aşamasında ücretlerin tahsil edilerek Özel Soğuk Hava Deposu işletmesine ödeneceğine dair açıklama ve ödenip ödenmediğine dair bilgi bölümü
- Ünvanı yazılı Özel Soğuk Hava Deposu işletmesinde depolanan ürün için çıkarıldığı; ürünün analiz ve sınıflandırma işleminin ürün standardına göre yapıldığı, azami depolama süresini geçmemek, depolama ücretini ödemek ve orijinal veya doğru olarak devir, ciro veya temlik edilmiş senedi ibraz etmek şartıyla depodan geri alınabileceği ibareleri,
- Tasnif ve sınıflandırma belgesinin tarihi ve no'su ile ürünün ağırlığı,
- Ciro işlemi için boş alan,

- ÖSDES'i imzalamaya yetkili kişi ya da kişilerin imzası (Özel Soğuk Hava Deposu İşletmesi'nden, ÖSDES'leri imzalamaya yetkili kişi ya da kişilerin isimleri ile orijinal imzalarının bulunduğu noter tasdikli imza sirküleri kredi kullandıracak şube tarafından mutlaka temin edilmelidir. Ayrıca, Firma Genel Merkezinden temin edilecek Merkez ve Şubelerinde ÖSDES'leri imzalamaya yetkili kişi ya da kişilerin isimleri ile noter tasdikli imza sirküleri Şubelere Genel Müdürlükçe bildirilmelidir.)
- Ürünün çeşidine göre ihtiyaç duyulacak diğer bilgiler,

yer almalı ve ÖSDES'ler, birbirini takip eden seri numaralı ve varsa Özel Soğuk Hava Deposu işletmesi ve/veya işletmeciliğinin logosunu taşıyacak şekilde, bastırılmış olmalıdır.

ÖSDES'le karşılığı kullanılacak kredinin TL cinsinden, sabit faiz oranlı ve spot kredi şeklinde kullanılması, hasat döneminde açılacak kredinin azami vadesinin açıldığı tarihten itibaren 10 ayı geçmemesi, daha sonra açılacak kredilerin vadesinin ise daha kısa tutularak, ÖSDES üzerinde yer alan "Depodan Son Çıkış Tarihini" kesinlikle aşmaması önerilmektedir.

ÖSDES teminata alınarak kredilendirilmesi uygun görülen müşteriler için müşterinin ibraz ettiği ÖSDES'in geçerliliği ve senedin içerdiği bilgilerin doğruluğu, faks veya e-mail ile Özel Soğuk Hava Deposu İşletmesi ve/veya İşletmeciliği'nden teyit edilmelidir. Özel Soğuk Hava Deposu işletmelerinin bankanın talimatı üzerine teminat konusu ürünlerin satışını yaptıracakları toptancı halinde işyeri sahibi bir komisyoncu ile Sözleşme imzalamaları talep edilebilir.

Başvuru tarihinde, teminat konusu ürüne ilişkin oluşan fiyat ve ürünlerin geçmiş yıllar fiyat hareketleri dikkate alınarak ÖSDES'de yer alan ürün miktarının yaklaşık değeri hesaplanmalı ve bu "Ürün Hizmet Özeti" kapsamında ürün sahibi ile kredi kullandırım tarihinde, üzerinde mutabık kalınan faiz oranı üzerinden hesaplanacak faiz tutarı + anapara + masraf toplamı dikkate alınmalı ve ürün fiyatlarında meydana gelebilecek dalgalanmalar da göz önünde bulundurularak hesaplanan ürün emanet senedi tutarının maksimum % ?'ine kadar kredi kullandırılabilirdir.

Krediler için ana teminat unsuru olan ÖSDES'in teminata alınması için yapılması gereken işlemler aşağıda sırası ile belirtilmiştir;

İbraz edilen ÖSDES'i düzenleyen Özel Soğuk Hava Deposu ve/veya İşletmeciliği'nin Banka ile Protokol imzalamış Firmalardan olup olmadığı, yine ibraz edilen ÖSDES'in Ürün Hizmet Özeti'nde yer verilen özellikleri taşıyıp taşımadığı araştırılmalıdır. (Banka ile protokol imzalayan firmalar ilgili şubelere duyurulmalıdır.)

“ÖSDES ” kredi talebinde bulunan müşteri tarafından ürünün bu senedi düzenleyen Soğuk Hava Deposu İşletmesi yetkilileri huzurunda Bankaya ciro veya temlik ettirilmelidir. (Emre Yazılı ÖSDES'lerin teminata alınabilmesi için senet yada senetlerin soğuk hava deposu işletmesi yetkilileri huzurunda bankaya ciro ettirilmesi ve cironun tescil ettirilmesi; nama yazılı düzenlenmiş ÖSDES'lerin arkasına “İşbu ÖSDES,bank TAŞ Şubesi'nden kullandığım/.....'nın kullandığı kredilerin teminatı olarak rehin ve temlik edilmiştir” ifadesi ile birlikte ÖSDES sahibinin isim-soyisim ve imzası alınarak rehin işlemi yapılmalıdır.

Banka tarafından, soğuk hava deposu huzurunda veya dahli ile (müşahit imzası olabilir) kendisine ciro ettirilen “Özel Soğuk Hava Deposu Emanet Senedi”ni (ÖSDES) veya makbuzu müşteriden alınır.

Standart olarak hazırlanacak bir ÖSDES Temlikname Formu” ve Ürün Sahibi İzin Belgesi” doldurularak müşteriye imzalatılır. Temlikname tutarı, kredinin geri dönüş tutarına göre belirlenmelidir.. Uygulanacak marj kredi üstündeki tüm riskleri karşılayacak seviyede olmalıdır. Marjın belirlenmesinde kredilendirilen elma çeşidinin geçmiş yıllar fiyat performansı aylık dağılımı dikkate alınmalıdır. Her iki yazı da; bir nüshası şubede kalmak, bir nüshası Anlaşmalı Özel Soğuk Hava Deposu İşletmesine bir nüshası da Toptancı hal veya anlaşmalı komisyoncuya gönderilmek üzere 3 nüsha olarak düzenlenmelidir.

ÖSDES üzerine konulan banka rehнинin Özel Soğuk Hava Deposu İşletmesinde de kayıt altına alınması için Özel Soğuk Hava Deposu İşletmesine ve Toptancı hal veya komisyoncuya Hitaben Yazılacak Yazı Formu” ilgili yerlere gönderilmek üzere düzenlenir ve yine bu yazı karşılığında buralardan alınacak şubeye teyit yazısı formu da hazırlanarak eklerine konulur. ÖSDES üzerine Banka lehine rehin tesis edilebilmesi için hal ve komisyoncuya gönderilecek aşağıda belirtilen yazılar şube tarafından elden ya da posta yolu ile gönderilerek teyit yazılarının doldurularak bankaya iadesi istenir ve ilgili formların şubeye döndürülmesi sağlanır.

- ÖSDES Temlikname Formu,
- Ürün sahibi izin belgesi,
- Soğuk hava deposu işletmesine ve anlaşmalı komisyoncuya/toptancı hal’e hitaben yazılacak yazı formu
- Özel soğuk hava depo işletmesinin-toptancı hal/komisyoncunun şubeye teyit yazısı formu örneği
- İlgili yazıları imzalayan şube yetkililerinin imza sirküleri

Bütün basılı ÖSDES’lerin bir adet sureti olmalı ve suretler açık ve belirgin bir şekilde basılı veya damgalı olarak “Surettir-Ciro Edilemez” ibaresini taşımalıdır. Kredi kullandırmalarında ÖSDES’lerin sadece aslının teminat kabul edilmesi ve bunların teminata alınan gerçek müşteri çekleri gibi mutlaka şube kasasında muhafaza edilmesi gereklidir.

ÖSDES teminata alınarak kullanılan krediye ait borcun vadesinde ödenmemesi halinde şube tarafından ilgili Özel Soğuk Hava Deposu İşletmesine yazılı olarak “ÖSDES” in ürün sahibine bilgi verilerek satılması ve bedelinin kredi almış ürün sahibinin şube nezdindeki hesabına aktarılması talebi iletilmelidir.

Özel Soğuk Hava Deposu İşletmesi kendisine gönderilen, müşteriden kredi kullandırımından önce alınmış Ürün Sahibi İzin Belgesi” doğrultusunda bedeli alıcı tarafından doğrudan bankadaki müşteri hesabına yatırılmak üzere satışı gerçekleştirir. Satış bedelinden satışa ilişkin masraflar, tahakkuk eden Özel Soğuk Hava Deposu işletmesine ait

depolama ücreti ve tarifeye bağlanmış diğer alacaklar ile müşterinin banka nezdindeki borcu, borcuna ilişkin faiz + masraf tutarları toplamı ile birlikte tahsil edildikten sonra kalan tutar müşteri hesabında serbest bırakılır.